

28. Tiistaina 27 päivänä maaliskuuta 1990

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely:

1) Ehdotus laiksi Suomen Hallitusmuodon 87 §:n muuttamisesta 953

Hallituksen esitys n:o 9
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 1
Suuren valiokunnan mietintö n:o 7

2) Ehdotukset laeiksi vaaleja koskevien lakien muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 250/1989 vp.
Toivomusaloitteet n:ot 6, 9, 10 ja 13/1987 vp. sekä 4, 7, 10 ja 12/1988 vp.
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 8

3) Ehdotus laiksi valtioneuvoston oikeudesta luovuttaa Vammaskosken tehtaan hallinnassa olevaa omaisuutta perustettavalle osakeyhtiölle sekä ryhtyä eräisiin muihin yhtiön perustamiseen liittyviin järjestelyihin 956

Hallituksen esitys n:o 226/1989 vp.
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 5
Suuren valiokunnan mietintö n:o 9

4) Ehdotus laiksi maatalouden investointivarausten 4 §:n muuttamisesta 957

Hallituksen esitys n:o 17
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 6
Suuren valiokunnan mietintö n:o 10

5) Ehdotus laiksi lääkkeiden velvoitevarastointilain muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 218/1989 vp.
Talousvaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 11

Siv.

6) Ehdotus laiksi uusjakojen tukemisesta annetun lain muuttamisesta 957

Hallituksen esitys n:o 246/1989 vp.
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 4
Suuren valiokunnan mietintö n:o 12

7) Ehdotus laiksi maatilalain 50 ja 58 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 245/1989 vp.
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 1
Suuren valiokunnan mietintö n:o 13

8) Ehdotus laiksi luopumiseläkelain muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 253/1989 vp.
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 3
Suuren valiokunnan mietintö n:o 14

9) Ehdotus laiksi valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta 958

Hallituksen esitys n:o 7
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 4
Suuren valiokunnan mietintö n:o 15

10) Ehdotus laiksi ammatinvalinnanohjauksesta annetun lain muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 14
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 6
Suuren valiokunnan mietintö n:o 16

Siv.

	Siv.		Siv.
11) Ehdotus laiksi pysäköintivirhemaksusta annetun lain 7 §:n muuttamisesta	958	18) Ed. Pekkarisen ym. lakialoite n:o 21 laiksi taloudellisissa vaikeuksissa oleville asunnontarvitsijoille myönnettävien lainojen korkotuesta	997
Hallituksen esitys n:o 2		19) Ed. Maijalan ym. lakialoite n:o 23 laiksi rintamasotilaseläkelain 9 §:n muuttamisesta	998
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 1		20) Ed. Maijalan ym. lakialoite n:o 24 laiksi rintamasotilaseläkelain 9 a §:n muuttamisesta	1000
Suuren valiokunnan mietintö n:o 17			
12) Ehdotukset evankelis-luterilaisen kirkon viranhaltijoiden kokonaispalkkausjärjestelmää koskeviksi laeiksi	„	Puhetta johtaa puhemies Sorsa.	
Hallituksen esitys n:o 229/1989 vp.			
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 3			
Suuren valiokunnan mietintö n:o 18			
Ainoa käsittely:			
13) Asetus 29 päivältä joulukuuta 1989 maan ulkomaankaupassa sovellettavista määrällisistä rajoituksista	959	Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Björklund, Donner, Hautala, Kuuskoski-Vikatmaa, P. Lahtinen, Lehtosaari, Nyman, Paakkinen, Puhakka, Pystynen, Särkijärvi, Uitto, Vähäkangas ja Zyskowicz.	
Mainittu asetus (A n:o 38/1989 vp.)		Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Uitto ja Särkijärvi.	
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 2			
Ensimmäinen käsittely:			
14) Ehdotukset laiksi kansanedustajain vaaleista annetun lain muuttamisesta	„	Ilmoitusasiat:	
Hallituksen esitys n:o 3		Lomanpyynnöt	
Lakialoitteet n:ot 34/1988 vp. ja 3		Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Zyskowicz, virkatehtävien takia ed. Björklund ja yksityisasioiden vuoksi edustajat Donner, Kuuskoski-Vikatmaa, P. Lahtinen, Lehtosaari, Nyman, Pystynen ja Vähäkangas sekä tämän kuun 30 päivään virkatehtävien takia ed. Puhakka ja yksityisasioiden vuoksi ed. Hautala.	
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 3			
15) Ehdotus laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun muuttamisesta	967		
Hallituksen esitys n:o 225/1989 vp.			
Lakivaliokunnan mietintö n:o 1			
Esitellään:			
16) Valtiontilintarkastajien erillinen kertomus Wärtsilä Meriteollisuus Oy:n toiminnan tukemisesta valtion ja valtionenemmistöisten yhtiöiden varoin ja toimenpitein (K n:o 3)	„	Eduskunnan tietoon saatettu asetus	
17) Eduskunnan palkkavaltuuskunnan toimintakertomus vuodelta 1989 (K n:o 2)	997	Puhemies: Ilmoitetaan, että valtion virkojen täyttämisestä eräissä tapauksissa ja eräiden asetusten toimittamisesta eduskunnalle 24 päivänä lokakuuta 1986 annetun lain 2 §:ssä säädettyssä tarkoituksessa on eduskunnalle, puhemiehelle osoitettuna, saa-	

punut valtion virkamieslain nojalla 9 päivänä maaliskuuta tänä vuonna annettu

Asetus Hämeen ja Mikkelin lääninhallituksen eräiden virkojen lakkauttamisesta ja perustamisesta.

Tämä asetus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 7, 21, 25, 32, 33, 36, 37, 41, 44, 48 ja 50. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi Suomen Hallitusmuodon 87 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 9
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 1
Suuren valiokunnan mietintö n:o 7

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta. Sen kuluessa on esitettävä kaikki asiassa tehtävät ehdotukset. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta.

Koska toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus koskee hallitusmuodon muuttamista ja siitä on näin ollen päätettävä perustuslain säätämisjärjestyksessä, ehdotan meneteltäväksi seuraavasti.

Ensin tehdään päätös siitä suuren valiokunnan ehdotuksesta, joka koskee lakiehdotuksen julistamista kiireelliseksi. Jos suuren valiokunnan ehdotus hyväksytään, päätetään lakiehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä. Jos sitä vastoin ehdotus lakiehdotuksen julistamisesta kiireelliseksi hylätään, on tehtävä päätös lakiehdotuksen hyväksymisestä jätettäväksi lepäämään ensimmäisiin vaa-

lien jäljestä pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin tai sen hylkäämisestä.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus julistetaan kiireelliseksi yksimielisesti.

Lakiehdotus hyväksytään yksimielisesti.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotukset laeiksi vaaleja koskevien lakien muuttamisesta

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 250/1989 vp.
Toivomusaloitteet n:ot 6, 9, 10 ja 13/1987 vp.
sekä 4, 7, 10 ja 12/1988 vp.
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 8

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen kuluessa on esitettävä kaikki asiassa tehtävät ehdotukset. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista.

Koska toisessa käsittelyssä päätetyt viisi lakiehdotusta muodostavat yhden kokonaisuuden ja kun ensimmäisestä lakiehdotuksesta on päätettävä perustuslain säätämisjärjestyksessä, ehdotan meneteltäväksi seuraavasti.

Ensin tehdään päätös siitä suuren valiokunnan ehdotuksesta, joka koskee ensimmäisen lakiehdotuksen julistamista kiireelliseksi. Jos suuren valiokunnan ehdotus hyväksytään, päätetään mainitun lakiehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä. Jos sitä vastoin ehdotus sanotun lakiehdotuksen julistamisesta kiireelliseksi hylätään, on tehtävä päätös lakiehdotuksen hyväksymisestä jätettäväksi lepäämään ensimmäisiin vaalien jäljestä pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin tai sen hylkäämisestä.

Jos ensimmäinen lakiehdotus hyväksytään, katsotaan toisessa käsittelyssä päätetyt neljä muuta lakiehdotusta kaikkien näiden lakiehdotusten keskinäisen sidonnaisuuden vuoksi

hyväksytyiksi. Jos taas ensimmäinen lakiehdotus hylätään, katsotaan kaikki mainitut neljä muuta lakiehdotusta niin ikään hylätyiksi, mutta jos ensimmäinen lakiehdotus hyväksytään jätettäväksi lepäämään yli vaalien, katsotaan samalla vastaava päätös tehdyksi neljästä muusta lakiehdotuksesta.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Moilanen: Herra puhemies! Nyt kolmannessa käsittelyssä olevan lakiesityksen hyväksyminen merkitsee, että Suomessa toimitettavissa yleisissä vaaleissa siirrytään yksipäiväiseen vaalitoimitukseen, jolloin vaalipäivä olisi sunnuntai. Samalla ehdotetaan laajennettavaksi ennakolta äänestämismahdollisuutta.

Ennakkoäänestysmahdollisuuden laajenemisesta huolimatta monet kansalaiset tahtovat pitää kiinni oikeudestaan äänestää varsinaisena vaalipäivänä. Tämä tuottanee vaikeuksia joissakin tapauksissa. Tiedämmehän, että kansanedustajain vaalit pidetään maaliskuussa ja presidentin vaalit tammikuussa. Silloin meillä tavallisina vuosina on sydäntalvi ja maaliskuussa vielä on myös talven ja tuiskujen aikaa tai sitten kelirikkoaika useina vuosina. Tämä merkitsee sitä, että mikäli sunnuntaiksi osuu kovin huono ilma, säätilanne on omiaan vaikeuttamaan niiden ihmisten äänestämistä, jotka asuvat vaikeiden kulkuyhteyksien takana, sekä ikääntyvien ihmisten äänestämistä, yleensä niiden, joilla on liikuntavaikeuksia. Säätekijä tekee vielä lisävaikeudet tilanteeseen, ja on vaarana, että nämä ihmiset jäävät tämän vuoksi äänestämisasiassa muita epäedullisempaan asemaan. Tämä on omiaan vaikuttamaan myös äänestysprosenttiin, ja voidaan olettaa, että joillakin alueilla myös säätekijöiden vuoksi äänestysaktiivisuus vähenee.

Tämän seikan vuoksi ehdotan perusteluissa lausuttavaksi seuraavaa: "Eduskunta edellyttää, että hallitus tarvittavin toimenpitein huolehtii vanhempien ihmisten ja vaikeiden kulkuyhteyksien takana asuvien äänestysmahdollisuuksien turvaamisesta. Hallituksen tulee lisäksi huolellisesti seurata, asettaako vaalien yksipäiväisyys edellä mainitut kansa-

laisryhmät muita epäedullisempaan asemaan."

Tämä asia ei välttämättä koske suuria ihmisryhmiä, mutta on kuitenkin niin tärkeä, että, herra puhemies, olisi toivottavaa, että eduskunta hyväksyisi tämän perustelulausuman.

Ed. Laine: Herra puhemies! Kun tämä hallituksen esitys lähetettiin valiokuntaan, evästyskeskustelussa kiinnitin huomiota samoihin näkökohtiin, joista ed. Moilanen äsken puhui. Nimittäin on olemassa juuri se mahdollisuus, että vaalien yksipäiväisyys vaikeuttaa joidenkin ihmisryhmien, joidenkin henkilöiden osallistumista vaaleihin varsinkin, jos kyseessä on pitkä matka, huonot sääolosuhteet tai joitain muita poikkeuksellisia tilanteita. Tällainen heikentäisi muutoinkin pieneksi osanotoltaan jäävien vaalien osanottovilkkautta. Edellä jo viittasin mm. sääsuhteiden aiheuttamaan mahdolliseen poisjääntiin. Tästä taas seurauksena voi olla se, että vaalien yksipäiväisyys määrättyinä aikoina ruuhkauttaa niin paljon vaalilautakuntien työtä, että syntyy jonotusta, joka taas saattaa aiheuttaa sen, että äänioikeutta ei käytetä.

Kun tämän hallituksen esityksen yhteydessä on kuitenkin niin monesta muusta asiasta kyse myönteisessä mielessä, ei ole mahdollista tässä yhteydessä harkita hallituksen esityksen hylkäämisehdotuksen tekoa. Siksi kannatan ed. Moilasen äsken tekemää perustelulausumaehdotusta, jonka hyväksyminen mahdollistaisi sen, että saatettaisiin palata aikaisempaan käytäntöön, jos selvitykset antavat siihen aiheen.

Ed. Riihijärvi: Herra puhemies! Siirtyminen yksipäiväiseen eduskuntavaaliin on iso muutos. Me olemme SMP:ssä suhtautuneet tähän varsin kielteisesti, koska edustamme niitä kansalaisia, joista monet asuvat vaikeiden kulkuyhteyksien takana. Olemme pitäneet kaksipäiväistä vaalia erittäin hyvänä. Kun nyt kuitenkin mahdollisuus äänestää postissa on parantunut, saatamme yksipäiväiseen vaalikäytäntöön myöntyä, mutta edellyttämme kuitenkin, että tiedottaminen hoidetaan nyt valtiovallan toimesta niin tehokkaasti, että jokainen kansalainen varmasti tietää, että enää ei ole sitten maanantaina mahdollisuutta äänestää.

Varmasti kaikkien puolueiden kannalta on etu, että kaikki halukkaat ihmiset varmasti pääsevät äänestämään. Tämä on kansalaisten perusoikeus, ja siitä on valtiiovallan tehokkaalla tiedottamisella pidettävä ehdottomasti huoli.

Toinen vaaleihin liittyvä asia, joka SMP:n mielestä on huomattavasti suurempi epäkoh- ta, on nykyinen ääntenlaskutapa. Tämä bel- gialaisen d'Hondtin ääntenlaskutapa on erit- täin vanhanaikainen. Se on enää käytössä vain Belgiassa, missä kansalaisilla on äänes- tyspakko. Nykyinen ääntenlaskutapa on täy- sin epäoikeudenmukainen. Se suosii suuria vaaliliittoja, ja pienet vaaliliitot, toisin sa- noen pienemmät puolueet, joutuvat kärsi- mään. Nykyisessä eduskunnassa on liki kak- sikymmentä kansanedustajaa, jotka toisenlai- sen ääntenlaskutavan mukaan eivät olisi tulleet. Muun muassa SMP:n kansanedusta- jia olisi 14, jos meillä olisi tasauspaikkajär- jestelmä taikka sellainen ääntenlaskutapa, että koko maa laskettaisiin ikään kuin yhtä- nä vaalipiiriin.

Herra puhemies! Kun nyt lainmuutos on kolmannessa käsittelyssä, SMP:kin lähtee sitä kannattamaan. Kuitenkin esitämme va- kavan vaatimuksen siitä, että nykyinen ään- tenlaskutapa tullaan mahdollisimman pian korjaamaan ja tästä annetaan aikanaan uusi esitys eduskunnalle. Ei ole oikein, että ihmi- nen äänestäessään voi joutua epäilyksen val- taan: jospa minun ääneni menee hukkaan. Mutta silloin, kun on oikeudenmukainen ääntenlaskutapa, jokainen kansalainen on varmasti omalla äänellään mukana vaikutta- massa eduskunnan kokoonpanoon. Oikeu- denmukaisuus on varmasti meille jokaiselle kaikkein kallein ja tärkein asia isänmaamme rakennustyössä.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Ar- voisa herra puhemies! Ed. Riihijärvi puheen- vuorossaan toi esille sen, että meillä ei sentään ole äänestyspakkoa. Kuitenkin nii- den tilastojen valossa, jotka kertovat karua kieltään siitä, että vaali vaalilta äänestysin- nostus on vähentynyt eli äänestysprosentti on entistä alhaisempi, tätä taustaa vasten minusta vähintään yhtä suuri ongelma kuin äänten oikeudenmukainen laskutapa on se, millä tavalla me poliitikot pystymme toimi- maan sillä tavalla, että ihmiset kokevat ää-

nestämisen mielekkääksi, kokevat sen tavaksi vaikuttaa.

Siinä valtiosääntöuudistuksella on jatkossa vaalien jälkeen tavattoman paljon tehtävää. Tulee toimia sillä tavalla, että eduskunnan kautta suoremmat vaikutusmahdollisuudet avautuvat ja sitä kautta ihmisten motivaatio äänestää valeissa kasvaa. Se on vähintään yhtä suuri ongelma kuin oikeudenmukainen laskutapa.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ymmärrän hyvin sen hen- gen, mikä ed. Riihijärvellä äskeisessä pu- heenvuorossaan oli. Hän oli huolissaan mm. siitä, ehtiikö äänestämään, kun joutuu vai- keitten kulkuyhteyksien päästä vaalipaikalle menemään. On syytä muistaa, että jos lähtee ajoissa, niin ehtii ehkä perille.

Ed. Almgren: Herra puhemies! Kristil- lisen liiton eduskuntaryhmä on, ensimmäise- nä allekirjoittajanaan ryhmän puheenjohtaja ed. Moilanen, jättänyt vuoden 1988 valtio- päiville toivomusaloitteen, joka tähtää juuri täsmälleen siihen tavoitteeseen, josta ed. Rii- hijärvi kantoi huolta.

Herra puhemies, ehdotan että eduskunta hyväksyisi toivomusaloitteen n:o 7/1988 vp. sisältämän ponnin.

Ed. Wasz-Höckert: Herra puhemies! Lyhyt puheenvuoro. Kun ja jos me siirrym- me yhden päivän vaaleihin, tämä merkitsee myöskin sitä, että niitä lukuisia Suomen kansalaisia varten, jotka asuvat joko eläke- läisinä tai työnsä takia ulkomailla, Suomen suurlähetystöt saisivat sellaiset ohjeet, että vaalitoimitukset tapahtuvat mahdollisimman joustavasti. Syy siihen, että käytän puheen- vuoroni, on se, että minulle on tullut lukuisia valituksia nimenomaan Espanjasta, missä asuu talvisaikaan yli 20 000 Suomen kansa- laista, jotka haluavat äänestää mutta jotka valittavat sitä, että lähetystön virkamiehistö ei kaikissa olosuhteissa ole pystynyt järjestä- mään vaalitoimituksia oikealla ja lain säätä- mällä tavalla.

Ed. Riihijärvi: Herra puhemies! To- tean vain, että varmasti aikanaan, kun saa- daan korjaus ääntenlaskutapaan, se on omiaan innostamaan ihmisiä jälleen vaalei-

hin. Väsyminen isojen puolueitten vaikutukseen poistuu.

Ed. Kankaanniemi: Herra puhemies! Kannatan ed. Almgrenin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Moilanen ed. Laineen kannattamana ehdottanut perusteluissa lausuttavaksi: "Eduskunta edellyttää, että hallitus tarvittavin toimenpitein huolehtii vanhempien ihmisten ja vaikeiden kulkuyhteyksien takana asuvien äänestysmahdollisuuksien turvaamisesta. Hallituksen tulee lisäksi huolellisesti seurata, asettaako vaalien yksipäiväisyys edellä mainitut kansalaisryhmät muita epäedullisempaan asemaan."

Ed. Almgren on ed. Kankaanniemen kannattamana ehdottanut, että toivomusaloitteen n:o 7/1988 vp. ponsi hyväksyttäisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen lakiehdotus julistetaan kii-reelliseksi yksimielisesti.

Ensimmäinen lakiehdotus hyväksytään yksimielisesti.

Hyväksytyn menettelytavan mukaisesti toinen, kolmas, neljäs ja viides lakiehdotus katsotaan hyväksytyiksi.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Nyt on äänestettävä perusteluja koskevasta ehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Moilasen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 106 jaa- ja 60 ei-ääntä, 7 tyhjää; poissa 26. (Koneään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Puhemies: Seuraavaksi äänestetään toivomusaloitetta n:o 7/1988 vp. koskevasta ed. Almgrenin ehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Joka yhtyy perustuslakivaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteen hylkäämisestä, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on aloitteen ponsi hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 116 jaa- ja 57 ei-ääntä; poissa 26. (Koneään. 2)

Eduskunta on yhtynyt perustuslakivaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteen hylkäämisestä.

Eduskunta yhtyy perustuslakivaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteiden n:ot 6, 9, 10 ja 13/1987 vp. sekä 4, 10 ja 12/1988 vp. hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus laiksi valtioneuvoston oikeudesta luovuttaa Vammaskosken tehtaan hallinnassa olevaa omaisuutta perustettavalle osakeyhtiölle sekä ryhtyä eräisiin muihin yhtiön perustamiseen liittyviin järjestelyihin

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 226/1989 vp.

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 5

Suuren valiokunnan mietintö n:o 9

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotus laiksi maatalouden investointivarauslain 4 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 17
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 6
Suuren valiokunnan mietintö n:o 10

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotus laiksi lääkkeiden velvoitevarastointilain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 218/1989 vp.
Talousvaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 11

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Ehdotus laiksi uusjakojen tukemisesta annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 246/1989 vp.
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 4
Suuren valiokunnan mietintö n:o 12

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Ehdotus laiksi maatilalain 50 ja 58 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 245/1989 vp.
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 1
Suuren valiokunnan mietintö n:o 13

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Ehdotus laiksi luopumiseläkelain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 253/1989 vp.
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 3
Suuren valiokunnan mietintö n:o 14

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

9) Ehdotus laiksi valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 7

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 4

Suuren valiokunnan mietintö n:o 15

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

10) Ehdotus laiksi ammatinvalinnanohjauksesta annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 14

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 6

Suuren valiokunnan mietintö n:o 16

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

Ed. Uitto merkitään läsnä olevaksi.

11) Ehdotus laiksi pysäköintivirhemaksusta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 2

Liikennevaliokunnan mietintö n:o 1

Suuren valiokunnan mietintö n:o 17

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

12) Ehdotukset evankelis-luterilaisen kirkon viranhaltijoiden kokonaispalkkausjärjestelmää koskeviksi laeiksi

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 229/1989 vp.

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 3

Suuren valiokunnan mietintö n:o 18

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Koska toinen lakiehdotus koskee kirkkolakia, huomautan valtiopäiväjärjestyksen 61 §:n säännöksestä, jonka mukaan muut kuin evankelis-luterilaiseen uskontunnustukseen kuuluvat eivät saa ottaa osaa kirkkolain käsittelyyn.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

13) Asetus 29 päivältä joulukuuta 1989 maan ulkomaankaupassa sovellettavista määrällisistä rajoituksista

Ainoa käsittely

Mainittu asetus (A n:o 38/1989 vp.)

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 2

Ensimmäinen varapuhemies: Käsitteilyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 2.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

14) Ehdotukset laiksi kansanedustajain vaaleista annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 3

Lakialoitteet n:ot 34/1988 vp. ja 3

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 3

Ensimmäinen varapuhemies: Käsitteilyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 3.

Keskustelu:

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Eduskunnan perustuslakivaliokunnan mietintö koskien hallituksen esitystä kansanedustajain vaaleista annetun lain 1 §:n muuttamisesta pitää sisällään esityksen siitä, että tällä hetkellä Hämeen eteläiseen vaalipiiriin kuuluvat neljä kuntaa — Kylmäkoski, Viiala, Toijala ja Valkeakoski — siirrettäisiin Hämeen pohjoiseen vaalipiiriin. Tällä esityksellä ja yleensä kysymyksellä Hämeen eteläisen ja Hämeen pohjoisen vaalipiirin rajoista, samoin kuin Pirkanmaan läänistä, on tavattoman pitkä historia. Hämeessä on käyty sisäistä alueiden välistä kädenvääntöä viimeiset 20 vuotta siitä, perustetaanko Pirkanmaan lääni vai ei.

Kun eduskunta viime vaalikaudella hylkäsi äänestyksen jälkeen Pirkanmaan läänin perustamista koskevan hankkeen, Pirkanmaan maakuntaliitto lähti liikkeelle heti eduskuntavaalien jälkeen esittämällä viiden kunnan — näiden neljän lisäksi mukana myös Urjala — siirtämistä Hämeen pohjoiseen vaalipiiriin. Pirkanmaan maakuntaliiton esitys annettiin valmisteltavaksi Lauri Tarastin johtamalle vaalilakien tarkistamistoimikunnalle, joka käsittääkseni asian hyvin perusteellisesti käsittelee. Vaalilakien tarkistamistoimikunta jätti mietintönsä viime syysinä, 3 päivänä lokakuuta. Tarastin toimikunnan esityksen mukaan ei rajojen tarkistusta esitetä tehtäväksi. Tässä yhteydessä haluaisin muistuttaa, että Tarastin vaalilakien tarkistamistoimikunnassa olivat edustettuna kaikki puolueet.

Asian käsittely jatkui sillä tavalla, että kun Pirkanmaan maakuntaliiton esitys tuli tyrmäyksi, sialle lähtivät alueen neljä kuntaa Valkeakosken kaupungin toimiessa priimusmoottorina. Niin nämä neljä kuntaa jättivät valtioneuvostolle anomuksen siirtymisestäään Pirkanmaan eli Hämeen pohjoiseen vaalipiiriin. Tässä yhteydessä on pakko todeta — kun niin monessa yhteydessä on painotettu kuntien kannan merkitystä tässä asiassa — että kunnissa, ainakin kahdessa, ratkaisu tehtiin äänestyksen jälkeen. Hallituksen esityksen perusteluista tämä on toki luettavissa, mutta sen painoarvo on siellä on tavattoman vähäinen.

Kyseessä on puhtaasti valtapoliittinen lähtökohta. Mielestäni se, millä tavalla asiaa on käsitelty mm. sosialidemokraattien piirissä, kuvastaa hyvin sitä asetelmaa, että puoluejohdossa on päätetty tällainen hanke toteuttaa, joka puhtaasti palvelee Tampereen talousalueen vahvistamista. On aivan ymmärrettävää, että kun se tapahtuu Hämeen eteläisen vaalipiirin ja Kanta-Hämeen kustannuksella, me emme voi olla sitä hyväksymässä.

Tässä tarkoituksessa olen jättänyt yhdessä ed. Lauha Männistön kanssa perustuslakivaliokunnan mietintöön vastalauseen, jonka ajattelin lyhyesti esitellä. Asian tarkempaan sisältöön, varsinaiseen substanssiin, ja vaikutuksiin aion puuttua lakiesityksen toisessa, sisällöin kannalta ratkaisevassa käsitelyssä.

Hämeen läänissä piirihallintoviranomaisen rajat ovat hyvin sekavat. Lääninra-

jan yli meneviä piiri- ja kuntainliitto- ym. hallinnon rajoja on useita. Tämä on ongelma, joka myönnettiin myös perustuslakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa. Hämeen läänin osalta olisi pitänyt ensimmäiseksi selvittää piirihallinnon ja kuntainliittohallinnon rajat, koska pelkkä vaalipiirin rajan vähäinen tarkistus, ja osassa aluetta äänestyspäätösten jälkeen, ei ole tarkoituksenmukainen ja perusteltu. Rajan tarkistus ei poista Hämeen läänin sisäisiä hallinnollisia ongelmia. Siksi emme voi sitä hyväksyä.

Hallituksen esitystä on perusteltu myös kuntien tahdonilmaisun kunnioittamisella. Tämäkin on suhteellinen peruste. Ei vaalipiirin rajakysymys ole yksinomaan kunnallishallinnollinen päätös, vaan rajojen määrittelyssä on huomioitava talousmaakunnat ja yhteistoiminta-alueet kokonaisvaltaisesti. Yksinomaan neljän kunnan kunnanvaltuustojen näkemykset eivät voi asiaa ratkaista, kuten tässä yhteydessä on tehty. Kunnan mielipiteen huomioiminen on suhteellinen käsite. Nimittäin valtioneuvosto tehdessään päätöksiä erikoissairaanhoidon mukaisista sairaanhoitopiireistä siivutti kuntien yksimielisiä kannanottoja mm. Etelä-Pohjanmaalla. Vastaavasti tapahtui teollisuuspiirejä jaettaessa Hämeessä. Siinä mielessä kysynkin: Miksi on menetelty näin?

Vaalipiirirajan tarkistus tapahtuu myös aivan liian lähellä eduskuntavaaleja, ja siinäkin tarkoituksessa se on myöhäsyntyisenä hylättävä. Epävarmuus, jonka rajantarkistus on jo nyt aiheuttanut, vaikeuttaa vaaleihin valmistautumista ja erityisesti ehdokasasettelua. Normaalin käytännön mukaanhan olisi jo mahdolliset jäsenäänestykset pitänyt järjestää helmikuun aikana, maaliskuussa viimeistään. Nyt Hämeen eteläisessä vaalipiirissä ja käsittääkseni myös pohjoisessa avoinna oleva tilanne haittaa todella vakavasti vaaleihin valmistautumista.

Arvoisa puhemies! Kun tässä kyseessä on puhtaasti ja pelkästään alueiden välinen valtopoliittinen kädenvääntö, minusta eduskunta ei ole oikea foorumi tämän tyypisten ratkaisujen tekemiseen, vaan asia olisi pitänyt alueella selvittää selvittämällä ensin hallintorajat selkeiksi. Sen jälkeen tulisi yhteisymmärryksessä koko alueen kanssa edetä hallinnollisten rajojen selkeyttämistiellä eikä tällaisen neljän kunnan osaratkaisun tietä,

joka puhtaasti palvelee Tampereen talousalueen voimistumista.

Ed. Sasi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Anttilalle haluan todeta, että tässä juuri eduskunnan tarkoituksena on noudattaa kuntien omaa tahtoa. Nämä kunnat itse haluavat, että ne voisivat kuulua Hämeen pohjoiseen vaalipiiriin. Mielestäni kansanvalta toteutuu kaikkein parhaiten juuri hyväksymällä tämä lakiesitys.

Ed. Taina (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihmettelen aivan samaa kuin ed. Sasi eli sitä, miten ed. Anttila asettaa kunnanvaltuustojen päätöksen näin kyseenalaiseksi eli ei anna mitään arvoa sille, että kunnissa on esitetty toivomus vaalipiirin muutoksesta. Mikä mahtaisi olla Anttilan mielestä oikea elin, joka edustaa kuntien näkemystä?

Samoin hän on vähätellyt sitä, että päätökset ovat ilmeisesti jossakin kunnassa syntyneet äänestyspäätöksellä: se myös vähentäisi päätösten arvoa. Demokratiassahan päätökset tehdään enemmistöpäätöksillä ja silloin ne kyllä hyvin kuvaavat sitä, mitä kunnat ovat tässä asiassa halunneet. Kun ed. Anttila toteaa, että tämä päätös vahvistaisi Tampereen talousaluetta, ymmärtääkseni se on myös näiden kuntien tahto. Ne haluavat kuulua Tampereen talousalueeseen.

Ed. Ollila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nämä kunnat kuuluvat Tampereen talousalueeseen ja juuri sen takia ovat valtuustoissaan päätöksen tehneet siitä, että haluavat kuulua myös Hämeen pohjoiseen vaalipiiriin. Yhdyn myös edellisten vastauspuheenvuorojen käyttäjiin siinä, että kyllä logiikka ja ajatus siitä, että kunnissa pitäisi tehdä päätökset yksimielisesti tai jollain muulla systeemillä kuin ne näissä tapauksissa ovat syntyneet, on kestävä. Kunnallislaki määrittää tietyt tapaukset, joissa kunnallisvaltuustoissa tarvitaan määräenemmistö. Tämä ei ole niitä, ja itse asiassa vaikka olisikin, siltikin riittävät enemmistöt olisivat olleet tässä asiassa.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tässä on nimenomaan kyse siitä, että kunnanvaltuustojen päätöstä nyt toki Tampereen alueelta olevat painottavat

tarkoituksenmukaisuussyistä. Mutta ilmeisesti erittäin huonosti kaikki kuuntelitte puheenvuoroni, jossa totesin, että kunnan mielipiteen huomioiminen on suhteellinen käsite, koska valtioneuvosto tehdessään päätöksiä erikoissairaanhoidolain tiimoilta, tehdessään päätöksiä teollisuuspiireistä ei antanut mitään arvoa sille, että esimerkiksi Lounais-Hämeen kunnat olisivat halunneet kuulua aivan muuhun teollisuuspiiriin, mihin valtioneuvosto ne viime vuonna määräsi. Eli siis tätä käytetään silloin perusteluna, kun se on asialle myönteistä.

Itse lähdän siitä, että ei vaalipiirirajakysymys voi olla pelkkä kunnallishallinnollinen kysymys. Siinä pitää katsoa asioita laajemmin ja tarkoituksenmukaisemmin. Eli minusta olisi tavattoman reilua, kun Tampereen alueelta olevat edustajat myöntäisivät avoimesti sen, mikä tässä on kyseessä: valtapoliitiikka.

Ed. Savolainen: Arvoisa puhemies! Äskeiseen debattiin haluan todeta, että perustelut sinänsä ovat aivan hyviä. Toki pitää kunnioittaa kuntien päätöksentekoa tämän tyyppisissä asioissa, mutta olen täysin samaa mieltä ed. Anttilan kanssa siitä, että niitä pitää kunnioittaa sitten aina, mutta ei ainoastaan valikoidusti niin kuin nyt. Eli tämän lakiehdotuksen samaten kuin valiokunnan mietinnön perusteluissa tarkoitus pyhitää keinot ja kuntien päätöksentekoa käytetään silloin perusteluna, kun se on myönteistä. Toisaalta meillä on varsin monia kipeitä kokemuksia siitä, että kuntien päätöksenteko on jätetty täysin vaille huomiota erilaisia hallinnollisia rajoja päätettäessä.

Asia on edennyt varsin ripeästi eduskunnassa, ja perustuslakivaliokunta on antanut siitä mietintönsä. Sinänsä on ihan hyvä, että tämä asia saadaan pois pöydältä, onpa päätös mikä tahansa.

Mutta tämän lain käsittelyn yhteydessä on todettava, että tämä asia ei ole vaikein hallinnollinen kysymys Hämeen läänissä eikä varmaan monissa muissakaan lääneissä, vaan meillä on useita hallinnollisia rajaepäselvyyksiä eri piiriviranomaisten työssä, joista on todellisia toiminnallisia haittoja jatkuvasti. Näissä asioissa hallitus on edennyt varsin hitaasti siitä syystä, että ne ovat näitä arkoja ja vaikeita asioita, joissa on runsaasti erimielisyyksiä.

Tästä syystä tuntuu aikamoiselta näpertelyltä se, että hallitus on juuri tämän asian kohdalla ollut nyt näin ponteva, ja toisaalta se, että se myös eduskunnassa näyttää saavan enemmistön tuen taakseen, mikä merkitsee sitä, että enemmistö eduskunnasta kokee juuri tämän asian merkittäväksi hallinnolliseksi uudistukseksi ja jättää saman tien huomioimatta sen, että kovin monet asiat vaatisivat todellisia piirihallintorajojen tarkistuksia.

Tässä asiassa minun mielestäni päätöksenteko millään tasolla ei ansaitse kovin erinomaista pistettä, vaan pelkistettynä asia pitää sisällensä juuri ne valtapyrkimykset, jotka ed. Anttila esitteli. Asian seuraavissa käsitellyissä tulen kannattamaan ed. Anttilan vastalauseen sisältämiä ehdotuksia lain hylkäämisestä. Uskon, että asia voitaisiin jatkossa hoitaa niin, että se liitettäisiin osaksi suurempia hallinnollisia kokonaisuuksia. Maassa on myös muita vaalilakien tarkistusasioita kesken. Sellainen on mm. Uudenmaan vaalipiirin jakamiskysymys, joka ei ole saanut hallitukselta yhtä suurta sijaa kuin tämän asian eteenpäin vieminen.

Arvoisa puhemies! Rajoja piirrellään ja karavaanit kulkevat ja koirat haukkuvat ja elämä jatkuu eteenpäin.

Ed. Ollila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Savolaisen logiikka ei ole oikein kestävä, kun se lähtee siitä, että kun vaikeita suuria asioita on hoitamatta, niin helppoja ja pieniä asioita ei pitäisi silloin hoitaa. Eihän asia näin suinkaan ole. Tämä asia on ollut helppo asia hoitaa juuri sen vuoksi, että kuntien kanta tässä on ollut asialle myönteinen.

Tuossa oli perustelu, että kuntien tahtoa on noudatettava joko aina tai ei lainkaan. Totta kai on pääsääntöisesti niin, että tällaisissa asioissa kuntien tahdon tulee olla ratkaiseva, elleivät erityiset syyt muuta vaadi. Tässä asiassa niitä erityisiä syitä ei ole.

Ed. Savolainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Logiikkani voi olla toki kestävä ed. Ollilan mielestä, mutta mielestäni en ole kuitenkaan kunnianhimoton työssäni, jos vaatisin hiukan suurempia hallinnollisia kokonaisuuksia tähän taloon käsiteltäväksi.

Ed. Alho: Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja on sairauden vuoksi estynyt käyttämästä puheenvuoroa, jossa hän esittelisi valiokunnan mietintöä. Teen sen nyt, vaikkakin jo käytetyistä puheenvuoroista on tullut selväksi, mistä oikeastaan perustuslakivaliokunnan mietinnössä n:o 3 on kysymys.

Hallituksen esityksessä nimittäin ehdotettiin valtiollisten vaalien vaalipiirijakoa muutettavaksi siirtämällä eräät kunnat Hämeen läänin eteläisestä Hämeen läänin pohjoiseen vaalipiiriin. Siirrettävät kunnat ovat Kylmäkosken kunta, Toijalan ja Valkeakosken kaupungit sekä Viialan kunta.

Perustuslakivaliokunta on mietinnössään asettanut puoltamaan hallituksen esitykseen sisältyvää lakiehdotusta ja sen hyväksymistä. Siirrettäviksi ehdotetut kunnat ovat kaikki kannattaneet siirtämistä, kaksi tosin äänestyspäättöksellä. Kuntien siirtohalukkuus näyttää johtuvan siitä, että niillä on hallinnollisia, taloudellisia ja kuntalaisten asioimiseen liittyviä yhteyksiä enemmän Tampereen kuin Hämeenlinnan suuntaan ja ne katsovat kuuluvansa Etelä-Pirkanmaan alueeseen. Näistä syistä ehdotusta voidaanakin pitää, kuten ehdotuksessamme ja mietinnössämme on mainittu, alueellisen edustavuuden toteutumisen kannalta tarpeellisena.

Perustuslakivaliokunta on tehnyt lakiehdotukseen erään muutoksen, ja se on hyvin tärkeä. Ehdotamme, että käsiteltävänä oleva lainmuutos tulisi voimaan 1 päivänä kesäkuuta tänä vuonna. Tämä on perusteltua siitä syystä, että vaalivalmistelut ovat jo käynnistyneet. Olisi hyvin tarpeellista tietää, millaista vaalipiirijakoa noudatetaan seuraavissa eduskuntavaaleissa. Mainittu voimaantuloajankohta on sovelias mm. siksi, että valtioneuvosto ei kuitenkaan voi tehdä muiden seikkojen vuoksi ennen kesäkuuta päätöstä siitä, montako kansanedustajaa seuraavaan eduskuntaan valitaan kustakin vaalipiiristä.

Edellä käydyssä keskustelussa jo kävi ilmi, että asiassa on hyvin monenlaisia mielipiteitä. Sen vuoksi haluankin kiinnittää huomiota siihen, että perustuslakivaliokunta on maininnut sen, että vaalipiiristä toiseen siirtyviä kuntia koskeva hallinnollinen jaotus on kaikein osin, niin valtion alue- ja paikallishallinnon kuin kuntaliittohallinnonkin osalta, hyvinkin erilainen. Monet hallinnolliset rajat

pirstovat aluetta ja erityisesti Etelä-Hämeen piirin vaalipiirin alueella. Valiokunnan mielestä hallinnollista jaotusta on aiheellista yhdenmukaistaa. Tässä suhteessa jäämme odottamaan niitä laajempia selvityksiä ja ehdotuksia, joihin myös ed. Savolainen viittasi puheenvuorossaan. Tämä vaatimus on hyvin perusteltu.

Valiokunnan mietintöön liitettyssä vastalauseessa on suhtauduttu valiokunnan enemmistöä tiukemmin näiden muiden hallinnollisten rajojen muuttamistarpeeseen. Vastalauseen allekirjoittajien mielestä nuo rajat olisi pitänyt selvittää, ennen kuin vaalipiirin rajan tarkistus tulee tehtäväksi.

Ed. Männistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Koska kuulun vastalauseen allekirjoittajiin, jotka pitävät tärkeänä myös muitten hallinnollisten rajojen selvittämistä, haluan todeta, että siinä niin kuin tässäkin yhteydessä tulisi kiinnittää erityisesti kunnallisesta itsehallinnosta tai kuntalaisten mielipiteestä puhuttaessa huomiota myös niihin kuntiin, joita ei ehdoteta siirrettäväksi, koska tällaiset siirrot vaikuttavat ei vain siirrettävien kuntien asemaan vaan myös niiden kuntien ja kuntalaisten asemaan, jotka jäävät entisten nimikkeiden alle.

Ed. Rantanen: Arvoisa puhemies! Muutama kommentti ed. Anttilan käyttämän puheenvuoron johdosta.

Ensinnäkin mitä tulee Pirkanmaan läänin perustamiseen ja millä tavalla sitä viime eduskuntakaudella täällä käsiteltiin, se on kertaalleen hylätty ja kuopattu, ja tässä ei ole siitä kysymys.

Mitä tulee Tarastin toimikunnan työhön ja työn tuloksiin, palautan mieliin sen lähtökohdan, että Tarastin toimikunnan perustelu sille, ettei se tästä esitystään tehnyt, oli asiallisesti ottaen vain se, etteivät silloin kunnat olleet itse olleet ehdotusta tekemässä, vaan, niin kuin aivan oikein ed. Anttila kertoi, kyseessä oli Pirkanmaan maakuntaliiton aloite ja esitys. Tämän jälkeen, kun toimikunnan mietintö tuli ja sen perusteella ei ollut edellytyksiä sille, että oikeusministeri olisi ehdotuksen tehnyt, kunnat lähtivät omatoimisesti liikkeelle ja, voisi sanoa, neljän suurimman puolueen voimin ja yhteisymmärryksessä Kylmäkosken keskustaa lukuun ottamatta. (Ed. Anttila: Valkeakoskellakin

äänestettiin!) — Valkeakosken äänestyspäättös ei koskenut vaalipiirirajan tarkistusta, vaan perustelulausumaa, minkä ed. Anttila aivan tarkkaan tietää, mutta ei hän sitä täällä tietenkään kerro, kun se olisi hänen perusteluilleen kielteinen asia.

Ed. Anttila kertoi myös, että talousmaakunnan kokonaisuus pitäisi ottaa huomioon. Täällä on myös tullut esille se, että Hämeen läänissä piirihallinto- ja kuntainliittohallintoviranomaisten rajat ovat epäselvät, risteilevät, poikkeavat ja sekavat. Tämä osittain pitää paikkansa, mutta silloin kun on kysymys neljästä kunnasta eli Kylmäkosken ja Viialan kunnista sekä Toijalan ja Valkeakosken kaupungeista, ei ole vuoden 1991 alusta lukien yhtään sellaista kuntainliitto- ja piirihallintoviranomaisrajaa jotka kätkeä sisälleen nämä neljä kuntaa eteläisen Hämeen puolelle, vaan kaikki toiminnot ja piirihallintoviranomaisrajat pitävät sisällään joko Pirkanmaan ja mainittujen kuntien eteläpuolelta käyvän rajan ja sitten taas siitä on eri rajat etelään taikka sitten koskevat koko läänin taikka suurempia kokonaisuuksia.

Tällä hetkellä käytännössä ainoa kuntainliitto on melisairaanhoidopiiri, joka on voimassa vielä, mutta kun erikoissairaanhoidolaki tulee voimaan vuoden 1991 alusta, tämäkin ongelma käytännössä poistuu.

Mitä tulee niihin ajatuksiin, että olisi pitänyt käytännössä tehdä suurempia jakoja suuremmissa yhteyksissä, kokonaisselvityksiä ja kokonaisjakoa, niitä on tehty Suomessa minun muistaakseni 1960-luvulta saakka eikä ole kuntien yhteisymmärrystä löytynyt. Muun muassa Pirkanmaan läänin perustamisen osalta ei löytynyt yhteisymmärrystä nimenomaan luoteisosan kuntien joukosta, niin kuin sitä ei löytynyt nytkään vaalipiirirajan tarkistuksissa. Sama koskee Uudenmaan vaalipiirin jakoa. Se kiistämättä on aivan liian suuri ja olisi mielestäni pitänyt jakaa ja jako olisi ollut järkevä, mutta kunnat eivät millään opilla ole päässeet tästä yhteisymmärrykseen, ja tämän vuoksi tätä ehdotusta ei ole tehty.

Mainitun neljän kunnan suuntautuminen Tampereelle ja Pirkanmaalle pitää käytännössä sisällään sen, että kun elinkeinoelämä, kauppa ja liike-elämä suuntautuvat kaikki suureen keskukseen Tampereelle ja Pirkanmaan suuntaan, niin se on vaikuttanut myös ihmisten luonnollisen suuntauksen vuoksi

näitten kuntien kannanottoihin siitä, mihin piirihallintoviranomaiseen ne haluavat kuulua, ja ne suuntautuvat aivan yhteisymmärryksessä Tampereelle päin.

Tästä syystä ehdotettu jako myös poliittisen jaon ja poliittisen toiminnan siirtämisestä Pirkanmaan suuntaan yhtenäisen talousmaakunnan sisään on perusteltu, järkevä ja asiallinen. Toivon, että tämä myös otettaisiin täällä huomioon silloin, kun asia on ratkaisevassa käsittelyssä, riippumatta siitä, mitä muutoin asian ympäriltä puhutaan.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Rantanen puheenvuorossaan heti aluksi totesi, että Pirkanmaan läänistä ei ole nyt kyse. Olen ed. Rantasen kanssa siitä samaa mieltä, että todella tällä kertaa, nyt kun tätä ratkaisua tehdään, ei tehdä Pirkanmaan läänin, mutta tämä on portti Pirkanmaan läänin.

Pirkanmaan maakuntaliiton toiminnanjohtaja, toimitusjohtaja Keravuo perustuslakivaliokunnassa häneltä asiaa tiedustellessani avoimesti myönsi, että ei suinkaan Pirkanmaalla ole läänihanketta haudattu, vaan asia nousee esille taas eduskuntavaalien jälkeen.

Edelleen ed. Rantanen totesi, että Tarastin toimikunta ei voinut päätyä asiassa myönteiseen ratkaisuun, koska kunnat eivät ole tätä esitystä tekemässä. Pitää paikkansa, että kunnat eivät olleet esitystä tekemässä, koska maakuntaliitto sen teki, ja maakuntaliiton esitys tuli kunnille, ainakin Kylmäkoskelle ja Urjalalle, täydellisenä yllätyksenä. Tämä nyt kertoo siitä, että eivät kuntalaiset eivätkä nämä kunnat, ennen kuin maakuntaliitto tästä aloitteen teki, olleet mitenkään kokeneet ongelmaksi sitä, että ovat väärässä vaalipiirissä, vaan aloite kannettiin Pirkanmaalta näille kunnille ja sitten junnattiin siellä läpi sillä poliittisella lobbauksella, mikä on meille kaikille tuttua.

Ed. Luttinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käytettyihin puheenvuoroihin on syytä todeta, että vaalipiirirajan tarkistus on ilmeinen lähtökohta lääninrajojen tarkistukselle ja sitä kautta kenties uuden läänin perustamiselle. Se on keskeisempi ja tärkeämpi tavoite, jota näissä puheenvuoroissa ei aina ole huomioitu. Minusta pitäisi kuitenkin läänijaotus käsitellä kokonaisuutena, koko maan kattavana kysymyksenä, jos-

sa yhteydessä voitaisiin myöskin tehdä tarvittavat muutokset vaalipiirijakoihin. Sitä kautta kenties päästäisiin molemmissa asioissa nykyistä parempaan lopputulokseen.

Tässä joutuu kysymään, tehtäisiinkö vastaavat vaalipiirirajojen tarkistukset siinä tapauksessa, että Mikkelin läänistä Heinola, Heinolan maalaiskunta, Sysmä ja Hartola haluaisivat siirtyä Etelä-Hämeen vaalipiiriin. Silloinhan Mikkelin vaalipiiri jäisi sellaiseksi tynkävaaalipiiriksi, jolla ei olisi mitään merkitystä. Aivan sama tilanne olisi, jos lääninrajoja tarkistettaisiin vastaavalla tavalla. Tästä havaitaan, miten tarkoituksenmukaista vaalipiirirajojen muutoksen saattaa olla.

Tämän asian kohdalta on tietysti valitettavaa, että Etelä-Hämeestä kansanedustajien lukumäärä vähenee, mikä ei ole ollenkaan hyvä, vaan erittäin ikävä asia. Siihen liittyy tietysti myöskin se, että kansanedustajatoverini Jorma Rantanen siirtyy Etelä-Hämeestä Pohjois-Hämeeseen. Hän ei ole enää puolustamassa Etelä-Hämeen oikeutettuja vaatimuksia.

Ed. Rantanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hiukan kommentoisin ed. Luttisen puhetta. Kun hän huolehtii vain siitä, että minä olen täällä talossa, ja siitä, että kuntien esitykset ensi kaudella tulevat käsittelyyn, tulen kyllä niitä puolustamaan. Ei ole mitään vaikeuksia. Kumpakaakaan en tule vastustamaan kaiken kaikkiaan.

Mitä muutoin tulee esimerkiksi Mikkelin läänin, siinä on kyseessä niin suuri kokonaisuus, että jos lääninrajoja ja läänien määrää tarkistetaan, Mikkelin lääni olisi mitä ilmeisimmin yksi niistä, jotka sietäisi jakaa muihin lääneihin.

Mitä tulee ed. Anttilan puheenvuoroon, tässä asiassa kunnat ovat kyllä olleet ennen Pirkanmaan maakuntaliiton ehdotuksen tekoa informoituja. On kokonaan eri asia, millä tavalla asia edustajien kautta kunnissa kulkee, enkä halua ottaa keskustapuolueen osalta siihen kantaa, mutta sen tiedän, että sekä SKDL:lle, kokoomukselle että sosiaalidemokraateille Kylmäkoskella tieto oli hyvinkin mennyt, niin kuin kaikkiin muihinkin kuntiin. Jos yksikin näistä neljästä kunnasta olisi asiaa vastaan, ne olisivat myöskin tehneet sen mukaisen päätöksen, niin kuin Urjala teki, ja tätä tahtoahan myöskin hallitus ja oikeusministeriö ehdotusta tehdes-

sään on kunnioittanut. Uskon kuitenkin, että Urjala tulee jossain vaiheessa perässä. Tämä on joka tapauksessa alku rajatarkistukselle, eikä minusta huono alku ollenkaan.

Ed. Tenhiälä: Rouva puhemies! Tämä keskustelu tuntuu omituisen mielenkiintoiselta siinä suhteessa, että me etelähämäläiset kansanedustajat käymme tätä keskenämme. Siinä suhteessa silloin se tuntuu entistä omituisemmalta, kun tietää, kuten ed. Luttinen totesi, että kansanedustajien lukumäärän väheneminen Etelä-Hämeestä heikentää Etelä-Hämeen asemaa huomattavassa määrin, ja entistä enemmän tätä kautta Etelä-Häme joutuu puristuksiin. Sitä on väitetty alueeksi, jonka yli lennetään eli poljetaan se jalkoihin. Tämän kautta, kun vielä kansanedustajien määrä pienenee, tietää, että vaikeudet tässä suhteessa lisääntyvät.

Edellisissä puheenvuoroissa on todettu juuri, että ennen kaikkea on omituista, kun ollaan näin lähellä valtiollisia vaaleja, että tämän tyyppinen muutos täytyy tuoda eduskuntaan ja viedä siellä kiireen kaupalla lävitse. Olisi saattanut ehkä olla tervettä siitäkin huolimatta, että kunnallista päätöksentekoa tässä on käytetty eli valtuustoissa on käsitelty asia, odottaa yli seuraavien eduskuntavaalien ja kysyä eduskuntavaalien yhteydessä esimerkiksi kaikilta kuntalaisilta, mitä mieltä he ovat vaalipiirijaosta. Se olisi minusta huomattavasti selvemmin antanut vastauksen kysymykseen, miten pitäisi menettellä. Toivonkin, että vielä olisi se mahdollisuus, että tätä keskustelua käydään.

Saattaa olla juuri kuten ed. Luttinen edelleen totesi, että on kysymys Pirkanmaan läänin muodostamisesta, mikä pitäisi myös tunnustaa, jos näin on. Onko tilanne myös niin, että Pirkanmaalla pelätään myös sitä, kun liikenneyhteydet paranevat Tampereen ja Helsingin välillä, että Etelä-Hämeen pohjoinen alue rupeaakin tämän kautta asioimaan mieluummin etelässä eikä pohjoisessa päin, sillä se on myöskin tosiasia? Tällä hetkellä kuljetaan ajallisesti Valkeakoskelta suurin piirtein yhtä kauan Tampereelle kuin Hämeenlinnaankin, mutta kolmostien moottoritien kehittymisen yhteydessä tuo aika saattaa nopeutua, eli kulkuyhteydet nykyiseen ja toivottavasti pysyvään läänin pääkaupunkiin, jossa Pirkanmaa on mukana, tulevat ajallisesti lyhenemään kolmostien

muuttuessa nopeampikulkaiseksi moottoritieksi.

Suurta ihmetystä tässä yhteydessä on niin ikään herättänyt se, että uskoisi, että vaali-piiripyrkimyksissä on suurempia ongelmia jossain muualla kuin tällä alueella. Ed. Rantanen Etelä-Hämeestä toi hyvin selkeästi esiin Uudenmaan vaalipiiriä koskevat ongelmat. Minustakin se on ongelma, ja varmasti Uudellamaalla tämä kokonaisuus on huomattavasti vaikeampi kuin Etelä-Hämeessä. Mutta en tunne Uudenmaan asioita niin hyvin, että voisin sitä selvästi käsitellä. Toisaalta kun olen käynyt ja kuullut keskustelua, on aika lailla painokkaasti todettu, että Uusimaa pitäisi jakaa kahteen osaan. Tästä syystä, kun on tämän tyyppisiä näkemyksiä, minusta, ennen kuin lähdetään yhden vaalipiirin kimppuun, olisikin pitänyt selvittää koko maassa kaikki ongelmalliset tilanteet ja käsitellä niitä.

Meillä Etelä-Hämeen osalta ennen kaikkea Päijät-Häme on talousmaakuntana monessa suhteessa vaikea, ongelmallinen juuri sen vuoksi, että Päijät-Häme kuuluu neljään lääniiin. Minusta olisi aivan samoin mielenkiintoista nähdä se tilanne, että jos Päijät-Hämeen kunnat niin Mikkelin läänissä, Kymen läänissä kuin Uudellamaalla anoisivat pääsyä Etelä-Hämeeseen ja sitä kautta Etelä-Hämeen vaalipiiriin, miten siihen hallituksessa suhtauduttaisiin. Olisiko suhtautuminen kielteistä vai myönteistä? Jos ajattelee käsiteltävänä olevaa asiaa, ei voisi nähdä sitä muuna kuin myönteisenä. Silloin pitäisi hallituksen kuunnella näiden kuntien tahtoa, toimia sen mukaisesti ja hyväksyä niiden siirtyminen Etelä-Hämeen puolelle elikkä Päijät-Hämeeseen.

Meillä on esimerkkejä tälläkin hetkellä siitä, kuinka kuntien mielipiteitä on kuunneltu. Ei niitä ole kuunneltu siinä määrin kuin kunnilla on ollut esityksiä erilaisien piiriviranomaisten hallintopisteitä määritettäessä ja kuntien niihin kuulussa. Tässäkin suhteessa Etelä-Hämeessä on esimerkkejä.

Minua niin ikään kiinnostaa kysymys siitä, miten hallituksen taholla suhtauduttaisiin niihin kunnan osa-alueisiin, jotka haluaisivatkin liittyä toisiin kuntiin. Saattaisi hyvin helposti syntyä tilanne, jossa Valkeakosken Sääksmäen alue, joka on tottunut asioimaan myös Hämeenlinnan suuntaan täysimääräisesti, anoisikin pääsyä osaksi Kalvolaa tai

Hattulaa, jonka osa se on myös ollut. Juuri muutama vuosi sitten liitettiin Hattulan pohjoisia osia Valkeakosken kuntaan, mutta ei mikään todennäköisesti olisi esteenä, jos nämä samat alueet haluaisivat liittyä takaisin eteläiseen Hämeeseen elikkä Hattulaan tai Kalvolaan. Minusta olisi mukava kuulla hallituksen taholta, mitä tapahtuisi, jos ne haluaisivat siirtyä takaisin näihin kuntiin.

Kun tätä asiaa käsitellään, toivon ainakin siinä vaiheessa, kun tätä esitetään äänestettäväksi yli vaalien, jos muita muutoksia ei saada, että tämä todella menisi yli vaalien ja pystyttäisiin harkitsemaan asiaa tulevassa eduskunnassa, joka vuoden kuluttua valitaan. Se tekisi lopullisen päätöksen, jotta ei syntyisi sellaisia ratkaisuja, joita saatettaisiin joutua katumaan.

Kun tilanne tämän asian osalta on monessa suhteessa minusta aika lailla epäselvä, rouva puhemies, ehdotan, että asian käsittely siirrettäisiin ensi perjantaina pidettävään istuntoon eli pantaisiin pöydälle.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! En kuulu etelähämäläisiin kansanedustajiin, olen siis pieni poikkeus keskustelussa. Haluan heti aluksi sanoa, että mitä tähän nimenomaiseen lakiesitykseen ja sen sisältöön tulee, niin selvästikin, mikäli on tarkoitus säilyttää kaksi vaalipiiriä Hämeen läänissä, nämä kunnat kyllä kuuluvat enemmän pohjoisen kuin etelän vaalipiiriin. Se on minusta aivan päivänselvä asia.

Arvoisa puhemies! Minusta asiassa olisi pitänyt hyväksyä se keskustalaisten tekemä aloite, että kaksi vaalipiiriä yhdistetään ja tulee yhteinen Hämeen vaalipiiri. Perustelen tätä sillä, että sillä tavoin suhteellisuus vaaleissamme paranisi. On kyseenlaista, noudattaako vaalijärjestelmämme nykyisellä vaalipiirijaolla enää sitä valtiopäiväjärjestyksen vaatimusta, että Suomessa järjestetään suhteelliset vaalit, sillä vaalituloksemme vuosi vuodelta vaalipiirijaon tullessa yhä vanhanakaisemmaksi yhä vähemmän todellakin johtaa suhteelliseen tulokseen. Minusta kannattaa katsoa vähän, mitä muualla Euroopassa tapahtuu, kun nyt tulee uusia demokratioita, jotka ottavat uusia vaalijärjestelmiä. DDR esimerkiksi on ottanut vaalijärjestelmän, joka on täydellisen suhteellinen koko maan alueella. Siellä 0,25 prosentin kannatuksella pääsee parlamenttiin.

Arvoisa puhemies! Meillä on kaksi vaihtoehtoa. Ensimmäinen on se, että ryhdymme yhdistämään pieniä vaalipiirejä. Meidän pitäisi saada Itä-Suomeen Savo-Karjalan vaalipiiri. En tiedä, pitäisikö siihen yhdistää kaksi vai kolme nykyistä vaalipiiriä, mutta joka tapauksessa Itä-Suomen vaalipiirit ovat tällä hetkellä aivan liian pieniä, mikä johtaa siihen, että niillä alueilla ei vaaleja enää voi kutsua suhteelliseksi millään sivistyneellä kriteerillä. Jos paikallinen äänikynnys on kymmenen prosenttia, niin se ei vastaa enää suhteellisuutta.

Sen takia, arvoisa puhemies, ihmettelen niitä kannanottoja, joissa on esitetty, että Uudenmaan vaalipiiri, sen takia että siellä vaalit ovat liian suhteelliset, pitäisi jakaa kahtia, jotta ne eivät olisi aivan niin suhteelliset. Minusta Uudenmaan vaalipiiri on ainoa kunnollinen vaalipiiri meillä siinä suhteessa, että siellä äänikynnys on ainoastaan kolme prosenttia, kun se muualla on suurempi.

Sen sijaan olen sitä mieltä, että Uudenmaan vaalipiirin rajat kulkevat väärin. Aikaan Helsinki erotettiin Uudenmaan vaalipiiristä sen takia, että yhtenä alueena helsinkiläiset ehdokkaat olisivat liian voimakkaita, mikä johtaisi siihen, että Uudenmaan pienemmistä kunnista olisi hyvin vaikea tulla valituksi. Sen takia Helsinki muodosti oman vaalipiirin. Tällä hetkellä Espoo ja Vantaa ovat Uudenmaan vaalipiirin sisällä samassa asemassa. Se johtaa siihen, että pienemmistä Uudenmaan kunnista on kansanedustajaksi suhteellisen vaikea tulla, koska uusmaalaiset ehdokkaat puolueitten sisällä saavat niin paljon ääniä. Sen takia, koska Helsingin kaupunki, se kaupunki, joka Uudenmaan vaalipiiristä aikoinaan erotettiin, on nyt kasvanut koko YTV:n suuruiseksi, YTV-kunnat Helsinki, Espoo, Kauniainen ja Vantaa pitäisi muodostaa yhdeksi vaalipiiriksi. Tämä myös takia, että näitten kaupunkien alueella on hyvin paljon yhteisiä asukkaita, jotka vaihtavat kuntaa ja tässä tapauksessa vaalipiiriä aika tiheäänkin. Myös sen takia, että olisi tärkeätä saada tähän maahan sellaisia poliitikkoja, jotka mieltävät olevansa tämän yhtenäisen kaupunkialueen poliitikkoja eivätkä sen jonkin kaupunginosan poliitikkoja.

Arvoisa puhemies! Ehkä äskeiseen välihuutoon Keravasta liittyen pitäisi muutenkin miettiä koko aluejakoa, läänijakoa. On hyvin

suuria perusteita panna koko läänijako uusiksi sen takia, että se alueellinen jako, johon läänijako on perustunut, ensinnäkin on lähtenyt kuninkaan läänityksestä, jolla on ollut hyvin vähän tekemistä minkään muun asian kuin kuninkaan hallinnon kanssa. Joka tapauksessa viimeaikainen ja viime vuosikymmenten liikenneolojen kehitys on vanhan aikaistanut läänijaon aivan täydellisesti. Keravan ohella esimerkiksi Riihimäki kuuluu selvästikin siihen radanvarren talousalueeseen, joka tässä tapauksessa on väärän läänin puolella. Sen pitäisi kuulua Uudenmaan lääniin, koska se (Ed. Tenhiälä: Ei, kun Hyvinkää Hämeen lääniin!) on kuitenkin Helsingin työssäkäyntialuetta ja tässä suhteessa sen kuuluminen toiseen lääniin on jonkin verran hankalaa.

Yleensäkin täytyy sanoa, että kun katsoo nimenomaan Hämeen läänin eteläistä osaa, Keski-Suomen lääniä, Mikkelin lääniä, osittain Turun ja Porin lääniä ja Uudenmaan lääniä, lääninrajat ovat hyvin sattumanvaraisia eivätkä noudata talousalueita ollenkaan. Meidän pitäisi poistaa läänin jako kokonaan. Emme ehkä tarvitse koko läänin jakoperustetta, vaan meidän pitäisi mennä talousaluekohtaisiin alueisiin, jotka olisivat huomattavasti kokonaisempia ja joilla hallinto voisi sitten olla myös alueellisesti hieman demokraattisempaa ja suorilla vaaleilla valittua.

Arvoisa puhemies! Sanoin, että on toinenkin tapa selvittää vaalipiirijaon muodostamasta epäsuhteellisuudesta. Se on se, että liikutaan täysin toiseen suuntaan. Mennään samankokoisiin vaalipiireihin kuin Ruotsissa. Se tarkoittaa sitä, että Itä-Suomen vaalipiirit ovat juuri oikean kokoisia seitsemän kahdeksan hengen vaalipiirejä, jolloin kansanedustajat selkeämmin edustavat sitä aluetta, jolta ovat kotoisin. Samanaikaisesti toteutetaan tasauspaikkajärjestelmä, joka Ruotsissa on. Jos siihen sijoitetaan jokin sopiva 3—5 prosentin äänikynnys, poliittisen kentän jakokin pysyy aika samanlaisena. Mutta silloin kai koko se taktikointi, joka tällä hetkellä liittyy vaalipiirijakoon ja koko sen poliittinen peli, joka liittyy vaaliliittoihin, joka on suomalaisen vaalijärjestelmän heikoimpia piirteitä, saataisiin pois.

Arvoisa puhemies! Kuitenkin lähdän siitä, että näiden neljän kunnan siirtyminen etelästä pohjoiseen Hämeen vaalipiiriin on perus-

teltua, mikäli kaksi vaalipiiriä halutaan säilyttää. Niinpä siltä osin kuin minusta riippuu, tätä lakia ei tule siirtää yli vaalien.

Ed. Joenpalo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Soininvaaran puheenvuorosta toteaisin, että ei ole aivan päivänselvää, että nämä kunnat kuuluvat Hämeen pohjoiseen vaalipiiriin. Jos katselee historiaa, niin nähdään, että ainoastaan Viiala näistä kunnista on kuulunut joskus Hämeen pohjoiseen vaalipiiriin. Muistaakseni vuonna 1948 vaalilain uudistuksen yhteydessä se siirrettiin Hämeen eteläiseen vaalipiiriin. Sen sijaan nämä kaikki muut kunnat ovat kuuluneet Suomen itsenäisyyden historian ajan Hämeen eteläiseen vaalipiiriin. Sekin on jonkinlainen arvo.

Se, että asiaan liittyy todella paljon poliittista taktikointia, kuten ed. Soininvaarakin totesi, paljastuu siitä, että tämän vaalipiirin muutoksen myötä, paitsi että Pirkkanmaan vaalipiiri tai Hämeen pohjoinen vaalipiiri saa kaksi uutta kansanedustajan paikkaa, niin Kymen vaalipiiri säilyttää nykyisen paikkamääränsä. Sen sijaan, jos rajoja ei olisi muutettu, Kymi olisi menettänyt yhden paikan. Tästä löytyy ehkä eräs syy, selitys ja tausta poliittisille taktikoinneille, joita tässä on harrastettu, niin että tähän tilanteeseen on tultu, missä nyt ollaan.

Ed. Anttila: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Tenhiälän ehdotusta pöydällepanosta.

Ensimmäinen varapuhemies: Kun on tehty ehdotus asian pöydällepanosta ja ehdotusta on kannatettu, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Tenhiälä ed. Anttilan kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Tenhiälän ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

15) Ehdotus laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 225/1989 vp.
Lakivaliokunnan mietintö n:o 1

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 1.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

16) Valtiontilintarkastajien erillinen kertomus Wärtsilä Meriteollisuus Oy:n toiminnan tukemisesta valtion ja valtionenemmistöisten yhtiöiden varoin ja toimenpitein (K n:o 3)

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Mäki-Hakola: Rouva puhemies! Olemme aloittamassa eduskunnassa kaiketi maan suurimman vararikon käsittelyä. Rautatiet vielä savuavat, joten tässä vaiheessa ei voida tarkalleen tietää, mikä on esimerkiksi veronmaksajien kokonaismenetyks. Wärtsilä Marinesta ja sen yhteydessä mm. valtiolle syntyneistä satojen ja ehkä tuhansien miljoonien markkojen menetyksistä puhtaasta helppotien rutiininaimaisesti. Pitää kuitenkin muistaa, että miljardi on iso raha. Yhdellä sellaisella saadaan jo keskikokoisen kunnan kaikille asukkaille asunto.

Kysymyksessä on uskomaton tapaus. Mitä monituhattamiljoonainen tappio syntyi parissa vuodessa Wärtsilä Marinessa, firmalla

kun on tilintarkastajatkin? Tappiot ovat kuitenkin tosiasia. Nyt keskustellaan vain siitä, kenen piti tappiosta vastata, kuka siitä lopuksi vastaa ja minkä takia. Valtiontilintarkastajat ovat nyt antaneet eduskunnalle 70-sivuisen lausunnon. Keskustelussa on jäänyt vähälle firman perustamisvaihe, ja puheenvuorossani keskityn lähinnä tähän.

Perustamisvaihe on juuri se ajankohta, jolloin valtio tarttui tai tartutettiin verkkoon. Veron- eli veronimentä alkoi, ja verkko kiertyi yhä lujemmin, eikä valtio päässyt siitä eroon kuin itse siipiään repien eli konkurssin kautta. Edellinen hallitus teki jo 5 päivänä kesäkuuta 1986 Oy Wärtsilä Ab:n ja Valmet Oy:n esityksen mukaisesti periaatepäätöksen toimialajärjestelyyn liittyvistä veronhuojenuksista. 26 päivänä syyskuuta valtioneuvosto silloisen kaupp- ja teollisuusministerin Esko Ollilan esityksestä antoi asiaa koskevan lakiesityksen eduskunnalle, joka sen hyväksyi 28.11.1986.

Veroseuraamusten purkamisen laskennalliseksi vaikutukseksi arvioitiin tuolloin noin 700 miljoonaa markkaa. Nyt veroetu merkitsisi noin miljardia nykymarkkaa. Valtiontilintarkastajat toteavat veroedun käytöstä täsmällisemmin sen, että Wärtsilä ja Valmet "voivat järjestelyn yhteydessä purkaa — — telakka- ja paperikonesektoreiden käyttö- ja vaihto-omaisuuteen liittyneitä, piilevinä verovelkoina olleita varauksia määrällä, jonka purkautuminen omistajayhtiöiden verotettavaksi tuloksi olisi aiheuttanut n. 500 mmk:n veroseuraamuksen. — — Näin perustajayhtiöt saivat tosiasiallisen n. 500 mmk:n veroedun rakennejärjestelyn yhteydessä." Siis emoyhtiöt saivat ja niille se tietysti oli tarkoitettukin. Tätä helpotusta ei saanut Wärtsilä Marine.

Wärtsilä Marinen perustamisen yhteydessä Wärtsilä ja Valmet luovuttivat osakepääomaa Wärtsilä Marineen 1 500 miljoonaa markkaa. Miten tämä pääoma käytettiin? Tuliko se todella täydellä teholla uuden synnytetyn firman Wärtsilä Marinen hyväksi? Valtiontilintarkastajat toteavat: "Omistajayhtiöiden WM:lle luovuttama oma pääoma, 1 500 mmk, käytettiin lähes kokonaan omistajayhtiöiden telakkateollisuussektoreiden käyttö- ja vaihto-omaisuuden ostamiseen, joten varat palautuivat lähes kokonaan omistajayhtiöille niiden omistusosuuksien suhteessa (150 mmk jäi WM:lle). Näin ollen

omistajayhtiöt eivät tosiasiallisesti sijoittaneet mainittua 150 mmk enempää uutta pääomaa WM:een. Siten ne eivät myöskään menettäneet WM:n konkurssissa tätä enempää uutta pääomaa verrattuna tilanteeseen, jossa perustajayhtiöt olisivat jatkaneet itsenäisesti aikaisempaa telakkatoimintaansa.

Omistajayhtiöitten konkurssissa menettämäksi ilmoitettu 1 500 mmk:n pääoma oli näin pääosin laskennallista, aikaisempien telakkatoimintojen käyttö- ja vaihto-omaisuuden kirjanpidolliseen arvostukseen perustunutta pääomaa. Tämä seurasi siitä tosiasiasista, ettei ko. käyttö- ja vaihto-omaisuudella ollut merkittävää vaihtoehtoista käyttöä ja että vanhojen telakoiden alasajo- ja purkamiskustannukset ovat varsin suuret."

Eipä siis lähtökohtatilanne ollut kovinkaan hurrattava uudella yrityksellä. Entä sitten toiminnan matkaan lähtö? Jälleen suuraa sitaattia valtiontilintarkastajien kertomuksesta: "Myöhemmin erittäin tappiolliseksi osoittautuneen tilauskannan WM otti pääosin v. 1987. Osa oli suoraan omistajien telakkasektoreilta siirtyneitä tilauksia, osa pitkälle neuvoteltuja projekteja, joiden lopulliset tilaussopimukset solmittiin WM:n toiminnan alettua v. 1987 puolella. Viimeksi mainittuihin kuuluivat mm. Valmet Oy:ltä periytyneet arktinen tankkerisarja, josta tilaussopimus allekirjoitettiin 7.1.1987 (NL:n pääministeri Ryzhkovin vierailun siirtymisen seurauksena) ja sukeltajien tukialus sekä Oy Wärtsilä Ab:ltä periytynyt CCL-risteilyalusarja, jonka ensimmäisen aluksen esisopimus oli tehty 4.12.1986." — Siis jo silloin. — "Erittäin tappiolliseksi muodostui myös Oy Wärtsilä Ab:ltä periytynyt Monterey-laivan kunnostussopimus, joka oli solmittu huhtikuussa 1986."

Tappiollisia tilauksia otettiin edelleenkin vastaan. KHT Yrjö Tuokon 22. syyskuuta 1989 päivätyn muistion mukaan Wärtsilä Marinen tappiot 1.1.1987 ja 30.4.1989 välisenä aikana toimitetuista laivoista olivat 339 miljoonaa markkaa ja tappiot työn alla olleista laivoista 2 200 miljoonaa markkaa. Kansliapäällikkö Wahlroos kertoi syyskuun 1989, että eräänkin laivan, jonka rakentamista ei ollut edes aloitettu, tiedettiin etukäteen tuottavan yli 200 miljoonan markan tappion.

KHT Yrjö Tuokko toteaa, että yhtiön talouden asema tosiasiaassa rahoitussopimus-

ta elokuun 9 päivänä 1989 solmittaessa oli jo noin miljardi markkaa huonompi kuin väli-tilinpäätöksen 30.4.1989 perusteella esitettiin. Siis muutamassa kuukaudessa miljardi markkaa lisää. Kun laivat valmistuivat, alkoivat tappiot välttämättä tulla esiin ja kumuloituivat. Kuitenkin Wärtsilä Marine ja sen tilintarkastajat olivat antaneet jatkuvasti lohdullisia lausuntoja.

Tässä yhteydessä on mahdotonta mennä 70-sivuisen muistion yksityiskohtiin. Muutamia ydinkohtia on vain syytä todeta. Tilintarkastusmenettely ei nykyisellään vastaa lainkaan tarkoitustaan, kun pääsee tapahtumaan niin kuin tässä on tapahtunut ilman, että tilintarkastajien tarvitsee yhtiön todellista tilaa millään tavalla virallisessa kertomuksessaan todeta.

Edelleen ydinasia on, miten valtio sitoutui vastuusiin, joiden määrä ylitti selvästi sen, mitä oikeuksia eduskunta oli antanut.

Edelleen vastavakuuksia ei edes viime vaiheissakaan ja viimeisissä laivatilauksissa ole vaadittu.

Edelleen todetaan, että kun Yhdyspankki ja Postipankki saivat katon velvoitteilleen, valtion osalle jäi, kuten eräässä asiantuntijalausunnossa todetaan, avoin rahasäkki, joka loppujen lopuksi voitiin tukkia vain käymälä lävitse konkurssi.

Tämä on todella uskomaton juttu. Miljardit liikkuivat verohelpotuksina. Ne liikkuivat oman osakepääoman korotuksina, karmean tappiollisina laivatilauksina. Vihdoin valtio pääosin pantiin vastaamaan vastavakuudettomilla takauksilla asioista ja viime viikolla haudattiin likaantunut Wärtsilä Lohjaan. Kuinka paljon todella menetysten määrä on, kun lasketaan verohelpotukset, takaustappiot, pääomamerkinnot, sitä on mahdotonta sanoa. Pitää myös muistaa, että veronmaksajien rahojat ovat Postipankin ja Valmetin yhteydessä hävinneet rahat.

Tosiasia on, että Wärtsilä Marineen kasattiin pääfirmojen laivanrakennusteollisuuden koko sakka. Kuvaannollisesti sanoen vanha alus paklattiin ja valtion nimen ehostuksella pantiin matkaan. Laiva oli kuitenkin jo valmiiksi vesilastissa eikä sillä ollut mitään mahdollisuutta alun perinkään uppoamatta selvitä. On välttämätöntä, että taustoja selvitetään perustamisvaiheesta lähtien. Melkein pä sanon, että tällaisia asioita ei voi

tapahtua, ilman että taustalla on paljon muitakin hämärätekijöitä.

Rouva puhemies! Outona on pidettävä sitä, että eduskunnan valitsemiin valtiontilintarkastajiin on kohdistettu kritiikki jälkivissaudesta. On pakko kysyä, ovatko arvostelijat tarkoittaneet, ettei tilintarkastajien olisi pitänyt tähän asiaan puuttua. Varsinaisesti asia on niin, että tilintarkastajat tarkastavatkin asiat jälkikäteen ja antavat toimista arvion. Näin tekevät myös valtiontilintarkastajat. He lausuvat käsityksensä asioiden hoitotavasta. Eduskunta on valinnut tilintarkastajat kansalaisten verovarojen käyttöä valvomaan. Tarkastuskertomukset on tarkoitettu paitsi toimenpidettä varten myös opiksi ja ojennukseksi tulevaisuudessa.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitin huomiota ed. Mäki-Hakolan erittäin selkärankaaseen puheenvuoroon. Siinä Pohjanmaan mies oli nyt edustamassa niitä parhaita perinteitä, mitä Pohjanmaalla kenties on ollut selkärankaaisuudessa.

Muuten haluaisin kiinnittää yhteen seikkaan huomiota tässä yhteydessä ja se liittyy verohelpotuksiin. Ne eivät ole vain 700 miljoonaa markkaa, ed. Mäki-Hakola, ne verohelpotukset, vaan monella tavalla siihenkin kasautuu suurempi summa. Tässä yhteydessä pidän tärkeänä korostaa sitä, että tehtiin mahdolliseksi siirtää muitakin rahoja kuin varauksia emoyhtiön vapaisiin omiin pääomiin. Nämä vapaat pääomat ovat rahaa, josta voidaan jakaa osinkoa ilman veroseurauksia itse pääyhtiölle. Tässä yhteydessä siis pääyhtiön vapaiden omien pääomien kasvu lähes 3 miljardiin markkaan on se olennainen tekijä, jonka takia Wärtsilän omaisuus voitiin kaapata. Sen kaappasivat Ehrnroothit — käytän tässä nimitystä ”Ehrnroothit” joukosta eri sukunimisiä ihmisiä, mutta nimi riittävän tarkasti määrittelee, kenestä on kysymys.

Tämä järjestely johti myös, mistä ed. Mäki-Hakola puhui, myös tämän yhtiön kaappaamiseen ja valtion antamien verohelpotusten siirtämiseen aivan vieraiden intressien hyväksi. Vieraat intressit tässä tapauksessa olivat niitä, jotka kaappasivat Wärtsilän omaisuuden, ja se tuli taas mahdolliseksi näiden vapaaseen omaan pääomaan vietyjen rahojen ansiosta.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mäki-Hakola on aivan oikeassa siinä, että tilintarkastus perustuu aina jälkiviisauteen. Normaalisti se perustuu jälkiviisauteen siltä ajalta, jota tilintarkastus koskee, eliikä pääsääntöisesti kalenterivuoden tapahtumiin. Siis jälkiviisautta on vuoden verran.

Tulen käyttämään puheenvuoron, jossa kyllä joudun kiinnittämään huomiota siihen, että tilintarkastajat katsoivat, että valtion olisi vuonna 1986 pitänyt toimia täysin päinvastoin kuin se toimi nimenomaan tässä salissa. Kuitenkaan silloin ei yksikään valtiontilintarkastaja asiaan kiinnittänyt ajallansa huomiota.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Mäki-Hakola kuvaili hyvin kesäkuun 1986 tehdyn sopimuksen ja eduskunnassa saman vuoden marraskuussa tehdyn ratkaisun kulkua ja seuraamuksia. Ed. Mäki-Hakolan puheenvuorosta sai sen käsityksen, että hän arvosteli tätä taakse jäänyttä aikaa ja tehtyjä ratkaisuja. Mutta, ed. Mäki-Hakola, tähän olitte hyväksymässä ne ratkaisut. Te olitte juuri se valtiovarainvaliokunnan jäsen, joka hallituksen esityksen toi eduskuntaan hyväksyttäväksi. Ette lainkaan arvostellut hallituksen esitystä, puolustitte, piditte aivan välttämättömänä.

Niin kuin äsken sanoittekin, pitää ottaa opiksi ja ojennukseksi. Toivottavasti tämä koskee myös ed. Mäki-Hakolaa. Te ette tehnyt elettäkään mm. sen valvomiseksi, että sopimusosapuolet Wärtsilä ja Valmet olisivat esimerkiksi työllistäneet uuden yhtiön telakan palveluksessa olleen henkilökunnan, vaikka yhtiöt näin lupasivat tehdä.

Katson, että niin hyvää kuin tuo teidän arvostelunne oli nyt, kannattaa kuitenkin muistaa, että te itse olitte hyväksymässä ja kokoomuksen eduskuntaryhmä hyväksymässä ratkaisua, ja minun mielestäni ministeri Suomisellakin on erittäin suuri osuus näihin tapahtumiin.

Ed. Kauppinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mäki-Hakola käsitteli todella tärkeää asiaa, mutta tätä asiaa voisi kyllä laajentaakin yleensä ottaen valtionyhtiöiden toimintoihin ja ainakin niiden tulevaisuuden osalta. Niiden toiminnat ovat pitkälti varmastikin osin ainakin olleet vastuun-

tunnettomia. Wärtsilä ei tässä asiassa varmaankaan ollut minkäänlainen poikkeus. (Ed. Lahti-Nuuttila: Yksityinen firma!)

Mutta sen sijaan että tällä foorumilla puhutaan pelkästään kansanedustajien osallistumisesta hallintoneuvostoihin ja tilintarkastajiin, tulisi keskustelua varmasti tulevaisuudessa laajentaa todellisen tiedonvälittäjän rooliksi eduskunnan ja näitten yhtiöitten välillä sen sijaan, että siellä yhtiöissä keskustellaan ja tiedetään, että hommat menevät pieleen, mutta millään tavalla niihin ei muuten kajotakaan.

Ed. Mattila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Niinistö ihmetteli, mikä vuoksi valtiontilintarkastajat eivät ole puuttuneet valtion takuulaitosten takaustoimintaan vuonna 1986 tai sitä ennen. Tähän haluaisin todeta, että laki valtiontilintarkastajien oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia, jolla valtiontilintarkastajille annettiin oikeus tarkastaa valtionapujen ja -lainten samoin kuin valtion antamien vakuuksien myöntämistä, käyttöä ja valvontaa tuli voimaan vasta 1. elokuuta 1988 lukien eli valtiontilintarkastajilla on ollut vasta tämän jälkeen juridinen oikeus puuttua näihin asioihin.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En edes ennättänyt vielä valtion takauslaitoksen asioihin, vaan kiinnitin huomiota tilintarkastajien lausuntoon, että valtion olisi ollut mahdollista ja olisi valtiontilintarkastajien mielestä pitänyt asettaa perustajayhtiöille vuonna 1986 aivan toisenlaisia vastuuta. Jään nyt ihmettelemään, mistä tämä viisaus tähän hätään on löytynyt. Miksei sitä ollut silloin? Esimerkiksi tarkastustoiminta olisi hyvinkin voinut laajentaa tähän suuntaan.

Valtion takauslaitos Vientitakuulaitos lie-nee kuitenkin ollut aina valtiontilintarkastajien tarkastettavana. Sehän on valtion alainen laitos. En minä usko ollenkaan, ettei toimivaltaa ole ollut siihen iät ja ajat.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Olen lukenut valtiontilintarkastajien kertomusta vain sivulta 62 eteenpäin kohdasta 3.3, koska siihen ei ollut aikaa paremmin tutustua. Kuitenkin nimenomaan tästä loppuyhteenvedosta selviävät ne asiat, jotka ovat välttä-

mättömiä tälle kannanotolle, minkä eduskunnan puhujakorokkeelta esitän.

Kysymyksessä on todennäköisesti saman tyyppinen asia kuin oli aikanaan Valco 1970-luvulla, joka mätäpaiseena jätettiin suomalaisen yhteiskuntaan selvittämättä ja josta puhutaan vielä tänä päivänäkin. Kun puhutaan rötöstelystä valtionhallinnossa ja sen tyyppisessä toiminnassa, jossa maksumiehenä on veronmaksaja, aina puhutaan myös Valcosta.

Tästä syystä on erittäin tärkeätä, että Wärtsilä Marinen tapaus selvitetään perusteellisesti, paljon perusteellisemmin kuin nyt esitetyssä valtioneuvoston tarkastajain kertomuksessa. Valtioneuvoston tarkastajillahan ei ole sillä tavalla ollut mahdollisuuksiakaan ehkä edetä tämän pitemmälle. Toista Valcoa ei siis saa syntyä. (Ed. Laaksonen: Se on suurempi kuin Valco!).

Valtioneuvoston tarkastajain kertomuksessa puhutaan luonnollisesti varovaisin sanakäantein kuvaten tuottamuksellista toimintaa, huolimattomuutta, varomattomuutta, vääriä johtopäätöksiä jne. Poliisitutkinnan tehtävänä, joka on jo ollut käynnissä viime vuoden loppupuolelta saakka, on selkeästi selvittää, liittyykö asiaan tahallisuutta, tahallisia rikoksia jne.

Tämän tyyppisessä asiassa, joka nyt koskee Wärtsilä Marinea, syytä on kiinnittää myös siihen huomiota, liittyykö asiaan tahallista yksityistä hyödyn tavoittelua. Asetelmathan ovat selvät, kun katsotaan erilaisia henkilösuhteita valtion virastoissa ja toisaalta pankeissa. Olosuhteet ja edellytykset siihen, että näin olisi tapahtunut, ovat olemassa. En väitä, että näin olisi tapahtunut, siis sitä, onko joku yksityinen ihminen kahminut taskuunsa asiassa, onko joku pankki ollut se, joka keskinäisten sopimusten ja suhteiden kautta on ollut hyödyn saaja, mikä on vahvasti epäiltävissä.

Kolmas on tietysti se jo pitkään unhossa ollut asia, onko jokin puolue mahdollisesti saanut rahaa asiassa. Onko toimittu kuin ihanalla 1970-luvulla, jonka tutkimuksia jatkettiin 1980-luvulla? On tiettyjä tapahtumia, jotka osoittavat, että puolueiden ja varsinkin valtapuolueiden käsi on pitkällä siinä vaiheessa, kun rahaa näkyy. (Ed. Seppänen: Onko SMP saanut?) — SMP:llä ei ole mitään sellaista myytävää pienenä puolueena, että sen käsi voisi olla pitkällä. Se voi sitä

pitää pitkällä, mutta siihen käteen ei tule mitään eikä myöskään kommunisteille tänä päivänä, mutta suuremmille puolueille kyllä mahdollisesti.

Kaikki nämä asiat: yksityinen eduntavoittelu, pankkien hyöty joko vastuun purkamisena tai muuten sekä puolueiden osuus tässä asiassa? Myös Valcon osalta on puhuttu, niin kuin muistetaan, puolueiden osallisuudesta Valcon toimintaan, puolueiden rahankeräyksestä Valco-tapahtuman yhteydessä jne. Minä en väitä, että näin olisi tapahtunut, mutta jotain olen minäkin sentään kuullut. En tiedä, pitääkö paikkansa Valcon yhteydessä se, että jossakin WC:ssä olisi ollut mies, jonka kautta kuljettiin rakennusurakan neuvotteluihin. (Ed. Seppänen: Mitä teki poliisi siinä tilanteessa?) — Poliisi ei tehnyt mitään, koska kävi samalla tavalla kuin tässäkin asiassa olisi käynyt. (Ed. P. Leppänen: Poliisi seurasi katseella!) Minä tulen siihen myöhemmin, ed. Seppänen, miksi nyt täällä tutkitaan. Ed. Seppänen varmaan arvaa, millä tavalla tulen tähän asiaan.

Yleensä on sillä tavalla, että kun jossakin taloudellisissa väärinkäytöksessä on hyppysellinen poliittista suolaa, siitä tulee varsin huvittava näytelmä, niin kuin on tullut nyt Wärtsilä Marinen asiasta. (Ed. Kalliomäki: Ja kallis!) — Ja kalliskin!

Jo marraskuussa 1989 Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmä riittävästi tietoisena eräistä asioista teki rikostutkintapyyntöön Uudenmaan poliisitarkastajalle, joka välittömästi lähetti sen poliisitutkintaan keskusrikospoliisin talousrikosyksikköön. Tutkijat ovat vierailleet eduskunnassakin tietyllä tavalla tervehdyskäynnillä keskustelemassa asioista sillä tavalla, kuin poliisitutkinnassa yleensä tehdään, silloin kun halutaan olla yhteydessä myöskin tutkintapyyntöön suoritajiin. Olisi epäkohteliasta, jos poliisin edustajat eivät kävisi tutkintapyyntöä tekijöiden puheilla kysymässä, olisiko mahdollisesti jotain lisätietoa heille tässä ja tällä tavalla.

Minä voin, hyvät ystävät, lukea teille Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmän tekemästä rikosilmoituksesta sen keskeisen osan. Tämä ei ole kovin pitkä, 1 päivältä marraskuuta 1989. Onko siinä jotain tuttua teidän mielestänne?

”Wärtsilä Meriteollisuus Oy:n konkurssiin johtaneista syistä on myös poliittisilla päätöksentekijöillä ollut vaikeuksia saada riittä-

vää selkoa. Olemassa olevan tiedon perusteella on kuitenkin perusteltua syytä epäillä, että mainitun yhtiön toimintaan ja sitä koskeviin sitoumuksiin liittyy asioita, jotka niihin osallistuneiden osalta saattavat täyttää rikosoikeudellisen vastuun tunnusmerkistön. Niinpä on mm. perusteltua syytä epäillä, että neuvoteltaessa kuluvan vuoden elokuussa toimista yhtiötä uhkaavan taloudellisen tilanteen helpottamiseksi Vientitakuulaitoksen ja Valtiontakauslaitoksen sekä toisaalta mainitun yhtiön ja sen rahoittajien kesken rahoitusjärjestelyistä 9.8.1989 allekirjoitettu sopimus on perustunut Wärtsilä Meriteollisuus Oy:n taloudellisesta tilanteesta ja vastuista annetun tahallisen virheellisen tiedon pohjalta. Tämä olisi merkinnyt sitä, että valtion taholta on otettu suuremmat taloudelliset vastuut kuin mitä olisi tapahtunut todellisen taloudellisen tiedon perusteella."

Aika tavalla tuttua tekstiä jo. Mitä tässä on sellaista kuin ennakkoon tiedetään? Telepatiaa vai mitä se on asiasta, jota on nyt selvitelty toki paljon laajemmin? Tässä on tietenkin tiettyjä virheellisyyksiä, mutta aika mukavasti on tiedetty jo siihen aikaan, kahdeksan kansanedustajan eduskuntaryhmän edustajien ja varapuheenjohtajan allekirjoittama. Onhan mainittukin jotain jossain tiedotusvälineissä, että näin on, ja rikostutkinta ollut käynnissä jo pitkän aikaa.

On oikeastaan aika hassua, että nyt kuukausia jälkikäteen eduskunnan oikeusasiames mie kuin uutena asiana tuo esille, että nyt hän kehottaa ja määrää tutkimukset aloitettavaksi. On pelleilyä tämän tyyppinen asia, kaikella kunnioituksella. En tarkoita loukata eduskunnan oikeusasiameistä tässä asiassa. Tarkoitan itse asiaa ja sen kuvioita. Tämä on pelleilyä.

Todellisuudessa on niin, näin epäilen, että ellei SMP:n riittävästi yksilöityä rikostutkitapyyntöä, joka on jo johtanut tutkintaan Uudenmaan läänin poliisitarkastajan määräyksestä, ei olisi ollut, tähän asiaan saatetaisiin vieläkin lyödä kaiken tyyppisiä poliittisia mutkia, niin kuin Valcossa konsanaan. Mutta se on mahdottomuus, koska kysymyksessä on epäily virallisen syytteen alaisista rikoksista, virkarikoksista tai mahdollisesti muista rikoksista. Ei käynnissä olevaa tutkintaa sillä tavalla enää toteuteta tänä päivänä. 1980-luvun puolivälissä sitä lopetettiin kuulemma. Tänä päivänä on toinen asia.

Hommassa on selvät poliittisen suolan maut, ja odottelen kaikella kiinnostuksella, eiköhän jotain mutkaa ja kommervenkkiä tähän asiaan vielä löydy ainakin siinä tapauksessa, että tiettyjen korkeiden piirien häntä alkaa olla niin vahvasti oven välissä, että alkaa kiljunta kuulua. Mutta on meidän tehtävämme eduskunnassa ja meidänkin ryhmässämme tarkasti tutkia ja seurata tätä asiaa. Poliisin, joka loppujen lopuksi tutkii Suomessa rikokset niin kuin tässäkin tapauksessa, olisi pitänyt lähteä ja hakea kuormautolla Wärtsilän kirjanpito, asettaa se tutkintaan. Siellä on keskusrikospoliisissa tänä päivänä asiantuntijat, kirjanpidon tutkijat. Ei siellä enää tällaisia kyläseppiä ole kuin minä olen ollut. Se olisi voitu tutkia myös poliisin toimesta alusta alkaen.

Tässä on kieroilun maku koko hommassa. Valtiontilintarkastajat ja heidän johtajansa ovat tehneet hyvää työtä, mutta yleisesti ottaen on kieroilun maku. Toivottavasti tässä asiassa ei ole sitä enää tämän jälkeen, kun poliisi nyt jatkaa viime syksynä alkaneita tutkimuksiaan. On mukava teille kaikille tiedoksi tuoda, että näin asia on tapahtunut. Eivät ne tutkimukset nyt ole alkamassa.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni SMP:n eduskuntaryhmä on tässä asiassa lähtenyt liikkeelle kahdesta viikosta kuukauteen myöhemmin kuin sen keskustelun pohjalta olisi pitänyt lähteä liikkeelle, jos vakavalla asialla ollaan, mikä oli mahdollista eduskunnassa käytyjen keskustelujen jälkeen. Tässä mielessä SMP on täysin jälkijunassa tässä kysymyksessä.

Haluan kiinnittää vielä huomiota siihen asiaan, että ed. Aittoniemi vihjaili tietävänsä jotain sellaista, mitä muut eivät tiedä, tai vihjailee, että on myöskin antanut tällaista tietoa tutkintaa suorittaville poliiseille. Mielestäni ed. Aittoniemen pitäisi tällaisen vihjailun sijasta eduskunnassa lisätä kaikkien yhteisesti käytössä olevaa tietomateriaalia ja täsmentää, mitä hän tarkoittaa. Silloin mielestäni tätä asiaa vietäisiin eteenpäin kaikissa niissä portaissa, missä sitä nyt käydään.

Niin sanottu poliittinen vastuu on myöskin tutkinnan kohteena eduskunnan perustuslakivaliokunnassa. Mielestäni poliittinen vastuu tulee myöskin punnita tämän asian yhteydessä. Jos ed. Aittoniemellä on jotain

tietoa, pyytäisin häntä kertomaan tiedon täällä muillekin ja mielellään julkisesti, jotta sitten, kun poliittista vastuuta määritellään, sekin tieto olisi yhteisessä tietopotissa käytettävissä. Ed. Aittoniemi, tällainen vihjailu ei ole rakentavaa asian tutkintaa, vaan johtaa suorastaan poliittisesti harhaan joitakin tässä asiassa niin sanotusti raadolle tai haaskalle tulleita piirejä.

Ed. Laaksonen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minusta myös tuntuu siltä, että ed. Aittoniemi näillä vihjailuilla koettaa siirtää keskustelua niin sanotusti sivuraiteille.

Toteaisin hänelle, että jo elokuussa SKDL:n ryhmän taholta yhtenä allekirjoittajana jätimme eduskunnan oikeusasiamiehelle selvityspyynnön Wärtsilä-sotkuista, mihin sisältyi ajatus myös siitä, minkä valtiontilintarkastajat kertomuksessaan tuovat esille, mikä minusta on hyvin oleellista, että Wärtsilä Marine tietoisesti otti alihintaisia urakoita sisälle. Näin ollen tapahtui se, mitä ed. Mäki-Hakola puheenvuorossaan aikaisemmin totesi, että vastuita oli syntymässä satoja miljoonia markkoja alihinnitelluista urakoista. Tästä herää epäily siitä, oliko kenties jo välipuheita siitä, että valtio joka tapauksessa jossakin tilanteessa huudetaan maksu-mieheksi. Niin tai näin, tämäkin puoli varmasti aikanaan selviää.

Mutta nyt on joka tapauksessa tullut osoitettua tämän sotkun myötä, että jokaiselle kansalaiselle tulee varsin mittava lasku maksettavaksi niistä töppöilyistä, jotka ovat tapahtuneet tämän surullisenkuuluisan Wärtsilä Meriteollisuuden jupakan osalta.

Siinä on myös poliittisesta vastuusta kysymys. Minusta tämä puoli pitää todella myös perusteellisesti selvittää. Onkin aika erikoista, että nyt koko keskustelussa pyritään palloa siirtämään tilintarkastajilta kauppa- ja teollisuusministeriöön, kauppa- ja teollisuusministeri suojelee omiaan jnp. Joka tapauksessa on hyvä, että eduskunta nyt pystyy käymään tämän asian osalta perusteellisen keskustelun ja selvitykset sekä tekemään omat tarvittavat johtopäätökset asiasta.

Ed. Alho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Seppänen sanoi, että perustuslakivaliokunnassa olisi selviteltävänä Wärtsilä Meriteollisuuden konkurssin poliiti-

tin vastuu. Näin ei asianlaita ole. Perustuslakivaliokunnassa asia on vireillä lain perusteella, jossa joudumme tarkastelemaan valtioneuvoston jäsenten toimien lainmukaisuutta. Tässä suhteessa emme voi ottaa kyllä kantaa poliittiseen tarkoituksenmukaisuuteen. Otamme kantaa siihen, ovatko ministerit toimineet tehtävissään lain mukaisesti, ja ministerivastuulaissa määritellään tarkemmin, mitkä tekijät vaikuttavat. Tässä suhteessa ed. Seppänen on väärässä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ensinnäkin haluan todeta ed. Seppäselle, että hän juuri aikaisemmin vihjaili täällä joidenkin ehnröothien suuntaan niin paljon, että joutui nielaistamaan omat sanansa ja selittelemään sen jälkeen niitä sun näitä. Ei tässä ole mitään vihjailtu. Minä uskon, että puhe, jonka eduskunnan pöytästä pidin, oli aivan selvää tekstiä.

Toisekseen huomautan: En ole sanonut, että minulla olisi jotakin sellaista tietoa, jota muilla ei ole tässä asiassa, vaan tiedot ovat kaikki tekemässämme tutkintapyyntöissä. Olen vain lausunut, että totta kai, kun Uudenmaan läänin poliisitarkastaja antoi ja määräsi asian tutkittavaksi, sen jälkeen tutkijat normaalisti kysyvät, onko tähän asiaan olemassa jotakin lisäaineistoa. Ed. Seppänen voi tarkistaa puheeni pöytäkirjasta, tai sitten minä en enää hallitse omia puheitani edes sen vertaa kuin tähän saakka.

Mitä tulee tutkintapyyntöömme, teimme sen vasta siinä vaiheessa, kun meillä oli riittävästi tietoa, joka saatiin yksilöidyn rikosilmoituksen pohjaksi. Siinä täytyi olla yksilöintiä, koska se ei olisi mennyt muuten tutkintaan ja Uudenmaan läänin poliisitarkastaja ei ainakaan tällaisessa asiassa olisi asiaa lähettänyt tutkittavaksi, jos siinä ei olisi ollut perusteita. Haluaisin tietää, onko ja mihin tämä, oliko nyt ed. Laaksosen mainitsema tutkintapyyntö on lähetetty myöskin tutkittavaksi. Jos ei ole, niin se on ollut niin epämääräinen ja poliittista populismia haeskeleva, että sillä ei ole ollut mitään merkitystä. Sen sijaan meillä on yksilöity, me emme ole pitäneet kiirettä, mutta sitten kun on lähdetty, on lähdetty tosi pohjilta sillä tavalla kuin kuuluukin, ed. Laaksonen.

Ed. Pokka: Arvoisa rouva puhemies! Useassa äskeisessä puheenvuorossa on kysel-

ty, missä poliittinen vastuu oikein on, onko se perustuslakivaliokunnassa vai jossakin muualla. Pahaa pelkään, että poliittinen vastuu on kokonaan tästä talosta hukassa, jos tällaisia puheenvuoroja kovin monta vielä pidetään. Poliittinen vastuu on meillä jokaisella ja myöskin niillä ministereillä, jotka ovat valtioneuvostossa. Ehkä Wärtsilä-asian paras opetus meille kaikille olisi, että vastuuta osattaisiin kantaa.

Pyysin puheenvuoron, arvoisa rouva puhemies, oikeastaan sen vuoksi, että kun valtioneuvoston jäsenten kertomukseen on voinut tutustua, sen saama vastaanotto, jopa tässä talossa oikeastaan hirveästi hämentää. Täällähän ovat viime viikonlopulla jotkut, ymmärtääkseni kokoomuksen kansanedustajat, jättäneet kirjallisen kyselynin. Kun sen luin, siinä oli semmoinen henki, että valtioneuvoston jäsenet pitäisi panna edesvastuuseen. Kuitenkin käsittääkseni nimenomaan eduskunnalla on oikeus saada tarkka ja perusteellinen selvitys tämän erittäin murheellisen asian kaikista vaiheista.

Ymmärtäisin, että valtioneuvoston jäsenet ovat parhaan asiantuntemuksen ja voimiansa mukaan koettaneet asiaa selvittää ja kyllä minusta ovat kiitoksen ansainneet siitä paperista, joka meille on täällä jaettu. Poliittiset kannanotot ovat sitten eduskunnan asia. Nythän tämä paperi lähtee valiokuntakäsittelyyn ja tulee myöhemmin tänne uudestaan päätettäväksi.

Itse asiaan en haluaisi oikeastaan tällä kertaa ainakaan johtopäätösten osalta kovin paljon puuttua sen vuoksi, että asiahan on eduskunnan perustuslakivaliokunnassa ministerien Suomisen ja Salolaisen osalta parhaillaan tutkittavana ministerivastuun osalta ja valiokunnan kannanotto tulee tänne kohta puoliin.

Sen verran kuitenkin asiasta tekee mieli sanoa, kun siihen valtioneuvoston jäsenten kertomuksessakin on aika paljon puututtu, että kyllähän kaikki, mitä tuossa paperissa on kirjoitettu, on voinut ilmeisesti perustua vain siihen erittäin voimakkaaseen ja vahvaan uskoon, ettei Wärtsilä Meriteollisuus kerta kaikkiaan voi mennä konkurssiin, ettei sitä päästetä, siinä on kysymys kaikkien suomalaisten eduista. Kaikki nämä toimenpiteet on tehty hyvin pitkälle ilmeisesti hyvässä uskossa ja siihen luottaen, että

asiat jollakin tavalla järjestyvät. Eivätkä ne sitten järjestyneet.

Wärtsilä-asian käsittely nostaa esille myös sellaisia periaatteellisia asioita, jotka liittyvät suomalaisen poliittiseen kulttuuriin ja meikäläiseen tapaan tehdä päätöksiä, mistä on pakko tässäkin yhteydessä puhua, nimittäin jääviyssäännöksiin ja toisaalta siihen, kuinka paljon meillä asioita käytännössä valmistellaan salassa ilman, että niistä kukaan käytännössä mitään tietää, saati että voi järkevästi ottaa vastuuta.

Jääviyssäännökset tulevat tässäkin taas esille. Oma kantani on, että jos tässä jonkinlaista selvyyttä saadaan ja pyritään myös noudattamaan yleistä hallintokäytäntöä, niin ei se oikein sovi, että ministerit istuvat valtionyhtiöiden hallintoneuvostoissa. Se johtaa erinomaisen vaikeisiin käytännön tilanteisiin. Eli ne ihmiset, jotka ovat olleet valmistelussa mukana, vahvasti vaikuttaneet ja käytännössä eniten tietävät asioista, ovat muodollisesti poissa, kun päätös tehdään. Se ei sovi. Tähän asiaan on eduskunnan pakko jossakin vaiheessa pystyä ottamaan kantaa.

Toinen asia, mihin tekisi mieli ääneen ajattelemaalla puuttua, on se, että nythän on paljon puhuttu elokuun sopimuksesta, 9.8. tehdystä, jolla pyrittiin valtion vastuita vähentämään. Päätöksentekomenettely on ollut mahdollottoman kummallista juuri salassapitosäännösten ja yleensä asian valmistelun kannalta. Kun on voinut viikkokausia seurata ja lukea tilintarkastajain kertomuksestakin ilmi tulleita asioita, niin päätöksentekoonhan liittyi salaisia sopimuksia, jotka koskevat mm. Valmetin osuutta: Valmetille luvattiin, että sen ei tarvitse osallistua vastuisiin. Kuitenkaan missään vaiheessa valtioneuvoston jäsenille tällaisesta ei kerrottu, eivätkä he tehneet koskaan siitä myöskään mitään päätöksiä. Ei edes kauppa- ja teollisuusministeriön esittelijä, virkamies — vai pitääkö tässä tapauksessa sanoa virkahenkilö — tiennyt, että salaisia sopimuksia oli olemassa. Eihän tällainen menettely sovi, vaan niiden, jotka joutuvat käytännössä ottamaan vastuun, niin kuin valtioneuvostossa ministerit, täytyy luottaa siihen, mitä heille esitellään. Jos kaikkia asioita ei esitellä, silloin he antavat blankovaltakirjan eli päättävät sellaisestakin, mistä eivät tiedä.

Tämä pohdintana siitä, että kerta kaikkiaan meikäläiseen päätöksentekotapaan,

mistä puuttuu avoimuus ja kansanvaltainen valmistelu, on saatava korjaus. Toivoisin, että eduskunta pystyisi tähän jotakin järjestäytynein lausumaan, ettemme täällä aina vain taivastele puheenvuoroissamme, että jotakin tässä on pielessä.

Ed. Häkämies (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Pokka otti tämän asian yhteydessä esiin jääviyskysymykset eli kysymyksen siitä, että asiaa valmistelleet ministerit joutuvat jääväänsä itsensä valtioneuvoston istunnossa ja kenties päätöksentekijöinä ovat sitten sellaiset ministerit, jotka eivät ole kovin hyvin asiaan perehtyneitä. Tämä on aivan totta.

Mutta kovin yksinkertainen asia tämä ei ole ratkaistavaksi, koska silloin se merkitsisi sitä, että ministereitä koskisivat aivan erilaiset jääviyssäännökset kuin muita virkamiehiä tai kansalaisia ylipäätään. Tämä asia on kuitenkin hyvä selvittää, ja varmasti perustuslakivaliokuntakin tulee siihen kantaa ottamaan.

Ylipäätään minua tässä asiassa on harmitantunut se valtava jälkiviisaus, joka näyttää asuvan kovinkin monen päässä. Mutta oleelliseen kysymykseen täällä ei ole kukaan vastannut eli siihen, miten todella olisi pitänyt menetellä, jotta kaikilta tappioilta olisi välttytty. Kaiketi niin, että telakkateollisuus olisi Suomessa lopetettu jo aikoja sitten. Voin vain kuvitella, miten kyselyjä ja selvityspyynnöjä tekevät piirit olisivat tällaiseen menettelyyn reagoineet — todennäköisesti vähän samalla tavalla kuin nyt.

Ed. Jäätteenmäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jälkiviisautta tietysti ilmenee, mutta haluaisin todeta, että olisi ollut hyvin luonnollista, että eduskunta olisi saanut asiasta päättää ja eduskuntaa olisi ainakin informoitu siitä, mitä viime kesän aikana ja aikaisemminkin on tapahtunut. Uskoisin, ettei Suomesta eikä eduskunnasta löydy ihmisiä, jotka haluaisivat telakkateollisuuden lopettaa. Mielestäni olisi ollut aivan luonnollista, että eduskunta olisi saanut päättää telakkateollisuuden tuesta.

Jääviysasioista haluaisin lisäksi todeta, että mielestäni on luonnollista, että virkamiehillä ja ministereillä olisi erilainen jääviyskäytäntö. Ministereiden jääviydessä ihmetyttää se, että he ovat kyllä mukana siihen

saakka, kunnes parin minuutin ajaksi poistuvat, kun varsinainen päätös tehdään. Tässä voi mielestäni hyvällä syyllä kysyä, onko enää siinä vaiheessa, kun on luotsannut päätöksen satamaan, tarpeellista jäävää itseään. Voi ainakin kysyä, mitä se tuo tullessaan.

Ed. Häkämies (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Jäätteenmäki korosti asioiden käsittelyn julkisuutta ja sitä, kuinka eduskunnallakin näissä asioissa pitäisi olla oma roolinsa. Tämä varmasti periaatteelliselta kannaltaan on oikea näkökulma, mutta jos me tätäkin prosessia mietimme ja tiedämme sen, että kauppa- ja teollisuusministeriön tarvitsi reagoida kuhunkin tilanteeseen hyvin nopeasti, äärimmäisen lyhyellä varoitusajalla, voin vain kuvitella, minkälainen sotku tästä olisi syntynyt, jos näitä asioita vielä olisi hitaassa eduskuntakäsittelyssä jouduttu läpikäymään.

Ed. Jäätteenmäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tarkoitin eduskunnan informoimista jo paljon aikaisemmissa vaiheissa kuin viime keväänä ja kesänä. Kyllä nämä ongelmat, mitkä telakkateollisuutta ovat kohdanneet, ovat olleet tiedossa hyvin aikaisessa vaiheessa. Tuntuu, että kaikki muut ovat tienneet nämä vaikeudet paitsi kauppa- ja teollisuusministeriön plus Wärtsilä Meriteollisuuden edustajat. Kaikki muut ovat osanneet arvioida, mitä tulee tapahtumaan. Minun mielestäni ministeri ja ministeriö vastaavat myös siitä, mitä on jäänyt tekemättä, eivätkä vain siitä, mitä on tehty.

Ed. Niinistö: Herra puhemies! Tekisi mieli ensiksi vastata ed. Jäätteenmäelle, ja teen sen lainaten niitä asiantuntijan sanoja, jotka hän vastaukseksi perustuslakivaliokunnassa sai, eli että ”ei tästä nyt taida saada päätä vadille, vaikka kaikki kivet kääntäisi”.

Tämä on aika erikoinen yhtiö tämä Wärtsilä Meriteollisuus Oy. Kun asiakirjoihin perehtyy, ei voi oikeastaan välttyä siltä mielikuvulta, että siinä on yhtiö, joka oli syntyessään selvitystilassa vuonna 1986. Osakepääoma oli kyllä 1,5 miljardia markkaa, mutta siitä vain 150 miljoonaa rahana. Lopu oli apportin omaisesti siirtynyt vaihto- tai

käyttöomaisuudeksi, jonka realisointiarvo sinänsä on hyvin kyseenalainen.

Mitalin toinen puoli oli siinä, että aika lailla varmojen asiantuntija-arvioiden mukaan se tilauskanta, jonka Wärtsilä ja Valmet siirsivät Wärtsilä Meriteollisuus Oy:lle, piti sisällään piilotappiota 890 miljoonaa markkaa. Joku on arvioinut, että piilotappio siinä vaiheessa olisi ollut jo 1,5 miljardia markkaa. Palaan tähän piilotappioon ja etenkin sen seuraamiseen näiden kolmen vuoden aikana ja sen mahdolliseen muuntumiseen vielä myöhemmin.

Fuusiovaiheessa käytiin kiivasta keskustelua siitä, syntyikö jotain veroetua jollekin vai ei. Kyllä syntyi. Syntyi ainakin 500 miljoonan markan verohelpotusten veroetu 700 miljoonan markan verohelpotusten myötä. Jos ei veroetua syntynyt, on ainoastaan tehtävä se johtopäätös, että Wärtsilä Meriteollisuus Oy:lle Valmetin ja Wärtsilän myymä käyttö- ja vaihto-omaisuus ei ollutkaan minkään arvoista. Jos se oli sen arvoista, mihin se arvostettiin, silloin myyjät saivat yhteensä puolen miljardin markan todellisen veroedun. Minä luulen, että jossain määrin oikeuttaa myös arvostelemaan Wärtsilän roolia, miksei Valmetinkin, myöhäisemmissä tapahtumissa se, että pohjalla on selvä veroetu.

Jos kuvailee erään esimerkin valossa sitä liiketoimintaa, joka oli jo alkanut ja joka siis ympättiin Wärtsilä Meriteollisuus Oy:hyn, ehkä karkein esimerkki löytyy Monterey-laivan peruskorjauksesta. Sopimus tehtiin Yhdysvalloissa. Vastoin kuvitelmaa laiva ei kyyntynyt purjehtimaan Atlantin yli, vaan se jouduttiin hinaamaan. Se hinattiin Puolaan, missä tehtiin asbestinpoistotyöt, tuotiin Suomeen, mutta vastoin ennakkosuunnitelmia Pernon telakalle, missä ei ollut kokemusta tällaisista korjaustöistä. Korjaustyön kanssa tuli ääretön kiire, ja parhaimmillaan kuulemma Eurooppaa myöten haalittiin aliurakointsijoita ja yhteensä väkeä noin tuhat ihmistä, tuhat työntekijää, hääri sen laivan korjausremontin kimpussa. Laivan takuista päätellen sen kauppahinta lienee ollut vähän toistasataa miljoonaa markkaa. Olen lehtitietojen varassa siinä suhteessa, että kauppahinnasta ilmeisesti vain vähän yli puolet todellisuudessa saatiin, sillä laivan omistaja lienee mennyt Yhdysvalloissa konkurssiin. Mutta kaiken lisäksi laivan korjauksen on arvioitu maksaneen kaksin- kolminkertaisesti sen al-

kuperäisen hinnan, jota ei sitäkään koskaan saatu.

Tilintarkastajat ovat vuoden 1986 tapah-tumiin kiinnittäneet varsin pontevasti huomiota. He lausuvat tarkastuskertomuksen sivulla 31, että "valtion olisi ollut mahdollista ja sen olisi valtiontilintarkastajien mielestä pitänyt asettaa perustajayhtiölle vaatimus toteutunutta huomattavasti suuremman todellisen uuden riskipääoman sijoittamisesta perustettavaan uuteen telakkayhtiöön rakenejärjestelyn verohuojennusten yhteydessä", siis silloin 1986. Olen aika tarkoin käynyt läpi ne eduskunnan pöytäkirjat, jotka koskettelevat fuusiosopimusta vuonna 1986. En ole havainnut yhdenkään tilintarkastajan silloin tehneen tätä havaintoa. Minusta tämä on jälkiviisautta. Nimittäin täällä oli käytettävissä kaikki se aineisto, joka tänä päivänä on uudelleentarkastelun pohjalta käytettävissä. Jos tilintarkastajat ovat sitä mieltä, että valtion jonkun virkamiehen olisi pitänyt huomata tämä seikka, ovatko he sitä mieltä, että tilintarkastajien itsensäkin olisi pitänyt huomata se seikka? Minusta se on objektiivisuutta ja objektiivista arvostelua.

Jos tarkastellaan Meriteollisuuden aikaista toimintaa ja lähinnä niitä tappiollisia tilauksia, joihin valtiontakuuta myönnettiin, niin minusta sen tarkastelun pitää lähteä liikkeelle siitä, että pohdimme ensin että miten kävi sen valmiin tappion, sen 890—1 500 miljoonaa markkaa. Kun tappiorahalla ei ole korvanmerkkiä, niin tilintarkastajat eivät ole kenneet seuraamaan, miten tuon tappion kävi. Toisaalta tästä on johdettavissa myös se kysymys, mikä osuus on vuoden 1987 jälkeen myönnettyillä takauksilla lopulliseen tappioon.

Pahimmillaan tietysti näistä kahdesta asiasta syntyy sellainen epäily, että kun vuonna 1986 oli valmista tappiota likimäärin yhtä paljon kuin nyt on lopullisen tappion määräksi arvioitu, niin käviköhän sitten niin, että koko tämän Meriteollisuuden toiminnan negatiivinen ydin on siinä, että tuo alkupe-
räistappio, josta vastasivat Wärtsilä — Valmet ja heidän yksityisoikeudelliset takaa-
jansa, siirtyikin tämän kolmen vuoden aikana valtion piikkiin. Minun mielestäni tämä on aivan ydinkysymys, ja toivoisin, että valtio-
varainvaliokunta keskittyisi hyvin tarkasti tähän asiaan ja selvittäisi aivan yksioikoisesti sen, että niinkö kävi, että piikki vaihtui eikä

paljon muuta. (Ed. Mäki-Hakola: Sitä yritin sanoa äsken!)

Täällä on arvosteltu myös Vientitakuulaitoksen ja Valtiontakauslaitoksen menettelyä siitä, että nämä ovat ilman vastavakuuksia myöntäneet takuita, myöntäneet takuita vielä ilman asianomaisia yritystutkimuksia. Kun nämä takausten myöntämiset nyt ovat eri instanssien tutkittavina sillä tavoin, että voidaan perustellusti jopa olettaa, että asiaa tulee uuttakin tietoa, niin jätän kannanoton näiden laitosten mahdollisesti moitteenvaraiseen menettelyyn ennenaikaisena sikseen. Tässäkin suhteessa valtiontilintarkastajat ovat erimielisiä. Heidän mielestään takauslaitosten olisi pitänyt menetellä toisella tavalla.

Jos kysymyksessä todella on selvä ja riidaton moitteenvaarainen menettely, tietysti silloin jäädään ihmettelemään, miksei Vientitakuulaitoksen tai Valtiontakauslaitoksen oma tilintarkastuskoneisto toiminut. On aika oleellinen asia myöntää toisen veloille vakuuksia. Toisaalta minusta jopa valtiontilintarkastajilla itselläänkin olisi ollut mahdollisuus ainakin yleisien raamien kautta valvoa tätä toimintaa.

Tilintarkastajat kiinnittivät kertomuksesaan hyvin paljon huomiota siihen, että yksityisyriyten tilintarkastus ja sen auktorisointi pitäisi mahdollisesti saattaa uuteen uskoon. Minä jäin kaipaamaan valtiontilintarkastajilta kannanottoa siihen, miten valtiontilintarkastus saadaan toimimaan tehokkaasti.

Siirtyisin sitten loppuvaiheisiin eliikkä lähinnä heinä — elokuun sopimukseen vuonna 1989. Silloinhan oli tosiasiallisesti päädytty sellaiseen tilanteeseen, että valtio oli takausensa kautta vastuussa ainakin noin 1,4 miljardin markan veloista. Tarkkaa määrää ei ilmeisesti tiedetä. Aivan kiistatonta on se, että sopimus, joka laadittiin ja tehtiin elokuussa, siirsi jotain tästä valtion vastuusta yksityiselle sektorille, lähinnä Wärtsilälle ja pankeille. Siis jos sille sopimukselle jokin etumerkki pitää valtion ja veronmaksajien kannalta pistää, niin se on väistämättä plusmerkkinen. Jos jostain potista siirretään osa jollekin toiselle, toki se vähentää alkuperäispottia.

Tilintarkastajat arvostelevat, että tuo sopimus oli huonosti tehty, että siinä vaiheessa olisi pitänyt valtiolle saattaa voimaan jokin

vastuiden yläraja. Mikä sen parempi olisi ollut, mutta yleinen elämäkokemus vain tahtoo kertoa tässä suhteessa sen, että jos on tullut otetuksi jo jostain omalle kontolle vastuu, sitä on aika vaikeata kaupata edelleen. Eliikkä kritiikin ytimeksi luen sen, että sopimus oli positiivinen, mutta olisi pitänyt pystyä vielä parempaan sopimukseen. En tiedä, olenko tässä tilintarkastajien ajatuksia oikein luenut. Minä pidän hyvänä suoritukseksi sitä, että omalta vastuulta saadaan siirrettyä jotain jonkun toisen vastuulle.

En voi olla kiinnittämättä huomiota siihen aika lailla käsittämättömään ajatuksenjuoksuun, joka sisältyy valtiontilintarkastajien kertomukseen siltä osin, että heinäkuussa aikapula oli valtion omaa syytä, koska valtio oli kieltäytynyt rahoittamasta tai antamasta takuita Wärtsilä Marine Oy:lle. Vähän aikaisemmin samassa tarkastuskertomuksessa nimittäin ehdottomasti todetaan, että suoraa rahoitusta ei olisi pitänyt antaa koskaan, tyrmätä sitä koskeva suunnitelmaakin. Edelleen koko kertomuksen ydinhän on siinä, ettei takuitakaan olisi saanut myöntää, ei ilmeisesti enää vuonna 1987, saati avata uudelleen takuupää vuonna 1989 kesällä. Tässä on jotenkin omituinen ajatuksenkulku.

Täällä on kiinnitetty ed. Jätteenmäen toimesta huomiota vielä eduskuntaehtoon, josta myös valtiontilintarkastajat puhuvat. Minä ymmärrän telakatilanteen olleen silloin heinäkuussa ja elokuussa sen tyyppinen, että joka ainoa päivä vuoti miljoonia. Jos ajatellaan, että eduskunta olisi kutsuttu koolle tekemään eduskuntaehto sopimukselle, jonka perusväri valtion kannalta oli positiivinen, siinä olisi vierähtänyt ei suinkaan eduskunnalle koollekutsumisaika, vaan epäilemättä valiokuntien tutkimusaika jne., jolloin joka ainoa viivästyspäivä olisi tuottanut uusia miljoonia jonkun piikkiin. Minä näen aivan selvästi tilanteen sellaisena, että tuolloin oli ministeriön toimittava todella ripeästi huolimatta aikapulasta.

Ed. Mattila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Niinistön puheenvuorossa oli useita sellaisia kohtia, joita tekisi mieleni kommentoida. Yritän lyhyesti muutamia asioita käydä läpi.

Valtiontilintarkastajien toiminnan painopiste on kokonaisvaltiontaloudellinen eikä sen tarkoituksena ole yksityiskohtaisen tilin-

tarkastuksen suorittaminen, koska esimerkiksi yhtiöissä on omat tilintarkastajansa. Tässä nimenomaisessa tapauksessa valtiontilintarkastajain asettama selvitystyöryhmä on joutunut tekemään yksityiskohtaisen tilintarkastuksen asioiden niin vaatiessa ja sitä kautta nämä tulokset sitten ovat näkyvissä.

Ed. Niinistö totesi valtion takauslaitoksista puhuessaan, että valtiontilintarkastajat olivat erimielisiä — taisi tulla lipsahdus. Kaikissa suhteissa valtiontilintarkastajat ovat olleet yksimielisiä. Todennäköisesti tässä tarkoitettiin tilintarkastajien ja valtion takauslaitosten välistä suhdetta.

Mitä tulee vastuiden ylärajaan 9.8. tehdysä sopimuksessa, sitä ei todella ollut, ja kyllä kai tämä johtuu siitä, että sopimus oli huonosti valmisteltu. Ei ollut kerätty sitä perustietoutta, joka olisi ollut silloin jo saatavissa. Mikäli sopimus ei olisi ollut huono, ei sitä myöskään olisi uusittu 1.11. lukien.

Mitä tulee valtiontilintarkastajien toiminnan tehostamiseen, sitähan tässä on tehty vuodesta toiseen ja pyritty lisäämään ammattitaitoista henkilökuntaa — sanoisin erittäin pätevää henkilökuntaa — ja nyt kun tulokset näkyvät näinkin kriittisenä arviona, kuin täällä tulee esille, en ymmärrä, että nousee näin valtava haloo. Oikeastaan on käsitettävissä asia niin, ettei saisikaan selvittää eduskunnalle mitään.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ei toki pidä kokea asiaa sillä tavalla, että suhtaudun kriittisesti siihen, että valtiontilintarkastajat tekevät työtänsä ja ovat sen pääsääntöisesti tehneet hyvin, mutta olen kyllä kriittinen jälkiviisauteen. Tyylipuhuttamillaan sitä tässä osoittaa juuri vuoden 1986 tapahtumien arvostelu. Eduskunnassa nimittäin niitä kyllä arvosteltiin. Tiedän, että ed. Laine todennäköisesti pian jälleen kertoo, että hän kyllä vastusti fuusioita. Totean siihen jo valmiiksi, että eri perusteilla tosin. Sitä vastustettiin täällä, mutta eipä valtiontilintarkastajilla silloin kynttilä syttynyt. Miksi nyt voidaan neljän vuoden päästä sanoa, että silloin olisi pitänyt jonkun toisen ymmärtää enemmän? Sitä minä en ymmärrä.

Mennään elokuun sopimukseen vielä sen verran, että esitän suoran kysymyksen ed. Mattilalle: Ellei elokuussa olisi tehty mitään sopimusta, olisiko valtion vastuu ollut syys-

kuun 1 päivänä suurempi vai pienempi kuin sopimuksen myötä? Tähän ei ole vaikea vastata.

Ed. Mattila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Palaan 9.8. tehtyyn sopimukseen vain siltä osin, että valtiontilintarkastajat pitävät sitä lähestymistapaa oikeana, että yritettiin neuvotteluteitse päästä sopimukseen, mutta sopimus oli heikosti valmisteltu. Jos oikein tarkasti luetaan valtiontilintarkastajien kertomus, sieltä on löydettävissä sellainen ajatus, että pieni, viikon parin, aikalisä selvittelytyötä varten olisi tilannetta ja sopimuksen sisältöä tuntuvasti parantanut. Johan elokuun lopussa varsinainen välitilinpäätös osoitti, että 9.8. eli kolmea viikkoa aikaisemmin tehty sopimus oli sellainen, jossa tiedot eivät pitäneet paikkaansa. Tosin välitilinpäätös tuli jälkikäteen, mutta on olettavissa, että nämä tiedot olisi ainakin pääpiirteissään pystytty saamaan kokoon ennen sopimuksen tekoa.

Samassa yhteydessä kai olisi voitu selvittää myös, minkä on Wärtsilä Meriteollisuuden kumulatiivinen tappio. Ei sitäkään ollut nähtävissä.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Jäin vaille vastausta siihen, mikä tuon sopimuksen merkitys oli, ja joudun tulkitsemaan sen sillä tavalla, että olemme yhtä mieltä. Se vei valtiolta vastuuta.

Mitalissa on varmasti toinenkin puoli, ja se on se, että silloin kun tulee kriittisiä hetkiä, yleensä normaalin elämäkokemuksen mukaan pitää toimia nopeasti. Kaikkein yleisin väite, mikä taannehtivasti tämän tyyppisiin sotkuihin liittyy, on se, että aiheettomasti viivyteltiin. Minä luulen, että sitä on joku tässä halunnut välttää.

Ed. P. Leppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta on erittäin mielenkiintoinen se seikka, että kokoomuksen kansanedustajat käyttävät hyvin kriittisiä puheenvuoroja Wärtsilä-seikkailusta, josta tietysti viime kädessä poliittisen vastuun kantaa koko valtioneuvosto.

Silloin 1986, kun tässä salissa annettiin Wärtsilä-yhtiön osakkeenomistajille pieni lahjoitus, 700 miljoonaa, SKDL:n ryhmä arvosteli hyvin voimakkaasti, kun annettiin vastikkeetonta rahaa. Nyt on kriittisyyden

aika myös, mutta pelättävissä on, että valtiovarainvaliokunta äänestyspäätöksellä tuo tänne saliin sellaisen esityksen, että tämä ei anna aihetta jatkotoimenpiteisiin. Näinhän tässä nähtävästi tulee käymään.

Veronmaksajan kannalta ajateltuna minun mielestäni pääosa veronmaksajista olisi tänä päivänä sitä mieltä, että ainakin kaksi henkilöä pyytäisi vapautusta tehtävistään: toinen olisi kansliapäällikkö Wahlroos ja toinen ministeri Suominen. Wahlroos kantaa mielestäni virkamiehenä vastuun tästä asiasta ja ministeri Suominen kantaa poliittisen päävastuun, jolloin voitaisiin ainakin ajatella, että joku on huomannut, että virheitä on tehty. Toisaalta myös mielestäni valtioneuvoston tulisi hakea kyseisten henkilöiden omaisuus hukkaamiskieltoon, niin että jos jotain joskus toteen pystytään näyttämään, saataisiin jotain yhteiskunnalle takaisin.

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Niinistön puheenvuorosta saa aivan sellaisen käsityksen, että täällä olisivat tutkittavana inkvisition edessä valtioneuvoston tarkastajat, jotka vuosittain valittaan valtion tilejä ja asioita tarkastamaan.

Me emme täällä, ed. Niinistö, todellakaan tutki valtioneuvoston tarkastajien käsityksiä ja heidän ajatuksensuoksensa johdonmukaisuutta. Meillä on selvitettävänä nimenomaan Wärtsilä-asiaan liittyvät epäselvyydet. Onko ed. Niinistön mielestä vähäinen asia, jos tutkitaan valtion eli veronmaksajain miljarditappiota, ja onko Niinistö sitä mieltä, ettei ole tarkoituksenmukaista, että esitutkintavaltuudet omaavat viranomaiset näitä asioita tutkivat? Minun mielestäni meidän pitää etsiä nimenomaan oikeutta ja totuutta. Toivon mukaan esitutkinnan suorittavalle poliisiviranomaiselle ei käy samalla tavalla kuin ed. Aittoniemelle aikaisemmassa tehtävässään, niin että jos on vaara astua liian isoille varpaille, tutkimukset keskeytetään hänen osaltaan.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On erinomainen asia, että tätä asiaa tutkitaan tarkasti ja sen tekevät nimenomaan siihen perehtyneet henkilöt. Juuri sen vuoksi, että syytetyt eivät ole vielä syyllisiä, minusta on tarpeen, että tässä salissa puututaan myös esitettyihin väitteisiin, niin kuin olen tehnyt. Päinvastoin kuin ed.

Vähänäkki kuvittelee tai haluaa väittää taroituksellisesti ja tahallisesti, minusta tämän sotkun ydin pitää selvittää, ja se ydin saattaa olla siinä, kulkiko se 900 miljoonan — 1,5 miljardin tappio, joka oli valmiina vuonna 1986, piikistä piikkiin eli yksityisiltä yhtiöiltä valtion piikkiin. Se on varmasti eräs avainkysymys. Sen koin ainakin itse pääsanomakseni ja toivon, että valtiovarainvaliokunta sen tutkimiseen keskittyy.

Ed. Laine: Herra puhemies! Omaamatta kaikkea sitä tietoa, jota juristit voivat omata ottaessaan kantaa esillä oleviin kysymyksiin, sanon omana käsityksenäni ja oman kokemukseni pohjalta sen, että mielestäni Wärtsilä-konsernin johto ja rahoittajapankki ovat päävastuussa Wärtsilä Meriteollisuus Oy:n asioiden hoidosta, alihinnoiteltujen tilausten vastaanotosta, vastaavien sitoumusten tekemisestä ja myös ajautumisesta siihen konkurssitilaan, jota kyllä kauppa- ja teollisuusministeriö auttoi.

Samojen taustavoimien, siis Wärtsilä-konsernin eli emoyhtiön ja myös rahoittajapankin, olisi pitänyt kantaa päävastuu taloudellisista seuraamuksista. Nimittäin Wärtsilä-konserni oli kerännyt miljardeja toisensa jälkeen hyvin menestyneen laivanrakennustoiminnan ansiosta. Mutta sitten kun alkoi tulla ongelmia, vaikeuksia, epämääräisyyttä, silloin otettiin paidat pois pelistä. Tätä kyllä valtion viranomaiset itse asiassa auttoivat. Niin minä ymmärrän tuon valtioneuvoston tarkastajien kertomuksen myös todistavan.

Kun eduskunnan enemmistö maan silloisen hallituksen tahdosta suostui vuonna 1986 myöntämään Wärtsilä-yhtymälle ja Valmet Oy:lle 700 miljoonan verohelpotukset, mainitut firmat sitoutuivat työllistämisvastuuseen sillä pöytäkirjalla, joka valtioneuvoston kanssa allekirjoitettiin. Tätä sitoumusta nämä firmat eivät kuitenkaan täyttäneet, enkä ole havainnut valtiovallan millään tavoin valvoneen silloin allekirjoitetun sopimuksen täyttämistä. Sen sijaan että verohelpotuksen saaneet tahot ja sen antaja, valtioneuvosto ja eduskunta, olisivat valvoneet työllistämisvelvoitteen toteuttamista, sallittiin ensin Vuosaaren telakan lopettaminen ja vähän myöhemmin Turussa toimineen Laivateollisuuden telakan lopettaminen. Samaan aikaan vielä supistettiin Rauma-Repolan laivanrakennuskapasiteettia. Näin oli laivate-

lakkateollisuuden tulevaisuudelle maalattu jo pahoja uhkakuvia.

Näihin aikoihin tarttui Wärtsilän laivanrakennushomman saneerauksen ohjaksiin toimitusjohtaja Pekka Laine, joka kehitti kirjoituspyödyllään tuotetehdasideoita sekä myöhemmin henkilöstön piirissä pahaa verta synnyttäneitä saneeraus-, lomautus- ja lakautussuunnitelmia. Mielestäni hyvin vanhakantaisella henkilöstöpolitiikalla nitistettiin henkilöstön työmotivaatiota. Näiden vahinkojen paikkaamiseksi tarkoitetut tuottavuuden lisäys- ja työvoimansiirto-operaatiot jäivät vaille myönteisiä tuloksia. Suuren saneeraajan maineessa ollut Pekka Laine ei kuunnellut alaistensa ääntä. Johtaja ja päällikkö eri osastoilla toinen toisensa jälkeen vaihdettiin. Tuotetehdasidea veti vesiperän. Kun yksinvaltiaana häärinyt johtaja päätti mammuttimaisten risteilijätilausten ottamisesta alihintaan, se vain vahvisti tappion kierrettä, joka oli alkanut.

Työstä ei kuitenkaan siinä vaiheessa ollut puutetta, sillä vielä aivan hiljattain Wärtsilälle oli tarjottu töitä niin, että töitä siirrettiin muille telakoille, koska Wärtsilä ei voinut kaikkia tilauksia vastaan ottaa, puhun nyt Meriteollisuus Oy:stä. Uusiakin tilauksia olisi ollut saatavilla. Pernon telakan henkilöstöryhmät ja maan suurin metallin ammattiosasto ovat viime kesästä lähtien esittäneet sekä valtiovallan suuntaan että Wärtsilä Meriteollisuus Oy:n johdolle toimenpiteitä telakkateollisuuden toiminnan turvaamisesta pidemmällä tähtäimellä.

Työntekijät ovat mm. viime elokuussa vaatineet, että valtiovallan tulisi pakottaa muut takaajatahot — pankit, Wärtsilän emoyhtiön ja Valmet — turvaamaan telakkateollisuuden tulevaisuus silloisen tilauskannan valmistuttua, että telakkatyöryhmään asetetaan henkilöstön suora edustus, että valtiolta estää telakkayrityksen varallisuuden heikentämisen ja panostaa uusien tilausten hankintaan. Metalli 49 puolestaan esitti viime elokuussa mm., että Meriteollisuus Oy:ssä olisi heti käynnistettävä perusteellinen sisäinen tarkastus, jossa hallinnon lisäksi punnitaan myös tehdyt liiketoiminnalliset päätökset ja niiden tarkoituksenmukaisuus sekä yhtiön johdon vastuu tehdyistä virheistä, niin kuin henkilöstö ymmärsi tapahtuneen.

Sen sijaan, että näihin toimiin, joita työn-

tekijät esittivät, olisi ryhdytty, annettiin Meriteollisuus Oy:n taholta valtion suuntaan ja julkisuuteen väärää tietoa, vaikka todistettavasti jo viime vuoden huhtikuussa tiedettiin Wärtsilä Meriteollisuus Oy:n ajautuminen kestävämmään tilanteeseen taloudellisesti. Kannattaa muistuttaa, että sen sijaan että Pekka Laine olisi asetettu johonkin vastuuseen virheistään, hänet nostettiin koko konsernin johtajaksi.

Vaikka telakkateollisuuden kriisitilan ja Wärtsilä Meriteollisuus Oy:n konkurssin todelliseksi syypäiksi voidaan perustellusti asettaa Wärtsilä-konsernin johtomiehet ja Suomen Yhdyspankin johto, ei hallitusvalta voi väistää omaa vastuutaan tilanteesta. Jos Holkerin hallituksen hallittuun rakennemuutokseen on kukaan koskaan tosisaan uskonut, niin kyllä se telakkakonkurssin yhteydessä menetti lopunkin uskottavuutensa. Kansalaisten luottamusta hallituksen haluun ja kykyyn huolehtia veronmaksajien eduista heikensi juuri se kesällä paljastunut sopimus, jolla valtion takausvastuuta kasvatettiin yli julkisuuteen saatettujen tietojen ja nimenomaan pankkien eduksi. Todellisen luottamuskriisin hallitus koki alihankkijoiden, tavaran toimittajien ja suunnittelutoimistojen, taholta valtion kieltäytyessä niistä vastuutaan, joihin se oli julkisuudessa sitoutunut.

Wärtsilä Meriteollisuus Oy:n yllättävä konkurssi seurannaisvaikutuksineen oli todella viime vuoden dramaattisin yksittäinen työmarkkinatapahtuma maassamme. Samalla se oli osa hallitsematonta rakennemuutosta ja jo vuosien ajan jatkunutta telakkateollisuuden alasajoa. Konkurssi oli myös osoitus johdon taitamattomuudesta, rahoittajapankin vallankäytön epädemokraattisuudesta ja henkilöstön mielipiteiden sivuuttamisesta. Se ilmensi myös suomalaisen telakkateollisuuden todellisia ongelmia, joita ei tietenkään voi kiistää.

Kun ed. Mäki-Hakola ensimmäisessä puheenvuorossaan kehotti ottamaan opiksi ja ojennukseksi, niin minusta nyt voitaisiin todeta ainakin seuraavaa:

Ensiksi: Suomen laivanrakennusteollisuuden tulevaisuus ei saa olla riippuvainen suurten liikepankkien mielivallasta ja pörs-siyhtiöiden lyhytnäköisistä taloudellisista intresseistä.

Toiseksi: Konkurssia ei saa käyttää talouskeinotellun välineenä.

Kolmanneksi: Tilintarkastusta koskevaa lainsäädäntöä on siten muutettava, ettei tilintarkastajien vaihtolovelvollisuutta voida käyttää esimerkiksi tapauksissa, joissa valtiotavallalle annetaan virheellisiä tietoja ja johdetaan päättäjiä harhaan. Esimerkiksi Wärtsilä Meriteollisuus Oy:n osalta salaaminen antoi mahdollisuuden Wärtsilä-konsernille päästä suuresta osasta vastuutaan.

Neljänneksi: Ehkä olisi syytä tehdä myös se johtopäätös, että valtioneuvoston jäsenet ulos hallintoneuvostoista.

Ed. Särkijärvi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Virolainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kuuntelin hyvin suurella mielenkiinnolla ed. Laineen puheenvuoroa, mutta se oli kovin ristiriitainen. Hän jätti mainitsematta sen lopullisen johtopäätöksen, että telakkateollisuus on Suomessa kannattamatonta. Kun muualla rakennetaan 25—30 prosenttia halvemmalla, niin minkäs teet sitten, vaikka kuinka paljon henkilökuntaa otettaisiin neuvotteluihin mukaan, kun hinnat ovat niin alhaiset, että me emme pärjää. Olisi pitänyt aikaisemmin yhdistää koko tämä homma ja ilmeisesti silloin 1986 lopettaa kannattamaton homma. Aikamoista jälkivii-sautta niin kuin ed. Niinistö oikein sanoi on meidän keksiä kaikenlaista.

Lähden siitä, että maan hallituksessa on rehellisiä ja lainkuuliaisia henkilöitä ja myöskin taitavia. Minä kyllä toivoisin, että ystäväni ministeri Salolainen keskittyisi enemmän telekkateollisuuteen kuin maatalouteen, jossa hän on vielä heikompi asiantuntija. Tässä olisi ihan tarpeeksi tekemistä, mutta en minä näe tätä sellaisena, että voidaan panna ministerit tai muut vastuuseen. Kun kerran homma on meille kannattamatonta, se on joskus leikattava. En sano, että se nyt pitää leikata, mutta eikö se olisi pitänyt leikata vähän aikaisemmin jo? Ed. Laine, on turha tällaisia tarinoita täällä kertoa, koska ne eivät pidä paikkaansa.

Ed. Sasi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan todeta, että jotta konkurs-si olisi voitu välttää ja estää tappioita, joita valtiolle syntyi, olisi yhtiön toiminnan pitänyt koko ajan olla kannattavaa. Tilintarkas-

tajien kertomuksessa sivulla 4 todetaan, että jotta näin olisi voitu toimia, ei olisi pitänyt ottaa tappiollisia laivatilauksia, mikä olisi merkinnyt sitä, että Pernon telakka olisi pitänyt ajaa alas. Onko ed. Laine sitä mieltä, että aikoinaan Pernon telakka olisi pitänyt alasajaa, jotta ei olisi päädytty siihen tilanteeseen, jossa tänä päivänä ollaan?

Mielenkiintoista myöskin todeta se, että silloin kun viime syksynä tätä asiaa eduskunnassa käsiteltiin, ed. Laine oli aina jatkuvasti vaatimassa lisää rahaa konkurssipesään. Tämä merkitsi sitä, että rahoittajat tiesivät, että valtiota voidaan tehokkaasti painostaa, koska ed. Laineen kaltaisia edustajia täällä oli, jotka olivat valmiit työntämään sinne rahaa lähes kuinka paljon tahansa. Toki tämä merkitsi tiettyä painetta myöskin niille päätöksille, joita sitten on valtiotavallan taholta jouduttu tekemään Wärtsilä Marinen ja sen seuraajan tukemiseksi. Haluan todeta, että kun ed. Laine on ollut jatkuvasti vaatimassa lisää rahaa ja tuntuu, että vieläkin hänen mielestään pitäisi antaa lisää rahaa, turha on sitten kaihailla ja valittaa näitä rahoja, jotka ovat menneet, jos tällä linjalla on.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kiinnitin ed. Laineen puheenvuorossa erityisesti huomiota kahteen kohtaan. Toisessa hän sanoi, että konkurssi oli yllättävä, ja toisessa hän syytti Wärtsilä Marinen johtoa taitamattomuudesta.

Ensinnäkään minusta ei ole mitään yllättävää siinä, että Suomen bisnesmaailman johto kähmii ja suhmuroi ja pelaa myöskin konkurssilla saadakseen taloudellista etua. Semmoisen kuvan olen saanut, että se kuuluu eräaseen hyvin merkittävään kulttuurin osaan. Ihan toinen asia on, hyväksymmekö sen vai emme.

Toisekseen oliko johto taitamatonta toimitusjohtaja Laineen johdolla? Minusta se oli erittäin taitavaa porukkaa siirtämään laskuja valtion maksettavaksi. Siis sillä oli todella perustavaa laatua oleva kykyä ja taitoa pistää yksityisten velat valtion maksettavaksi. Minusta se on taitavuutta eikä mitään taitamattomuutta.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kyllä minä yhdyn ed. Pulliaiseen siinä, että taitavasti Pekka Laine asiat hoiti

Wärtsilän emoyhtiön kannalta. Mutta yllättävä konkurssi kuitenkin oli tavalliselle kansalle ja luulenpa myös eduskunnalle.

Ed. Virolaisen puheenvuoro minut yllätti sen vuoksi, että hän vaati äskeisessä puheenvuorossani esittelemään sellaisia kysymyksiä, jotka juuri olivat esillä valtioneuvoston kyselytunnilla, kun Wärtsilän telakkateollisuuden tulevaisuudenkysymykset olivat laajassa keskustelussa eduskunnassa. Jos ed. Virolainen on tyytyväinen siihen, että telakkateollisuus Suomessa ajetaan alas, sille en voi mitään. Mutta yleensä Suomessa ollaan sitä mieltä, että Suomi tarvitsee telakkateollisuuden ja Suomessa telakkateollisuudella on edellytyksiä jatkaa. Tähän suuntaan metallityöläiset, ammattiosastot ja, olen ymmärtänyt, eduskunnan suuri enemmistö myös suuntautuvat.

Kun ed. Sasi puhui, että olen vaatinut konkurssipesään lisää rahaa, olen kyllä ollut vastustamassa telakkatukiaisia ja toisaalta siinä vaiheessa, kun valtiovalta aikoi väistää antamansa vastuun alihankkijoille, olin ehdottamassa valtiolta rahaa alihankkijoiden kanssa sovittujen vastuiden täyttämiseen.

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Vielä vastaan ed. Alholle siitä, että olemme poliittisen vastuun kanssa tekemisissä. Mielestäni olemme. Ja me tutkimme mielestäni eduskunnassa nimenomaan poliittista vastuuta, mutta emme ole tuomioistuin. Perustuslaki-valiokuntakaan ei ole tuomioistuin, valtiovarainvaliokunta ei ole tuomioistuin. Tässä mielessä valiokunnat tekevät poliittisen päätöksen siitä, miten jatketaan poliittisen vastuun tutkimista, viedäänkö asia kenties tuomioistuimeen vai millaisia suosituksia valtiovarainvaliokunta antaa. Tässä mielessä tämä asia ei ole vain juridinen kysymys, ed. Alho, vaan myöskin poliittisen vastuun tutkimisen kannalta olennaisen tärkeätä on, millaisia päätöksiä eduskunta tekee tässä asiassa suuren salin käsittelyssä, kun tänne valiokuntamietinnöt tulevat.

Kun tarkastelemme asiaa kokonaisuutena, niin suurin virrehän näyttää olevan se, että valtion elimet eivät vaatineet vastatakuita emoyhtiö Wärtsilältä sen kahden vuoden aikana, jolloin Wärtsilä toimi tosiasiallisesti niin, että tappiolliset tilaukset otettiin Wärtsilä Meriteollisuudelle. Tämä on myöskin tärkein osa perustuslakivaliokuntaan teke-

määmme muistutusta. Me sanomme, että vastatakuut olisi pitänyt ottaa. Miksi vastatakuuta ei otettu? Se johtuu siitä, että ei tutkittu viejän luottokelpoisuutta, ja siinä tapahtunut hyvin suuri virhe. Tutkittiin vastaanottajamaissa laivan ostajien luottokelpoisuus, mutta ei tutkittu täällä lähtöpäässä viejän luottokelpoisuutta.

Uskottiin liian helposti siihen, mitä Wärtsilä sanoi itsestään. Uskottiin siihen, että pörssiyhtiö kyllä vastaa tyttärensä toiminnasta. Siinä tehtiin virhe, joka ilmeisesti oli seurausta Wärtsilän muista etuoikeuksista, mitä se on nauttinut valtionhallinnon suunnassa. Kilpailijat sanovat avoimesti, että Wärtsilä on ollut erityisasemassa kaikkiin muihin nähden. Muilta kilpailijoilta on vaadittu jopa pankkitakuuta myönnettäessä R-takuuta, valmistusaikaisia takuita, mutta Wärtsilältä ei vaadittu vastatakuuta missään muodossa. Tässä mielessä yksi osapuoli on ollut muita edullisemmassa asemassa ja sen muita edullisemmassa asemassa pitäminen on ollut suuri, myös poliittinen virhe.

Mitä tulee heinäkuuhun 1989, tämä asia tuli ministeri Suomen tietoon kuun alussa ja ministeri Suominen antoi sen väärän ministeriön tutkittavaksi, antoi asiassa väärän ministeriön operoida. Menetettiin, ed. Niinistö, kaksi viikkoa erittäin tärkeätä aikaa, jos haluttiin tehdä nimenomaan nopeita ratkaisuja. Minä en tiedä, mitä vaikutusta tässä asiassa oli sillä, että tämä annettiin toiseen ministeriöön ministeri Suomen puoluetoverin valmisteltavaksi ja tuli esitys, jonka mukaan tämä telakka pitäisi ottaa valtion haltuun. Se oli kelvoton tapa valmistella näitä asioita, jos haluttiin valtion vastuita vähentää. Se olisi lisännyt valtion vastuita. On hyvä, että jatkettiin realistisemmalta pohjalta neuvotteluja sen jälkeen. Mielestäni ministeri Suominen, kuten myös ministeri Liikanen, ottivat operatiivisen vastuun näiden asioiden hoidosta siinä vaiheessa, kun emo-Wärtsilän toimitusjohtaja Pekka Laine kävi heille kertomassa, että asiat ovat nyt karkaamassa käsistä.

Tähän asiaan liittyy myös Suomen Yhdyspankin rooli. Arvostelisin valtioneuvoston jäsenien kertomusta siitä, että Suomen Yhdyspankki on jätetty näin vähälle. Nimittäin Suomen Yhdyspankki sai tiedon suurin piirtein samoihin aikoihin kuin valtioneuvoston jäsenet Suominen ja Liikanen ja toimi siinä

vaiheessa toisin kuin valtio. Eli 24.7. Suomen Yhdyspankki otti 300 miljoonan markan arvosta kiinnityksiä Wärtsilä Meriteollisuuden sijoitus- ja rahoitusomaisuuteen ja siltä osin asetti saatavansa etuoikeutettuun asemaan verrattuna valtion saataviin. Tässä on myös tapahtunut poliittinen virhe, joka on aiheuttanut valtiolle vahinkoa. Siis vaikka asiat olivat karkaamassa poliittisen päätöksenteon käsistä, ei ryhdytty toimiin, jotta olisi otettu samanlaisia yritysikiinnityksiä, mitä Yhdyspankki otti. Olisin toivonut, että valtiontilintarkastajat olisivat raportissaan kiinnittäneet huomiota myös tähän asiaan, koska tämä on tärkeä, suuruusluokaltaan satojen miljoonien markkojen arvoinen asia, jossa Yhdyspankki sai etuoikeuden saataviin ennen valtiota. Tällä tavalla ei turvattu valtion etua, turvattiin vain Yhdyspankin etu tai annettiin Yhdyspankin itse turvata oma etunsa.

Samalla tavalla jäivät huonompaan asemaan myös muut rahoittajat. Wärtsilä Meriteollisuudellahan on ollut muitakin rahoittajia kymmenien miljoonien markkojen arvosta varmaankin osuuspankkeja, varmaankin Bergenbankia ja Indosuezia tai jotain muuta. Siis sieltäkin löytyy pankkiryhmittymä, jonka edut joutuivat huonompiarvoiseen asemaan Suomen Yhdyspankkiin verrattuna. Yhdyspankki sai tässä asiassa tietoa ja muut rahoittajat eivät saaneet. Siltä osin tässä on hyödytetty mielestäni Yhdyspankkia tavalla, jota pitäisi tutkia ja jonka olisin toivonut valtiontilintarkastajien tutkivan.

Seuraava vaihe asiassa oli 9—10.8. tapahtunut valtioneuvostossa tehty päätöksenteko. Siltä osin olen valmis myöntämään ed. Niinistön kannan, että valtion vastuuta vähennettiin sillä sopimuksella. Tietysti vähennettiin, kun valtio oli siihen asti yksin vastannut kaikesta. Tässä tapauksessa vedettiin myös yksityisiä yhtiöitä mukaan vastuuseen sillä tavalla, että niillä ei ollut varaa olla tulemta mukaan, mutta ei vedetty niitä tarpeeksi edelleenkaan mukaan, vaan niin kuin myöhemmät järjestelyt osoittavat, nämä yhtiöt olivat valmiita maineensa puolesta tekemään vieläkin isompia uhrauksia kuin tekivät elokuussa. Siinä mielessä valtion neuvottelijat eivät elokuussa ajaneet maksimaalista kantaa.

Yllättävän vähälle valtiontilintarkastajien raportin tarkastelussa on jäänyt Valmet-

sopimus, salainen lisäpöytäkirja, jolla otettiin valtion vastattavaksi Valmetille pakotettuja velvoitteita. Mielestäni tässä ovat tapahtuneet kenties suurimmat muodolliseen päätöksentekovaltaan liittyvät virheet, kun Valmetille luvattiin salaisella lisäpöytäkirjalla korvata valtion varoista ne tappiot, joita sille mahdollisesti aiheutuu tähän järjestylyyn ryhtymisestä. Tämä on erittäin ongelmallinen sopimus, kun sitä ei esitelty valtioneuvostolle. Esittelijät mahdollisesti esittelivät sen talouspoliittiselle ministerivaliokunnalle, eivät muista, esittelivätkö, mutta sehän ei ole valtioneuvostoa sitova päätös, mikä tehdään talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa.

Mutta olen ymmärtänyt niin, perustuslakivaliokunnan jäsenet ovat kertoneet, että esittelijä 10.8. valtioneuvostossa ei itsekään tiennyt siitä lisäpöytäkirjasta, joka liittyi Valmetille annettavien valtion rahojen korvaamiseen. Tässä mielessä on tapahtunut mielestäni täysin erikoinen menettely: Valtion rahoja annetaan esittelijältä ja valtioneuvoston jäseniltä salaa tosiasiallisesti eri laskentapaikalle kuin sille, mikä on valtion laskentapaikka. Tämä on eräs suurimpia tämän sotkun muodollisia ongelmia. Kuinka oli mahdollista, että valtion varoja annettiin ilman, että valtioneuvoston esittelijä tiesi, että annetaan johonkin tarkoitukseen, ja annettiin ilman eduskunnan päätöstä tai ilman eduskunnan antamia valtuuksia? Mielestäni se loukkaa eduskunnan budjettivaltaa tavalla, joka täytyy valtiontilintarkastajien kenties perusteellisemmin tutkia. Ainakin valtiovarainvaliokunnan jaoston täytyy tutkia, mitä toimenpiteitä tällainen salainen pöytäkirja, joka ajettiin valtioneuvoston läpi salaa, aiheuttaa eduskunnan budjettivallan kaventumisena.

Siltä osin kysymys on mielestäni poliittinen ja tuo mukaan myös valtiovarainministeriön ja erityisesti ministeri Suomisen, joka siinä vaiheessa oli päävastuussa näiden sopimusten toteuttamisesta ja läpiajamisesta. Ministeri Suominen tosin jääväsi itsensä valtioneuvoston istunnossa, mutta on mielestäni kohtuutonta, että ministeri, joka on antanut virkamiehelle ohjeet ja luvat tällaisen sopimuksen tekemiselle, jäävää itsensä siinä vaiheessa, kun on suurin piirtein ainoa henkilö valtioneuvostossa, joka tietää salaisesta lisä-sopimuksesta, ja sellaiset ihmiset pannaan hyväksymään sopimus, jotka eivät tienneet, eivät voineet tietää, kun esittelijäkään ei

tiennyt. Tältä osin siis mielestäni tämä asia ei ole loppuun käsitelty myöskään poliittisen vastuun osalta, eduskunnan budjettivallan loukkaamisen osalta.

Tässä yhteydessä haluan lopuksi vastata ed. Häkämiehen kysymykseen siitä, miten tässä asiassa olisi pitänyt menetellä, jotta olisi toimittu viisaasti. Jos lähdetään vuodesta 1986—87, niin siinä vaiheessa ei olisi pitänyt antaa veroetuja emoyhtiöille, vaan ne olisi pitänyt antaa muodostetulle uudelle telakkayhtiölle Wärtsilä Meriteollisuudelle. Se oli siis periaatteellinen virhe, jonka eduskunta teki, mutta uskon, että eduskunta teki tavallaan huomaamattaan, tietämättään. Täällä tehdään paljon päätöksiä. Jos niitä ei esitellä, ne hyväksytään samaan tapaan kuin valtioneuvosto hyväksyi 10.8. Valmet-lisäpöytäkirjan tietämättä, mitä hyväksyi. Minusta eduskunta on ollut siinä yhteydessä samanlaisessa asemassa. Asiaa ei esitelty, sitä, että veroedut menivät pääyhtiöille.

Sitten normaalitoimintana tämän jälkeen Vientitakuulaitoksen olisi jossain yhteydessä pitänyt tutkia myös viejän luottokelpoisuus, eli tässä tapauksessa tutkittavaksi olisi tullut Wärtsilä Meriteollisuuden toiminta, millaisia tilauksia sillä oli, ja sitten myös emopörssi-yhtiön vastuu tässä kysymyksessä. Ei olisi pitänyt hyväksyä sitä lähtökohtaa, että emopäästetään kaikkine verohelpotuksineen irti pesästä, jonka emo omalla operationaalisella toiminnallaan oli saanut aikaan, koska ymmärtääkseni on selvitetty, että vastuu tappiollisten laivatilauksien ottamisesta vastaan oli nimenomaan Wärtsilällä. Sen takia Valmet ei ole valmis maksamaan kaikkia niitä laskuja, joita sille ollaan lähettämässä, koska tappiolliset laivatilaukset Valmetinkin nimiin otettiin nimenomaan Wärtsilän operationaalisella vastuulla.

Sitten kun olisi tutkittu viejän luottokelpoisuus, olisi mahdollisesti pitänyt ottaa myös vastatakuita valtion antamille R-takuille ja olisi mahdollisesti välttytty siltä tilanteelta, että valtio oli yksin elokuussa 1989 maksumies tässä pesässä. Ei olisi pitänyt antaa Wärtsilän viedä suojaan omaa omaisuuttaan tytäryhtiönsä velvoitusten ja vastuiden takaamisesta, eikä olisi pitänyt päästää myöskään Yhdyspankkia operoimaan tässä asiassa sillä tavalla, että valtion etu kärsi Yhdyspankin harjoittamasta yritys-kiinnitysten ottamisesta, minkä jälkeen val-

tion kiinnitykset, joita ei sitten otettu ajoissa, jäivät Yhdyspankin kiinnitysten jälkeen eivätkä olleet yhtä etuoikeutettuja.

Mitä valtion olisi pitänyt vielä tehdä? Olisi pitänyt antaa avoimesti tukea sillä tavalla kuin EY-maissa on annettu laivanrakennusteollisuudelle. Tämä on Suomelle tärkeä teollisuudenala, ja sitä olisi pitänyt avoimesti tukea. Tämän vaatimuksen SKDL on esittänyt aikaisemminkin tässä salissa. Olemme esittäneet avointa tukea, jonka eduskunta olisi myöntänyt, eikä mitään salaisia lisäpöytäkirjoja tai sellaisia ratkaisuja, jotka johtavat yksityisen edun turvaamiseen mutta valtion edun turvaamatta jättämiseen tällaisissa kysymyksissä. Vientitakuulaitoksen olisi siis pitänyt ottaa myös kiinnitykset Wärtsilä Meriteollisuuden käyttö- ja rahoitusomaisuuteen, jotta valtio olisi turvannut tässä asiassa omat saatavansa.

En hyväksy ed. Niinistön täällä esittämää kritiikkiä valtioneuvoston tarkastajia kohtaan. Se on vähän samaa spekulointia, mitä presidentti Koivisto teki, kun puhui talvisodan välttämisestä. Talvisota kenties oli Koiviston mielestä mahdollista välttää, mutta mielestäni se, että vastatakuita ei otettu, ei ollut minkään välttämättömän loogisen politiikan tulos, vaan sellainen asia, että sitä voidaan arvioida vasta nyt jälkikäteen, kun tiedetään, että vastatakuut oli jätetty ottamatta ja tapahtumat olivat edenneet siihen suuntaan, että Vientitakuulaitos ei ollut tutkinut viejän takuukelpoisuutta. Siltä osin kyllä asetun tukemaan valtioneuvoston tarkastajien toimintaa tässä asiassa. Ed. Niinistöä arvostelen siitä, että hän lähtee tällaisilla perusteilla arvostelemaan valtioneuvoston tarkastajia.

Tässä on kysymys siitä, että yhdelle telakkateollisuusyhtiölle on myönnetty Suomessa etuoikeuksia ja yhdelle pankille, SYP:lle, joka on tämän telakkateollisuusyhtiön tärkeimpiä omistajia, on myönnetty etuoikeuksia. Niitä asioita ei pitäisi jättää pohtimatta täysin, niin kuin on jätetty pohtimatta tässä valtioneuvoston tarkastajien kertomuksessa.

Ed. Alho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jatkan ed. Seppäsen kanssa vielä poliittisesta vastuusta. On tietysti päivänselvä asia jo hallitusmuodon 36 §:n perusteella, että totta kai eduskunta arvioi valtioneuvoston työskentelyä ja valtioneuvoston jäsenten työskentelyä. Valtioneuvostohan voi työ-

kennellä vain siten, että sillä on eduskunnan luottamus.

Mutta kun ed. Seppänen sanoi, että perustuslakivaliokunta joutuu juuri nyt, kun asia on vireillä hänen tekemänsä muistutuksen johdosta, arvioimaan ministereiden poliittista vastuuta, niin siinä asiassa hän on väärässä. Laki eduskunnan oikeudesta tarkastaa valtioneuvoston jäsenten toimien lainmukaisuutta ei tunne poliittista vastuuta. 7 §:ssä on ainoastaan lueteltu virkatoimet, joissa valtioneuvoston jäsen on syylistynyt ilmeiseen laittomuuteen jne. Näitä asioita perustuslakivaliokunta joutuu arvioimaan.

Eduskunnan täysistunnossa ja muussa keskustelussa on varsin mahdollista tietysti keskustella poliittisesta vastuusta, mutta poliittisesta vastuusta kannanottoa ei voi tulla lain mukaan perustuslakivaliokunnasta.

Ed. Kalima (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Seppänen kiinnitti huomiota Suomen Yhdyspankille myönnettyihin kiinnityksiin. Sen kannalta onkin olennaista selvittää ja havaita konkurssiajankohta. Jatkossa on myös selvittävä, minkä takia konkurssiin asetettiin sinä päivänä, jona asetettiin, koska kiinnitykset ehtivät tulla vahvoiksi. Se on minusta erittäin keskeinen asia.

Haluaisin myös todeta, että tästä kertomuksesta käy eräs seikka hyvin ilmi. Vaikka kysymyksessä ei olisikaan sellainen ilmeinen lainvastaisuus, jota ministerivastuulaissa tarkoitetaan, mielestäni tulisi selvittää, onko asiassa virkamiestasolla tapahtunut sellaista törkeätä huolimattomuutta tai varomattomuutta, joka täyttää virkavirheen tai virkarikoksen tunnusmerkistön.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vastaan ed. Alholle lyhyesti, että kun tutkitaan juridista vastuuta, niin kyllä siinä tulee samalla tutkituksi myös poliittista vastuuta. Ei näitä asioita voida erottaa toisistaan.

Olen samaa mieltä ed. Kaliman kanssa siitä, että täytyy tutkia Suomen Yhdyspankin kiinnitysten voimaantulo, mutta valtion kiinnitysten voimaantulemattajääminen, koska valtion kiinnitysten ottaminen annettiin Wärtsilä Meriteollisuuden juristien haltuun. Se on mielestäni uskomaton laiminlyönti ja virhe, johon poliittiset päätöksentekijät ovat syylistyneet. Siis edes siinä tilanteessa, joka

näytti kestäättömältä, eivät valtion omat virkamiehet mahdollisimman nopeasti toimien ottaneet takuita, vaan ne jätettiin Wärtsilä Meriteollisuuden lakimiesten otettavaksi, jotka viivyttelivät niiden kanssa lähes kaksi kuukautta. Tulos oli tosiaan se, että Yhdyspankin kiinnitykset tulivat lainvoimaisiksi konkurssissa ja valtion kiinnitykset eivät läheskään, eivät ehtineet kuin pari viikkoa vanheta, kun ne olisi pitänyt kaksi kuukautta aikaisemmin ottaa.

Ed. Vuoristo: Arvoisa puhemies! Tässä asiassa en halua toimia asiantuntijana enkä mestaroida tätä asiaa millään tavalla — puhumattakaan, että toimin tuomarina josain mielessä, mutta minusta muutamat periaatteelliset asiat olisi hyvä pitää mielessä. Tämä on myös oikeustajukysymys. Se ei ole yksiselitteisesti pykälä- tai pilkku- tai markkakysymys tai jokin muu. Se on myös mittaamattoman oikeustajun kysymys, ja kansalla on mittaamaton oikeustaju. Minusta tuntuu, että kansa omalla oikeustajullansa mittaa myös prosessin käsittelyä ja sitten kun sen käsittely on ohitse, se samalla väijäämättömällä tajullansa antaa siitä arvion. Vastako käsittely nyt kansan oikeustajua?

Toinen asia, joka minusta on tärkeä, on tämän talon käsittelytapa. Minä pidän erittäin hyvänä sitä, että valtioneuvostotarkastajat ovat — en tiedä, millä huolella, mutta kuvittelisin, että perusteellisella huolella — suorittaneet tutkimuksen. Valtioneuvostotarkastajat paitsi toimivat virkavastuulla ovat myös meidän luotettuja ihmisiämme tässä mielessä. Siitä syystä ajattelisin, että niin paljon kuin on mahdollista, olisi meidänkin luettava heidän kertomustaan ja myös sitä kertomusta, joka on oikeastaan taustalla: virkamiestyöryhmän muistio eli paksumpi kertomus.

Tämän kaiken tutkittuansa eduskunnan oikeusasiamies on pistänyt asian rikosoikeudellisesti vireille, ei niinkään esimerkiksi sen minun aikoinaan tekemäni kantelun pohjalta vaan nyt tämän aineiston julkitultua ja hänen luettuansa sen hän on pistänyt asian oikeudellisesti vireille. Siellä tutkitaan tämän asian tämä puoli. Minusta se on erinomainen asia.

Kolmas asia vielä, mikä tässä kaikessa olisi hyvä pitää mielessä, olisi se, että muillakin on tästä asiasta tietoa kuin niillä, joita

oikopäätä ajatellaan. Tarkoitan tässä esimerkiksi Wärtsilä Marinen kilpailijoita. Kilpailijoilla tarkoitan nyt raumalaisia telakoita. Kun tämän asian yhteydessä olen useasti ollut näihin telakoihin yhteydessä, olen ihmetellyt, miten paljon telakat tietävät toistensa asioista. Ne tietävät todella vuosikymmenten kokemusten pohjalta paljon näistä asioista. Sitten ne kertovat omaa stooriansa, joka tietysti on kilpailun värittämää, mutta kuitenkin merkityksellistä. Kertovat myöskin siitä, miten vuosikymmenten aikana Wärtsilä on ollut erityisasemassa muihin telakoihin nähden ja oikeastaan saanut erilaisia tukimuotoja tai tukia näiden vuosien aikana. Minä voisin luetella joitakin piilotuen muotoja ihan yksityiskohtaisesti.

Merivoimien hankintoja annettiin Wärtsilälle ilman tarjouskilpailua. Esimerkkejä ovat miinalaiva Pohjanmaa, Helsinki-luokan ohjusveneen ja jäänmurtajat, kun ajateltiin, että muilla telakoilla ei pystytäkään tekemään. Kyllä pystytään.

Toisenlaisena piilotukena mainittakoon Silja-paketti. Wärtsilä Marinen muodostamisen yhteydessä verotuksellinen tuki oli 700—1 000 miljoonaa markkaa, kuten Oy Wärtsilä Ab:n tilinpäätöksestä havaitaan. Wärtsilä Marinen toiminnallinen tuki jatkui jäänmurtajien, Ruotsin-laivojen, korkotuen sekä risteilijöiden osalta ilman vastatakauksia annetun vientitakuun ja korkotuen muodossa.

Kolmas asia on takausrengas elokuulta 1989 ja siitä eteenpäin. Takausrengasta muodostettaessa elokuussa 1989 valtion ja pankkien tueksi Wärtsilälle ja Wärtsilä Marinelle voitiin arvioida noin 1 500 miljoonaa, mitä ilmeisesti valtion myöhemmät toimet ja Wärtsilä Marinen konkurssi ovat hiukan rajoittaneet.

Sitten ovat verotukselliset edut Wärtsilälle osakkeista luopumisesta ja konkurssista. Myydessään näennäisesti 4 markalla enemmistön Wärtsilä Marinesta saavutti Oy Wärtsilä Ab huomattavan verotuksellisen edun voidessaan vähentää verolaskelmissaan osakkeista syntyneen tappion. Vastaavasti Wärtsilä Marinen konkurssista tulee Oy Wärtsilä Ab vaatimaan verotuksessaan 1 050 miljoonan markan kuluerää vähennettäväksi osakkeista syntyneinä tappioina. Puhumattaakaan muusta, informatiivisesta tuesta, mikä kulki tälle suomalaiselle laivanrakennuksen

lippulaivalle Wärtsilälle ohitse muiden telakoiden.

Vuoden 1988 lopussa käydyt telakkojen neuvottelut yhteistyöstä jopa yhteisen telakayhtiön puitteissa kariutuivat siihen, että Oy Wärtsilä Ab ei ollut omistajana valmis ottamaan taloudellista vastuuta Wärtsilä Marinen tilauskannasta. Muut telakayhtiöt olisivat olleet valmiita omista tappioistaan vastaamaan, mutta eivät tuntemattomista, suuriksi haarukoiduista Wärtsilä Marinen tappioista ja vastuista.

Valtion vetäytyminen tukitoimista tuolloin oli emo-Wärtsilän tilaustyö julkisuutta varten lopettaa keskustelu. Sittenkin keväällä vuorineuvos Stolpe — siis taustalla oli vahvoja henkilöitä: Tankmar Horn, vuorineuvos Stolpe jne. — pyrki esimerkiksi Turun Sanomien palstoilla uudelleen virittämään keskustelua, mutta em. tappiovastuusyistä muilla ei enää tietysti ollut siihen mitään mielenkiintoa.

Muut telakayhtiöt ja luultavasti myös KTM pystyivät jo vuoden 1988 lopulla ennakkoimaan Wärtsilä Marinen vaikeudet vuoden 1989 aikana, koska tiedossa oli mm. tankkilaivojen ja sukellusaluusten suhteessa myyntihintoihin valtava tappiollisuus, risteilijäkauppojen kiinteä hinnoittelu ja dollarin kurssikehitys, mikä ennakoii miljardiluokan tappioita, sekä alihankintatyön saatavuuden ja hinnan riistäytyminen, Monterey-aluksen tappiollisuus jne. Sisään vain otettiin kaikkea, mitä oli saatavissa. Oletamus nimittäin oli, että emo-Wärtsilä tulisi tappiot kattamaan tytäryhtiössään. Muut telakat ilmaisivat jo vuodenvaihteessa 1988—1989 karkean arvionsa Wärtsilä Marinen tappioiden määrästä muodossa: miljarditappiot saattavat alkaa kakkosella. Tämä oli se lausuma.

Keväisen revalvaation jälkeen tilanne Wärtsilä Marinen dollarimääräisten risteilijäkauppojen osalta kävi entistä synkemmäksi. Selvitysmies Kivelä lähestyi heinäkuussa 1989 realistisempia tappioarvioita, mutta hänen oli luovutettava työnsä ja aineistonsa pois. Miksi? Siksi, että Wärtsilä Marinen vuoden 1989 talousarvio ja vuoden 1988 vuosikertomustiedot osoittautuivat ainutlaatuisen virheellisiksi.

Kun valtiovalta oli tehnyt 9.8.1989 sopimuksensa Wärtsilä Marinen tappioiden ylärajattomasta kattamisesta, kutsuttiin muiden telakoiden edustajia "viisastumaan" Wahl-

roosin luokse. Muut telakat katsoivat käynnin jälkeenkin, että Wärtsilä Marinen miljar-ditappiot alkavat kakkosella ja jos tarkoitus on asteittain lopettaa toiminta alukset lop-puun rakentamalla, tappioarvo kasvaa tehotomuuden seurauksista.

Näitä asioita voitaisiin ja pitääkin käsitellä monella tavalla. Minusta tietysti tärkeintä on tulevaisuus, minkälainen on laivanrakennuk-sen tulevaisuus Suomessa? Valtiovalta ei ole vielä kukaan ryhtynyt edes telakkatukityöryh-män muistion ehdottamaan väliaikaiseen telakkatukeen. Avoimessa tilanteessa uusien kauppojen teko lykkääntyy tai kaupat tekee maa, jolla on selkeä telakkapolitiikka.

Muut telakat, länsirannikon telakat, rau-malaiset telakat, ovat näistä asioista hyvin harmissaan, mutta heidän ajatuksensa ja näkökulmansa ei suuntaudu menneisyyteen, vaan tulevaisuuteen. Miten telakkaratkaisulle saadaan viimeinkin aikataulu? Miten telak-katukiasiat hoidetaan? Olisiko kaiken Wärtsilä Marinen kohun ja sekaannuksen keskel-täkin katsottava tulevaisuuteen? Ainakin mi-nusta olisi.

Kauppa- ja teollisuusministeri Suominen: Herra puhemies! Lyhyt kommentti ed. Vuoriston puheenvuoroon. Kyllä se Nakkilan poika Matomäki minunkin hyvä kaverini on, mutta ei nyt ihan noin hyvä kaveri kuin ed. Vuoristolle näyttää olevan. Eivät ne länsirannan telakatkaan olleet 1988 ihan puhtain jauhojen liikkeellä, mutta se on toinen stoori, niin kuin Kipling sanoo.

Herra puhemies! Ensinnäkin kaikille niille, jotka ilahtuivat, että tulen tänne väittelemään, sanon heti, että en tule väittelemään. Tulen vain kertomaan ministeriön ja sen virkamiesten kannalta eräitä näkemyksemme mukaan keskeisiä asioita eduskunnan pöytäkirjaan, enkä halua niistä sen enempää väitellä. Valtiovarainvaliokunta tutustuessaan materiaaliin saa ne myöskin nähdäkseen.

Toiseksi toteaisin, että koko prosessin aikana olemme pitäneet ministeriöstä käsin erinomaisen ilahduttavana sitä, että näitä asioita perusteellisesti synytään, koska se — niin kuin eduskunnan oikeusasiamiehen toimesta sanottiin silloin, kun hän esitutkinnan laittoi käyntiin — ei suinkaan paljasta vain syyllisiä, vaan nimenomaan vapauttaa syytömät. Siinä mielessä on aivan oikein, että tutkimuksia tehdään ja asioita tarkastetaan

kuten myöskin valtiontilintarkastajien toimesta on tehty.

Olemme perustellusti eri mieltä eräistä asioista, mitä valtiontilintarkastajien raportissa sanotaan. Ymmärrämme erittäin hyvin, että kansanedustaja-tilintarkastajat, jotka ottavat vastuun, joutuvat tällaisessa ammattias- siassa laatimaan ammattitarkastajien rapor- tin pohjalta oman lausuntonsa ja niin ollen työn laadun kärki tietysti hyvin pitkälti — tai se, mistä olemme eri mieltä — kohdistuu ammattiviraston tekemään työhön.

Mutta eräitä perusasioita tästä asiasta. En mene enää perustamisajankohtaan paitsi muistuttamalla, että eduskunta teki päätök- siä ja niistä on turha tässä vaiheessa seuraa- van eduskunnan purnata. Se on ollut Suo- men kansan eduskunta, joka ne päätökset perustamisvaiheessa teki.

Mitä tulee takaustoimintaan, todettakoon eduskunnan pöytäkirjaan, että yksimielisesti johdon esityksestä Vientitakuulaitos on teh- nyt täysin oman laitoksensa toimintaa sääte- levän lain puitteissa ja normaalikäytännön mukaan riskejä ottavia takauspäätöksiä. Vientitakuulaitos, hyvät kansanedustajat, on riskiä jakava ja riskin ottava laitos. Silloin ei pidä ihan hypätä seinälle, jos riski joskus toteutuu, koska laitos on sitä varten tehty- kin. Aivan lain puitteissa he ovat toimineet.

Tämähän on tietysti valtion mahdollisten menetysten katto, arvioiden mukaan 1,4 tuollain, ennen kuin sopimustoimintaan läh- dettiin, koska oli lähdetty ottamaan riskejä. Olisin halunnut tietysti nähdä tilanteen, jossa Wärtsilä Marine oli perustettu ja valtion Vientitakuulaitos olisi sanonut, että emme me mitään riskejä ota, hoitakaa itse vain hommanne. Luulen, että sekin asia olisi tullut jopa tähän laitokseen asti ja olisi kysytty, eikö kukaan pistä Vientitakuulaitos- ta kuriin, jotta laivakauppa lähtisi käymään ja työllisyys varmistuisi. Ei siellä mitään vastatakuita ollut, ne olivat samaa konsernia koko porukka.

Mitä tulee itse sopimuksiin, korostan jäl- leen kerran sitä, että toisin kuin täällä on vähän kuulutettu ääriivasemmistosta, ei val- tiolla Suomessa ole mitään pakkokeinoja vapaita sopimuskumppaneita pakottaa mi- hinkään sopimuksiin. Kun valtiovalta, sen virkamiehet, koska tahansa ja missä tahansa neuvottelevat yksityisten yritysten kanssa, joutuvat menemään ja voivat mennä täsmäl-

leen niin pitkälle vapaaehtoisissa sopimuksissa, minne sopimuskumppanit lähtevät mukaan. Kun valmistelimme työtä kauppa- ja teollisuusministeriössä, ilman muuta heti totesimme, että meillä ei ole pakkokeinoja. Silloin jouduttiin miettimään niitä strategioita, mitä on käytettävissä, kun vain vapaaehtoisia sopimuksia voidaan tehdä. Siis huomattakoon, että ilman sopimuksia tappiomme olisivat maksimoituneet ja Wärtsilä Marinen ja sen osakkaiden minimoituneet. Sopimuksilla kavennettiin valtion tappiota ja, niin kuin valtiontilintarkastajat sanoivat, pääsääntöisesti oikealla tavalla toimien edettiin.

On useasti toistettu, ettei ensimmäisessä sopimuksessa ollut mitään kattoa. Sellaista sopimusta ei olisi varmasti edes saatu aikaan. Koska on vapaaehtoisesta sopimustoiminnasta kysymys, neuvottelu sidottiinkin aivan toiseen strategiaan, toisin sanoen Wärtsilän korkeimpaan tappioarvioon, jolloin jo oikeustoimilain kohtuupykäliin vedoten se ei olisi ollut voimassa, jos se sopimus olisi ollut kovin paljon pielessä.

Sitten on ihmetelty Valmetin osuutta ja puhuttu salaisesta sopimuksesta. Muistutan siitä käytännöstä, joka on aikanaan 1983 valtionyhtiöitten toimintaohjeistossa kerrottu. Se on se, että kauppa- ja teollisuusministeriön, kun se edellyttää, että valtion yritykset toimivat kuten yksityiset yhtiöt, on myös sallittava niiden toimia kuten yksityisten yhtiöiden. Silloin myös Valmet oli tilanteessa, jossa edullisinta sen osalta olisi ollut kaikissa suhteissa, että se ei mene tähän sopimukseen. Jos Valmet ei olisi mennyt siihen, miten ihmeessä me olisimme saaneet Wärtsilän siihen? Me olemme vain todenneet, että koska tämä on ulkopuolella normaalin liiketoiminnan, käytämme aikanaan harkinnan pohjalta riittävässä määrin niitä välineitä, joita kauppa- ja teollisuusministeriöllä on, eli katsomme esimerkiksi voitonjaon yhteydessä, voidaanko osittain ottaa huomioon alenevana voitonjakona se, että tässä on mennyt sellainen summa rahaa, jota heidän ei olisi ollut pakko menettää. Meillä on siihen tietysti täysin omistajan oikeus.

Täällä todettiin, että jos pientä aikasiirtoa olisi harrastettu ja otettu enemmän neuvottelu-aikaa sekä rahoitettu neuvottelu-aikaa, olisi päästy parempaan sopimukseen. Ei kylä olisi päästy. Olisi edelleen oltu vapaaeh-

toisessa sopimustilanteessa. Kun on pakko ottaa juridiset seuraamukset huomioon, niin mikähän olisi ollut vastaanotto, jos olisimme blankovaltakirjalla — muiden rahoittajien ja omistajien kieltäytyessä lisärahoituksesta yhtiön ollessa ainakin selkeästi erinomaisen suurissa vaikeuksissa, joskaan ei ehkä silloin aivan selkeästi voitu sanoa, että konkurssi on juuri silloin tulossa — jatkaneet valtion rahan syyttämistä tähän emmekä kuitenkaan olisi olleet vahvemmassa neuvotteluasemassa? Silloin luultavasti virkamiehet olisivat joutuneet tänä päivänä juridiseen vastuuseen todellakin huonosta valtion varojen käytöstä.

Usein tässä keskustelussa on käytetty sanontoja, että kaikkiaan tiesivät, mikä Wärtsilä Marinen tilanne oli. Minusta valtiontilintarkastajat ovat tehneet hyvää työtä, kun toteavat, etteivät parhaimmat asiantuntijatkaan pystyneet saamaan selville tilinpäätöksestä 1988, mikä oli yhtiön todellinen otaksuttavissa oleva tulevaisuus ja näin ollen taloudellinen tila, koska taloudellinen tila ei ole menneisyyttä, taloudellinen tila on nykyisyyttä ja tulevaisuutta. Näin ollen erinomaisen epävarmojen tietojen pohjalta toimittiin. Voidaan tietysti sanoa, ettei kukaan siinä vaiheessa eikä ehkä jouluna 1988 uskonut, että siellä on aivan erinomainen tilanne. Taseet näyttivät kuitenkin satojen miljoonien markkojen omaisuuksia. Lähtemättä kertamaan: asia oli moneen kertaan selvitetty, miten tilintarkastus ja vuosikertomus Wärtsilä Marinea itsessään kohteli.

Sitten tullaan syksyn tilanteeseen. Usein on toistettu, että KTM, valtiovalta, vei lopulliseen konkurssiin ja teki sen siksi, että se oli valtiovallalle epäedullinen. Tilanne on täsmälleen päinvastoin. Kun me voimme luotottaa ottamalla koko ajan vastatakuita ja pankit eivät sitä voineet, tilanne oli niin edullinen, että kun 20.10. talouspoliittinen ministerivaliokunta totesi, ei suinkaan, että sopimus on rauennut, vaan että sopimus on voimassa, mutta ei konkurssitilanteessa, niin pankit lopettivat rahoituksen ja laukaisivat tällä tavalla konkurssin. Täytyy aina muistaa, että se oli juuri päinvastoin kuin usein yritetään asiasta kertoa.

Lopuksi toteaisin, että — ed. P. Leppänen sanoi, että pitää hävetä veronmaksajien edessä — ei tässä tarvitse ollenkaan hävetä veronmaksajien eikä myöskään telakkatyön-

tekijöiden edessä. Olemme, KTM:n virkamiehistö, joka on pääosin tätä tehnyt, ja valtioneuvosto tietysti omalta osaltaan, todellakin pystyneet saamaan myös yksityisen osapuolen — toistan jälleen — vapaaehtoisissa neuvotteluissa vastuuseen. Wärtsilä on jo nyt kirjannut tietysti osakeomistuksensa Wärtsilä Marinessa tappioiksi ja varautunut toiseen 400 miljoonaan tänä vuonna — yhteensä 800 miljoonan markan menetykset. Ei se niin hirveän vähäinen kevennys ole, mikä sieltä tulee veronmaksajan hyväksi. Edelleen me pidämme kiinni siitä, että tarkin mahdollinen arvio on noin 700 miljoonaa, mikä valtiolle kustannuksista tulee.

Lopuksi toteaisin, että ilmeisesti tulin saaliin silloin, kun täällä väiteltiin siitä, kuka vei asian ensimmäiseksi rikospoliisille. Taidettiin yrittää ottaa siitä vähän kunniaa. Ei, ed. Aittoniemi, ette te se ollut. Se oli nimenomaan kauppa- ja teollisuusministeri itse, joka ensimmäiseksi kääntyi rikospoliisin puoleen ja kysyi: Missä vaiheessa te tulette kuvaan mukaan? Olkaa hyvä vain, heti, kun se teitä ryhtyy kiinnostamaan.

Ed. Jäätteenmäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Suomiselle haluaisin todeta, että täällä ei suinkaan ole kritisoitu Valmetin ja valtion välisen sopimuksen sisältöä vaan sitä, miksi tämä sopimus ja sen sisältö salattiin Suomen kansalta, eduskunnalta ja — mikä ennen kaikkea ihmetyttää — koko valtioneuvostolta. En voi ymmärtää, että meillä Suomessa hallitus voi toimia siten, että valtion rahojen käytöstä päättää kaksi ministeriä kertomatta koko valtioneuvostolle asioista. Julkisuuteen haluttiin antaa kuva, että Valmet maksaa sen kontolle tulevat tappiot ja tämä pienentää valtion osuutta. Mielestäni tässä oli kyse ainoastaan siitä, että valtiovalta, valtioneuvosto ja Suomen hallitus, yrittivät hämätä Suomen kansaa siinä, että tappiot, jotka veronmaksajille tulevat, ovatkin paljon pienemmät.

Ed. Vuoristo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitän huomiota ainoastaan kahteen asiaan. Kun ministeri Suominen puhui puhtaista ja epäpuhtaista jauhoista, niin tämä julkinen tuki, josta luettelon esitin, oli siis sellaista tukea, jota ei muille telakoille tullut. Tiedän aivan hyvin,

että muunkinlaista tukea on olemassa. Mutta tämä nimenomaisesti liittyy piilotukseen, ja toimenpiteet Wärtsilän Marinen muodostamisen yhteydessä takausrenkaan kohdalla ja verotukselliset erot Wärtsilällä osakkeista luopumisesta ja konkurssista olivat sellaisia.

Kun ei tiedetty, mikä tilanne oli, Wärtsilän tiedottaminenhan oli erittäin hienoa taikka hämäävää, miten se sitten sanotaan. Puhutaan IAS-tilinpäätöksestä jonkinlaisena hyvänä ja tavoiteltavana. Tosiasiassa ns. IAS-periaate johtaa ensisijaisesti siihen, että yhtiön kassasta maksettuja kiinteitä kuluja kirjataan varastoarvoon eikä tuloslaskelman tulosta rasittamaan. IAS-tulos on siis liian hyvä varsinkin Wärtsilä Marinen tilanteessa, jossa yhtiö oli tilauskantansa vanki eikä voinut saada tai ottaa uusia tilauksia, joilla lähivuosien kiinteitä kustannuksia olisi katettu. Tiedossa olleita tappioita käsiteltiin ”taroituksenmukaisesti”, kuten Valmetin edustajat ovat jo varhain kirjallisestikin kritikoineet.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Yhdyn ed. Jäätteenmäkeen tai tarkalleen ottaen hänen mielipiteeseensä Valmetin lisäpöytäkirjasta. Ongelma oli nimenomaan salailu, se, että asia salattiin valtioneuvostolta ja siihen ei tullut eduskuntaklausuulia. Tältä osin ministeri Suomisella on vielä hyvin paljon selitettävää ja hänen on yritettävä selvittää itsensä ulos tästä asiasta. Ei tämä asia niin yksinkertainen ole, ministeri Suominen, miltä näyttää silloin, kun eduskunta sidotaan tosiasiallisesti joihinkin ratkaisuihin, joihin valtioneuvostoakaan ei sidota sillä tavalla, että valtioneuvosto tietäisi sitoutuneensa.

Miksi PSP, ministeri Suominen, ei vastavalla tavalla saanut valtiolta vuonna 1983 tappiot kattavaa apuetua kuin Valmet sai samanlaisella lisäpöytäkirjalla? Se herättää tässä yhteydessä ihmetystä, eikä siihenkään osaan ministeri Suominen jostakin syystä vastannut.

Ministeri Suominen tuntuu unohtaneen, että Valmet Oy on pörssiyhtiö eikä mikään valtionyhtiö sillä tavalla, että ministeri Suominen käyttäisi yksin sen yhtiökokouksen päätöksentekovaltaa. Ministeri Suominen, ei pörssiyhtiössä ole enää yhtä helppo puuttua voitonjakoon sillä tavalla kuin ministeri Suominen täällä esitti, kuin oli aikaisemmissa

valtionyhtiöissä. Pörssiyhtiöitä sitovat erilaiset määräykset ja myös erilaiset informaatiovelvoitteet. Tässä mielessä mielestäni 10.8. tehtiin myös Valmetia pörssiyhtiönä sitova sellainen päätös, että se olisi pitänyt välittömästi julkistaa. Valtion edustajat näyttävät toimineen tässä asiassa tavalla, joka on ristiriidassa pörssin ohjesäännön kanssa. Mielestäni, jos valtionyhtiö on viety pörssiin, myös omistajan edustajan täytyy toimia sopusoinnussa pörssietiikan kanssa.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Suomen puheenvuorossa hämmästyttää se, että kyllä minusta jo nyt viimeistään olisi aika kauppa- ja teollisuusministeriön myöntää, että tässä on kyseessä taitamaton asioiden hoito ja ylisuuri riskinotto. Turha on enää pallotella, koska nyt luvut ovat jo nähtävissä. Mutta se, mikä minua eniten ihmetyttää, kun ajatellaan, että eletään tietotekniikan aikaa, on se, että käsittääkseni pitäisi yhtiön johdon olla vähintään kuukausittain selvillä siitä, miten yhtiössä toiminta menee, ollaanko menossa miinukselle vai onko tulosta syntymässä.

En ymmärrä mitenkään, miten laskenta-toimi voi valtionhallinnossa olla niin kehittymätöntä, että todellakaan ei tiedetä ennen kuin on lähes 2 miljardin tappio syntynyt, mihin ollaan menossa. Tätä taustaa vasten kyllä KTM:n suunnalla pitäisi varmasti katsoa peiliin. Jossakin on menty pieleen, kun ei pystytä toimintoja sillä tavalla hoitamaan, että yritys itse tietää, ollaanko tuloksessa miinuksella vai plussalla ja kuinka paljon.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On aivan yhdentekevää tietysti se, kuka on heittänyt ensimmäisen kiven. Pääasialahan on se, että tämä asia tutkitaan yhteiskunnassa sen organisaation toimesta, jolla on pääasiallinen vastuu asioiden selvittämisestä myös tässä tapauksessa.

Joka tapauksessa tilanne kuitenkin on se, että poliisihan kirjaa aina ilmoituksen, sille annetaan numero ja se kirjataan. Voidaan sieltä katsoa, kenen tekemä ilmoitus on virittänyt rikostutkinnan. Siitä ei päästä mihinkään, asia on selvä. Mutta myönnän myös sen asian, että tiedän ministeri Suomen lausuneen sillä tavalla kuin hän äsken mainitsi ja muutenkin tiedän, että ministeri Suominen ei varmasti tässä asiassa ole ha-

lunnut haitata eikä haittaa tutkintaa. Minä olen sen aikanaan eräissä puheenvuoroissa todennut eräissä selonteko- tai välikysymyskeskustelussa täällä. Sellaisia epäilyksiä ei missään tapauksessa meidän taholtamme ole.

Mutta se, mikä tässä on hauskaa, on se, että on yritetty tässä tilanteessa lähteä siitä, että entisen rötösherrapuolueen tekemä ilmoitus ei voi missään tapauksessa tällaista kunnianarvoisaa tutkintaa lähettää liikkeelle, vaan siinä täytyy olla jokin hienompi instanssi eli eduskunnan oikeusasiamies. Tässä on se huvittava tilanne, että tässä on tavallaan pikkuisen niin kuin vedelty päälle, niin kuin kissa tekee tässä hommassa, ja aivan tarpeettomasti.

Sillä ei ole merkitystä, kuka on asian lähettänyt liikkeelle. Pääasia on se, että ei synny Valcon tapaista mätäpaiseita, joka haisee yhteiskunnassa vuosikymmenestä toiseen, vaan myös niin kuin ministeri Suominen totesi, selvitetään myös se. Jos asiat ovat kunnossa, silloin kaikki on kunnossa.

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Edelleenkin on mielestäni tärkeää esittää mielipiteitä tästä erittäin tärkeästä asiasta, vaikka ministeri Suominen ehättikin jo vastauksensa ja selityksensä antaa.

Päätösten ja salaisten muistioden sarja ja sitä koskeva valtiontilintarkastajien kertomus ovat nyt julkisia. Asian perinpohjainen selvittäminen ja johtopäätösten aika on kässillä. Kuka on vastuussa tehdyistä ratkaisuista? Kuka on uhri? Mistä päätöksiin osalliset poliitikot ovat vastuussa?

Julkisuudessa Wärtsilä Meriteollisuus -sotku, kuten asiaa tavataan nimittää, on jo siirretty kauppa- ja teollisuusministeriön ja valtiontilintarkastajien väliseksi kinasteluksi. Pinnallinen poliittinen senttailu tiedotusvälineissä rekisteröi epäiltyjen vastaväitteitä ja göbbelsmäistä retoriikkaa yhtä vakuuttavasti kuin muutamia päiviä aikaisemmin julkistettua valtiontilintarkastajien kritiikkiä. Totuus ei kuitenkaan ole elävässä elämässä esitettyjen väitteiden kompromissi. Valtio ja sille veroa maksaneet kansalaiset ovat maksajan paikalla tietämättä vieläkaan laskunsa lopullista määrää. Vastuuta tapahtuneesta ei voida häivyttää kansliapäällikön ylimielisillä selityksillä.

Ministeri Ilkka Suominenkin on nähnyt asiakseen kantaa vastuunsa asiassa. Hän on

valinnut puolensa ja on lojaali oman ministeriönsä virkamiehille. Tutkimukset asiassa kertovat, että missään vaiheessa vuosien 1987 ja 1989 välisenä aikana eivät valtion takauslaitokset ole edes kysyneet vastatakauksia Oy Wärtsilä Ab:ltä tytäryhtiö Wärtsilä Meriteollisuudelle myönnettyihin valtion rahoitusaikaisiin takuihin. Tiedämme nyt, että valtion tuki verohelpotuksineen vuonna 1986 eduskuntalailla Meriteollisuutta perustettaessa annettiin Wärtsilän emoyhtiölle eikä tytäryhtiölle.

Meriteollisuuden suomalaiset kilpailijat vastaavat vastuuta koskevaan kysymykseen. Heidän mielestään virhe on tapahtunut, kun rakennusaikaista rahoitustakuuta on pyöritetty ilman emoyhtiön vakuuksia. Jos ne vakuudet olisi emoyhtiöltä saatu, rahoja ei olisi menetetty konkurssissa.

Valtiontilintarkastajien kertomuksen mukaan Wärtsilä Meriteollisuuden perustamisen kautta perustajayhtiöt irrottautuivat välittömästi telakkateollisuussektoreidensa käyttö- ja vaihto-omaisuudesta, jonka tosiasiallinen arvo olisi ollut todennäköisesti varsin vähäinen, ellei laivanrakennustoimintaa olisi jatkettu ja tässä tapauksessa Wärtsilä Meriteollisuuden puitteissa.

Valmetin edustajan arvion mukaan Oy Wärtsilä Meriteollisuus Ab:n oma pääoma, 1,5 miljardia, koostui siitä, että siihen pantiin 1 350 miljoonaa yliarvostettua käyttöomaisuutta ja 150 miljoonaa rahaa. Saman omaisuuden, käyttöomaisuuden, arvo ilman maaomaisuutta on punnittu syksyisessä noteerauksessa 20 miljoonaksi. Tämä tieto asettaa kauppa- ja teollisuusministeri Ilkka Suominen ja kansliapäällikkö Wahlroosin kootut selitykset varsin outoon valoon. He ovat näet esittäneet, että valtion takauslaitosten päätöksenteko on Meriteollisuuden vastavakuudesta myönnettyjen takuiden kohdalta kulkenut päätöksenteon normaalilataa. Päätöksiä vientitakuista on myönnetty niin kuin muillekin viejille. Tässä he puhuvat vastoin parempaa tietoaan. Selitys kuuluu: Vastavakuuksia ei vaadittu, koska Meriteollisuuden oma pääoma oli huomattava.

Selitys on torso, sillä jatkuvasti kasaantuvien tappioiden olosuhteissa olennaista merkitystä oli vain Wärtsilä Meriteollisuuden rahana olevalla omalla pääomalla. Mahdollisessa konkurssitilanteessa käyttöomaisuuden kirjanpitoarvo, kuten nyt on osoittautu-

nut, ei vastaa mahdollisesti yli 2 miljardiin nousevista yhtiön kokonaistappioista. Selitys onkin niin ontto, että siihen eivät ole voineet uskoa edes valtion ylimmät virkamiehet.

Meriteollisuuden likviditeettikriisin paljastuttua viime vuoden heinäkuussa ministeri Suominen käytti valtiolle varatun etsikkoajan selvitysmies Kivelän suorittamaan selvitystyöhön, jonka lopullisena johtopäätöksenä oli huomattavan vastuun kaataminen Valmetin niskoille. Valtion riskirahoitusta tämän projektin toteuttaminen olisi polttanut 500 miljoonaa. Tätä ehdotusta tilintarkastajat arvioivat epäonnistuneeksi.

Tämän ratkaisun sijaan ministeri Suominen olisi virkamiehin tultu käyttäen aikansa sen asian selvittämiseen, missä oltiin menossa, mikä Meriteollisuuden todellinen tila oli.

Kaikkein raskain on kuitenkin tilintarkastajien esittämä moite KTM:n niille virkamiehille, jotka olivat vuodesta 1987 valtion takauslaitosten elimissä olleet päättämässä ainakin osin tappiollisiksi jo alun alkaen tiedetyistä vientihankkeista. Tilintarkastajien kertomuksen mukaan samat virkamiehet esimiehenään kansliapäällikkö Wahlroos solmivat viime vuonna 9.8. Wärtsilä Meriteollisuuden rahoitusta ja vastuunjakoa koskevan sopimuksen ilman vastuun kokonaismäärää koskevaa ylärajaa. Näillä toimenpiteillä, varomattomalla riskinotolla ja takaamalla yhtiön laivojen rakennusaikaisen rahoituksen ilman turvaavia vastavakuuksia, he siirsivät tosiasiallisesti Wärtsilä Meriteollisuuden toiminnan riskien pääosan valtion kannettavaksi. Tässä nyt olemme.

Ed. Alho: Herra puhemies! Wärtsilä Meriteollisuuden konkurssista tulee riittämään eduskunnalle puhuttavaa vielä paljon. Piakkoin perustuslakivaliokunnan mietintö ministerivastuulain mukaisesta muistutuksesta tulee valmistumaan, ja aikanaan tietysti valtiovarainvaliokunnan mietinnön valmistuttua asiaan voidaan myös valtiontilintarkastajien raportin ja johtopäätösten osalta palata.

Se, mikä minua kiinnostaa keskustelussa, on se, miten teollisuuspolitiikkaa valtioneuvostossa ja eduskunnassa harjoitetaan, miten sitä pystytään poliittisesti linjaamaan ja miten voitaisiin aikaansaada sellainen päätöksentekojärjestelmä, joka olisi hallinnollisesti

joustava, mutta kykenisi samalla tunnistamaan sellaiset riskitekijät ja ongelmat, jotka kokonaisuuden kannalta ovat tarpeellisia.

Nimittäin koko Wärtsilä Meriteollisuuden konkurssia arvioitaessa leimaa-antava piirre on se, että hallinnossa on oltu hyväuskoisia, myös eduskunnassa on oltu aika hyväuskoisia. Tärkeät kysymykset jäivät esittämättä silloin, kun konsernijärjestelyjen veronhuojennusten kohdalta Wärtsilän — Valmetin fuusion myötä Wärtsilä Meriteollisuus sai alkunsa.

Palataan vuoteen 1986. Kun Wärtsilä — Valmet-fuusio oli vireillä ja maan hallitus tuli siihen mukaan siten, että uudelle yhtiölle myönnettiin verohelpotuksia, sitä perusteltiin sillä tosiseikalla, että telakkateollisuudessa oli menossa erittäin voimakas rakennemuutos. Tämähän piti paikkansa. Tuolloin maailman telakkateollisuuden tilaukset olivat romahtaneet 20 prosenttiin siihen nähden, mitä ne olivat olleet reilua kymmentä vuotta aikaisemmin 1970-luvun puolivälissä. Tietysti tämä tosiseikka — rakennemuutoksen kourissa oleva telakkateollisuus — heijastui myös siihen, miten suomalaiset telakat voivat vastaisuudessa pärjätä.

Rakennemuutosta lähdettiin tuolloin hyvässä uskossa ratkomaan siten, että Wärtsilän — Valmetin fuusion myötä osa telakatoiminnasta tuli yksityistettyä. Eduskunnassa käytiinkin hyvin laajaa keskustelua siitä, voidaanko tämä fuusio, telakkateollisuuden yksityistäminen, hyväksyä. Siinä rintamalinjat olivat jälleen kerran selkeät. SKDL:n ja devan puolesta kiinnitettiin tähän asiaan erityisesti huomiota, ja tämä oli myös se asia, johon Valmetin työntekijät kiinnittivät huomiota.

Wärtsilä — Valmet-fuusiosta oli tehty jo sopimus 1986 syyskuussa. Joulukuussa eduskunta käsitteli konsernijärjestelyyn liittyvää veronhuojennusta. Kukaan ei kuitenkaan puheenvuoroissa kysynyt, onko Wärtsilä Meriteollisuus taloudellisesti sellaisella perustalla, että se voi selvitä rakennemuutoksesta, telakkateollisuuden erittäin pahoista vaikeuksista, jotka jo tuolloin tiedettiin. Kukaan ei kysynyt, millainen on Wärtsilä Meriteollisuuden osakepääoma ja miten se aikoo selvitä. Silloin nimittäin kaikilla oli sellainen käsitys, että emoyhtiöt Wärtsilä ja Valmet ovat hyvin voimakkaasti mukana Wärtsilä Meriteollisuudessa. Näin ollen ta-

vallaan Wärtsilä Meriteollisuuden omaan osakepääomaan liittyvää kysymyksenasettelua ja kriittistä arviota ei kukaan tehnyt.

Valtiontilintarkastajat mainitsevat asian siten, että emoyhtiöt saivat option Wärtsilä Meriteollisuuteen siinä tapauksessa, että telakkateollisuudessa olisi tapahtunut elpymistä ja sitä kautta olisi voitu saada voittoja, mutta tappioiden tullessa todennäköisiksi ne irrottautuivat niistä tykkäänään. Tällaista käsitystä ei ollut eduskunnassa, kun konsernin veronhuojennuksista tehtiin päätöksiä. Tämä ilmenee keskustelupöytäkirjoista, jotka olen lukenut vuodelta 1986. Silmiinpistävää on muuten, kun selaa keskustelupöytäkirjoja eri käsittelyvaiheista, että tuolloin vain yksi valtioneuvoston jäsen käytti puheenvuoron, mutta ei kuitenkaan kauppa- ja teollisuusministeri käyttänyt asiassa lainkaan puheenvuoroa.

SKDL:n taholta tuolloin arvosteltiin kovasti sitä, että annettiin vastikkeetonta tukea tälle uudelle telakkayhtiölle veronhuojennusten verran. Vastikkeetontahan tuo tuki ei sinänsä ollut, koska sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä ja ministeriryhmä edellytti tuolloin, että tähän tukeen tulee liittää työllistämiseen liittyvät lisäehdot, mitkä sittemmin toteutuivatkin.

Jälkikäteen voidaan nähdä, että vaikka silloin kerrottiin, että fuusion noin 700 miljoonan markan verohelpotukset ovat puhtaasti laskennallisia, ne olivat myöskin todellisia — viittaan ed. Niinistön puheenvuoroon — ja todellistuminen ei tapahtunut uudelle yhtiölle Wärtsilä Meriteollisuudelle, vaan emoyhtiöille.

Keskustelussa on kovasti kiinnitetty huomiota siihen, että telakkateollisuuden ongelmat olivat hyvin laajasti tiedossa ja myöskin Wärtsilä Meriteollisuuden tappiollisuus oli tiedossa. Näin tietysti onkin. Tilinpäätöstiedot vuosilta 1987 ja 1988 ja siitä eteenpäin jo osoittavat Wärtsilä Meriteollisuuden talouden ongelmat. Merkittävää onkin huomata se, että tilintarkastajat, joiden tietysti tulisi asiassa antaa hälytysignaali myös niille taholle, jotka tekivät valtion Vientitakuulaitoksessa päätöksiä rakennusaikaisten takuiden myöntämisestä, eivät tähän asiaan kuitenkaan juurikaan kiinnittäneet huomiota. Ainoana KHT-yhteisönä, tilintarkastusyhteisönä, toimi sama tilintarkastajayhteisö kuin Suomen Yhdyspankilla. Tämä mielestäni on

koko Wärtsilä Meriteollisuuden tilan oivaltamisessa olennainen asia.

Tappiollisuus oli siis tiedossa. Eihän muuten koko fuusiota olisi tehtykään, ellei olisi ollut tieto siitä, että telakkateollisuudessa eletään vaikeita vuosia, joiden ylitse pitää päästä. Fuusiota perusteltiin sillä, että näin voidaan säilyttää telakkateollisuuden työpaikkoja ja myöskin hyvin merkittävää tietotaitoa, joka suomalaisessa teollisuuspolitiikassa oli välttämätöntä telakkateollisuuden kohdalta.

Valtiontilintarkastajat viittaavat siihen, että tappiollisuuteen liittyy ulkoisia ja sisäisiä syitä. Minusta on myös välttämätöntä korostaa sitä, että Wärtsilä Meriteollisuus, joka oli hyvin voimakkaasti yksityinen yritys, oli huonosti johdettu.

Kun aikanaan selvittellään sitä, kuka olisi voinut tehdä jotain, onko toimittu oikein hallinnon eri viranomaispäätöksiä tehtäessä jne., kannattaa kiinnittää pariin asiaan huomiota. Niistä käsittelen ensinnäkin estyneisyyttä.

Julkisuudessa kovasti keskusteltiin siitä, miten eri henkilöillä saattoi olla niin mahdollottoman erilaisia rooleja. Kansliapäällikkö Wahlroosillahan oli useita eri rooleja Wärtsilä Meriteollisuuden konkurssin selvityksessä. Pohdittiin myöskin sitä, olisiko jääviyssäännösten pitänyt olla selkeämpiä.

Minusta on tullut selväksi eri vaiheissa se, että mitä tulee valtioneuvoston jäsenten jääviyteen ja estyneisyyteen tältä osin, nykyinen käytäntö ei ole tarkoituksenmukainen. Valtioneuvoston jäsenet ovat voineet osallistua virkansa puolesta kyllä valmisteluun, mutta ovat joutuneet ilmeisesti oikeuskanslerinkin tulkintojen mukaisesti jääväämään itsensä varsinaisesta päätöksenteosta. Tämä ei ole varmaankaan tarkoituksenmukaista kuten ei ole varmaan sekään, että valtioneuvoston jäsenet eivät toimisi oman hallinnonalansa sellaisissa tehtävissä kuten Vientitakuulautoksessa tai vastaavissa.

Estyneisyyden osalta eräät poliittiset ryhmittyvät ovatkin jo tehneet johtopäätöksiä. Suomen sosialidemokraattinen puolue on tehnyt omat johtopäätöksensä ja lähtenyt siitä, että valtioneuvoston jäsenet eivät toimi hallintoneuvostoissa. Uskoakseni tällä käytännöllä voidaan aikaansaada se tilanne, että valtioneuvosto on kaikissa tilanteissa toimintakykyinen. Nythän kävi niin, että valtioneu-

vosto kaikkein merkittävimmän teollisuuspoliittisen päätöksen edessä, hyvin vaikean kokonaisuuden edessä, Wärtsilä Meriteollisuuden hankalan konkurssin edessä, joutui tekemään päätöksiä hyvin vajaalla kokoonpanolla ja erittäin vähäisellä informaatiolla.

Näin pääsenkin toiseen seikkaan, johon mielestäni pitää kiinnittää huomiota ja joka on jo tullut esille, vaikka arvelen sen olevan perusteellisemmin ja täsmällisemmin esillä aikanaan, kun siihen on pohjana perustuslakivaliokunnan mietintö. Mutta jo näistä dokumenteista, jotka nyt on kansanedustajille jaettu — tarkoitan siis valtiontilintarkastajien raporttia — ilmenee, että eräitä tärkeitä asioita vaikuttavia asiakirjoja julistettiin salaisiksi, vaikka ne asiallisesti ottaen olisivat olleet hyvinkin tärkeitä valtioneuvoston jäsenten tuntea.

Kysymys on siis valtiovallan ja Valmetin välisestä rahoitussopimuksesta. En mene ihan niin pitkälle kuin ed. Jäätteenmäki, joka sanoi, että Suomen kansan pitäisi tästä asiasta tietää ja eduskunnan olisi pitänyt tietää, että tällainen pöytäkirja erilaisissa neuvotteluvaiheissa tuli tehdyksi. Olen kyllä sitä mieltä, että valtioneuvoston olisi pitänyt tietää pöytäkirjan olemassaolosta, koska tätä kautta sopimus myöskin tuli tavallaan ratifioituksi. Sillä tietysti oli merkitystä valtioneuvoston kannalta siksi, että varmasti kaikkia valtioneuvoston jäseniä kiinnosti tietää, minkä kaltaiseksi valtion vastuut muodostuvat. Nythän tilanne näytti siltä, että osan vastuista kantaa Valmet, vaikka se tosiasialisesti ei niin tehnytään.

Kun konsernijärjestelyjen veronhuojennuslain käsittelyssä vuonna 1986 käytiin keskustelua, kansanedustaja Suominen käytti aika hyviä puheenvuoroja. Haluan eräitä siteerata tässä yhteydessä. Kun sanoin, että olennaista olisi ollut eduskunnan tuolloin pohtia, pysyykö muodostettu uusi yritys hoitamaan tehtävät, jotka sille asetettiin, huolehtimaan telakkateollisuuden ammattitaidon jatkumisesta ja toisaalta telakkateollisuuden työllisyydestä vaikeiden vuosien yli, ed. Suominen sanoi tuolloin seuraavaa: "Kun työpaikkoja pyritään pelastamaan, ei ole tärkeää miettiä, että joku pysyy nimenomaan vain valtion hallussa tai joku yritys pysyy vain yksityisenä, vaan todellakin kun rakennemuutos menee eteenpäin, on aivan ennakkoluulottomasti käsiteltävä näitä omistuskysymyksiä."

Todellakin, silloin olisi pitänyt pohtia enakkoluulottomasti omistuskysymyksiä. Eduskunnan ei olisi pitänyt olla niin sinisilmäinen, että uskoo, että, kun yksityinen yritys ottaa vastuullensa telakkateollisuuden, sen jälkeen ongelmat on hoidettu. Tämä on senkin vuoksi tarpeellista hyvinkin huolellisesti käydä läpi, että mielestäni eduskunnalla ei kovinkaan paljon ole käsitystä siitä, miten tämän maan teollisuuspolitiikkaa pitäisi hoitaa. Yksityistämispaineethan ovat tältä osin olleet kyllä hyvinkin voimakkaat koko ajan.

Ed. Suominen sanoi myöskin tuolloin, että hänen mielestään "on oikein ja otan Ruotsin esimerkin jälleen kerran, ettei valtio suoraanaisesti lähde verovaroin pönkittämään telakkateollisuutta". Ja hän vielä lisäsi eräessä vaiheessa, että kun Ruotsissa kovin massiivisesti oli ryhdytty tukemaan telakkateollisuutta, aikaansaatiin telakkateollisuuden häviäminen kokonaan. Tämäkin kommentti aiheuttaa pohdintoja. Olisiko sittenkin, kuten ed. Seppänen kysyi, ollut perusteltua tukea telakkateollisuutta suoraan, ilman että se olisi tapahtunut näiden monimutkaisten koukeroiden kautta. Nyt ainakin varmasti pyynnin peseminen olisi helpompaa.

Arvoisa puhemies! Teollisuuspoliittinen keskustelu eduskunnassa on ollut liian vähäistä. Nyt pitäisi kai välttää niitä poliittisia intohimoja, että mietitään, miten olisi pitänyt tehdä. Pitää miettiä, miten vastaisuudessa pitää tehdä.

Ed. Jäätteenmäki: Herra puhemies! Ensiksi haluan vastata ed. Alholle Valmetin ja valtion välisestä sopimuksesta. Mielestäni on aivan oikein ja kohtuullista, että eduskunta ja myös Suomen kansa tietää, miten tappion vastuunjako tapahtuu. En voi löytää mitään syytä, miksi sopimus haluttiin salata kansalta ja eduskunnalta. Ehkä raskauttavinta siinä on se, että kaksi ministeriä haluaa olla kertomatta muille valtioneuvoston jäsenille kaikkia Wärtsilä Meriteollisuuteen liittyviä asioita. Jotenkin tulee mieleen, että on katsottu, että kun on valtaa, on oikeus tehdä mitä vain.

Haluaisin lausua myös kiitokset ministeri Suomiselle siitä, että hän otti selvästi kantaa siihen, että vuoden 1986 sopimus ei ollut syy siihen, että konkurssi nyt tuli. En pysty ottamaan kantaa siihen, oliko silloin eduskunnassa hyväksytty sopimus ja järjestely

oikein vai väärin, mutta sen on Suomen eduskunta kuitenkin saanut hyväksyä. Eduskunnan valiokunnat ovat järjestelyt silloin käsitelleet ja kuunnelleet mm. viisikymmentä asiantuntijaa. Tilanne on aivan toinen kuin tänä päivänä.

Kun tämän kevään ja kesän Wärtsilä-vaiheita tutkaillaan, eduskunta ei ole saanut hallitukselta vapaaehtoisesti mitään tietoa. Kaikki tieto, mitä olemme saaneet, on tullut tutkimuksien kautta. Olisin odottanut, että hallitus olisi jo aikaisemmin ja viimeistään tänä keväänä antanut eduskunnalle selvityksen siitä, mihin telakkateollisuus on menossa, ja eduskunta olisi voinut tietojen perusteella päättää, millä tavalla Suomen eduskunta haluaa telakkateollisuutta tukea. Vieläkin ihmeellisemmältä tuntuu hallituksen menettely, koska en suinkaan usko, että eduskunta olisi tukea telakkateollisuudelta kieltänyt, jos sitä olisi täältä haettu.

Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu paljon takuiden myöntämisestä ja siitä, että emoyhtiöltä ei pyydetty takuuta. Minäkin ihmettelen sitä. Sen lisäksi ihmettelen sitä, että Wärtsilä Meriteollisuudesta ei näiden kolmen vuoden aikana ole tehty laajaa ja kattavaa yritystutkimusta. Kun jotkut pienyritykset hakevat Keralta lainoitusta tai avustusta, ensimmäinen edellytys on, että tehdään kattava yritystutkimus. Mutta nyt, kun Wärtsilä Meriteollisuus on hakenut takuita, valtio on sinisilmäisesti luottanut siihen, että tiedot ovat oikeita ja Wärtsilä Meriteollisuus voittoa tuottava yritys.

Rouva puhemies! Valtiontilintarkastajain kertomuksen mukaan Wärtsilä Meriteollisuuden edustajat kääntyivät ministeri Suomen puoleen 10.7. Tällöin ministeri Suominen keskusteltuaan ministeri Liikasen kanssa antoi valtiovarainministeriön virkamiehen Kivelän tehtäväksi tutkia ja selvittää ilman julkisuutta tätä asiaa. Kun ministeri Suominen siirsi asian käsittelyn valtiovarainministeriöön, ei ole ihme, että tilanteessa, missä nyt ollaan, todellisuudessa ollaan. Kykypuolueen puheenjohtaja ei tiennyt edes sitä perusasiaa, että telakkateollisuuden hoito kuuluu hänen toimialaansa. Näin ollen ei voi ihmetellä, että tämänpäiväiseen on tultu.

Täällä on kauppa- ja teollisuusministeriön ja myös ministeri Suomen taholta tuotu esille, että on toimittu parhaalla mahdollisella

la tavalla ja että sitten on syytetty kiireestä. Kuitenkin valtiontilintarkastajain kertomuksesta käy ilmi, että kiire ei ole ollut syynä siihen, että sopimukset on huonosti valmisteltu ja asioista ei ole otettu riittävästi selvää. Kertomuksesta käy aivan selvästi ilmi, että valtion toimenpiteet johtivat konkurssiin ja valtio itse valitsi ajankohdan, milloin konkurssiin mennään. Jos valtio olisi halunnut enemmän aikaa, se olisi voinut siirtää konkurssia ja olisi sillä tavalla voinut mahdollisesti välttää sen kokonaan.

Huomionarvoista on myös se, että kauppa- ja teollisuusministeriön taholta ei pyritty aktiivisesti saamaan informaatiota Wärtsilä Meriteollisuudesta. On käynyt ilmi, että kauppa- ja teollisuusministeriö luotti aivan sinisilmäisesti siihen tietoon, mitä Wärtsilä Meriteollisuudesta annettiin. Lisäkysymyksiä ei esitetty eikä näin ollen pyrittykään saamaan enempää tietoa kuin alun perin annettiin.

Arvoisa puhemies! Täällä on jo kiinnitetty huomiota jääviyskysymyksiin. Wärtsilä Meriteollisuuden seikkailu ja monet muutkin asiat ovat antaneet viitettä siihen, että nyt on todella perusteellisesti selvitettävä esteellisyyssnäkökohdat. En halua tässä tapauksessa sanoa, että olisi jääväty turhaan tai että olisi tapahtunut jotakin rikollista, mutta ihmeelliseltä tuntuu, että ne ministerit ja virkamiehet, jotka asiasta eniten tietävät ja omienkin sanojensa mukaan ovat olleet luotsaamassa päätöksiä siihen suuntaan kuin heidän mielestään on ollut oikeata, päätöksentekovaiheessa poistuvat pariksi minuutiksi niin, että päätökset voidaan tehdä pykälien mukaan. Tämä johtaa siihen, että ne, jotka asioista eniten tietävät ja ovat täten eniten vastuussa, voivat vastuun kokonaisuudessaan välttää.

On myös aiheellista kysyä, katsovatko valtioneuvoston jäsenet tärkeimmäksi tehtäväkseen toimia valtioneuvoston jäsenenä vai eri hallintoneuvostoissa. Mielestäni ministerin tärkein tehtävä on toimia valtioneuvoston jäsenenä ja valvoa valtion ja veronmaksajien etua. Näin ollen, jos on tulossa intressiriitoja, niin heidän täytyisi lähteä hallintoneuvostoista kokonaisuudessaan pois. Kun näitä ei osaa etukäteen välttää, ainoa oikea johtopäätös on, että ministerit eivät kuulu valtionyhtiöiden hallintoneuvostoihin laisinkaan.

Arvoisa puhemies! On hyvä, että Wärtsilä Meriteollisuus -asiasta keskustellaan. Tässä on vielä paljon vastaamattomia kysymyksiä, mutta yleisarviona voisi sanoa, että hallituksen menettely Wärtsilä Meriteollisuus -asiassa osoittaa kansanvallan halveksimista, välinpitämättömyyttä kansanvaltaisesta menettelystä ja ihmisten työpaikoista. Jos työpaikoista olisi kannettu vastuuta, eduskunta olisi jo vuosi kaksi takaperin voinut päättää, millä tavalla Suomen telakkateollisuutta tuetaan. Vieläkään ei ole liian myöhäistä päättää tulevaisuuteen suuntautuvista telakka- tuista. Ihmetyttääkin se, että tällä hetkellä ei ole tiedossa, että tällaisia pitemmän ajan suunnitelmia olisi. Ainakaan niitä ei ole tuotu eduskunnan tietoon.

Ed. Lamminen: Arvoisa puhemies! Aivan aluksi vastaisin ed. Jäätteenmäelle asiasta, josta ministeri Suominen mainitsi: Vientitakuulaitos on todella riskejä ottava laitos. Kun tätä asiaa, kuten ed. Jäätteenmäki varsin hyvin muistaa, tiedusteltiin perustusakivaliokunnan istunnossa, asiantuntijat — mm. kilpailijat, sekä Hollmingin että Rauma-Repolan edustaja — sanoivat, että kun on tarpeeksi iso firma, Vientitakuulaitos ei pyydä minkäänlaisia yritystutkimuksia. Minulla on aivan sama kokemus kuin varmaan ed. Jäätteenmäelläkin, että kun on pieni yritys, siitä on tehtävä hyvin tarkka yritystutkimus jopa yrityksen omilla kustannuksilla, mikä saattaa rasittaa yritystä erittäin paljon. Mutta kun yritys on suuri ja sen maksukykyyn luotetaan tai sitä ei edes uskalleta epäillä, käy näin kuin on tässä käynyt.

Arvoisa puhemies! Wärtsilä Meriteollisuuden perustamisen yhteydessä tehty leimaveroista ja varausten purkautumisen verottamisesta tehty päätökset sotivat ainakin minun mielestäni sitä julkisen vallan periaatetta vastaan, joka edellyttää esimerkiksi, että kaikkia yrityksiä, siis myös yksityisiä ja tässä nyt tarkoitin nimenomaan äsken mainittuja Hollmingia ja Rauma-Repolaa, kohdeltaisiin tasapuolisesti. Kun vielä saadut vero- ym. edut jäivät emoyhtiölle eikä suinkaan Wärtsilä Meriteollisuudelle tai Valmetin paperikoneille, jäi tämä ajatusrakennelma moraalisestikin epäilyttäväksi. Ainakin Wärtsilälle jäi mahdollisuus yliarvostaa te-

lakkaomaisuuttaan, jolloin syntyi apportin yhteydessä lisäetua.

Silloin kun tilauskannoista neuvoteltiin, ed. Jäätteenmäki, se tapahtui vuonna 1986 tai vuoden 1987 vaihteessa, tämä hallitus oli vielä jossakin untuvikon roolissa. Siitä ei edes ollut kaavailuja. Siis nämä tilauskannat neuvoteltiin 1986—1987. Tilauskannasta mainitsen sen verran muistin virkistämiseksi, että tiedettiin jo silloin neuvoteltaessa tappiollisiksi mm. Valmetin laivateollisuuden arktiset tankkerisarjat. Ne neuvoteltiin 15 miljoonaa markkaa kappale, ja ne tulivat loppujen lopuksi maksamaan 35 miljoonaa markkaa kappale. Toinen oli Skatsukeltaja, näitten tukialus. Se neuvoteltiin 50 miljoonaaan markkaan ja maksoi loppujen lopuksi 200 miljoonaa. Se, keitä neuvottelijat olivat, löytyy muistista. Siellä ei mainita esimerkiksi ministeri Suomen nimeä ollenkaan. Tämä johtui siis Wärtsilä Meriteollisuuden johdon täysin virheellisestä toiminnasta. Siellä ei otettu huomioon inflaatiota, ei työn saataavuutta, ei palkkakustannusten nousua, ei suunnittelun kapasiteettia, siis sanalla sanoen koko tämän tilauskannan sisäänotto oli perin perin optimistista.

Wärtsilä Meriteollisuuden aggressiivisuudesta johtuen markkinoilla vallitsi täydellinen sekasorto. Rauma-Repolan pakottaminen erittäin tappiollisiin kala — rapu-tehdas-laivatilauksiin sekä joki — meri-laivatilauksiin johtui siitä, että Wärtsilä Meriteollisuus painosti valtion Vientitakuulaitosta ja Valtiontakauslaitosta sekä KTM:n virkamiehiä. Se johti siihen, että Rauma-Repolan Rauaman telakan esisopimus mm. Birkan kanssa peruuntui ja tilaus meni Wärtsilä Meriteollisuudelle. Tämä tapahtui kaikki silloin saman vuoden alussa.

Edellisen hallituksen aikana 4.12.1986 tehtiin esisopimus kuuluisista CCL:n tilauksista, ja ne tiedettiin alun perin varsin tappiollisiksi. Samoin niihin liittyvät sopimukset Mr. Arisonin ja hänen ystävänsä luksusjahdeista, joka saatiin Wärtsilä Meriteollisuudelle erittäin tappiollisina. Minulla ei ole tästä numerotietoja. En pystynyt niitä tähän hankkimaan, mutta kuten tiedätte varsin hyvin, niin Mr. Arison pakotti Wärtsilä Meriteollisuuden tekemään nämä laivat loppuun.

Paitsi tilausten huono hintataso vaikutti myös tappioiden suuruuteen telakkajohtaja Laineen strategia pyrkiä ylikuormittamaan

telakoita. Tämä asia on täällä tullut jo monesti esiin. Tämä yhdistyneenä epärealistisiin tuottavuuden kehitystavoitteisiin johti ylikuumentuneeseen alihankintatilanteeseen, josta sitten maksettiin kalliit lunnaat alihankkijoille Turussa.

Wärtsilä Meriteollisuuden antama taloudellinen informaatio oli systemaattisesti vääristynyttä. Syksyllä 1988 alkaneiden telakka-fuusioneuvoittelujen yhteydessä annetut talousarviot olivat järjestään liian optimistisia. Nämä arviot olivat kilpailijoiden tiedossa, kuten ed. Vuoristo mainitsi. Johtaja Mannonen ja johtaja Laxell Hollmingin telakalta ja myös Rauma-Repola esittivät Grönbergille jo vappuna 1989, että Wärtsilä Meriteollisuuden pääoma on nyt loppuun syöty ja se on täysin konkurssitilassa.

Arvoisa puhemies! Mielestäni myös Vientituoton, Vientitakuulaitoksen ja Valtiontakauslaitoksen päätökset projektiokohtaisesti tulisi nyt ehdottomasti myös tämän sopan yhteydessä tarkistaa. Päätökset ovat selvästi esimerkiksi äsken mainitun CCL:n kohdalla olleet poikkeuksellisen suosiollisia juuri Wärtsilä Meriteollisuudelle, elleivät peräti lainvastaisia. Surkeinta tässä asiassa on, että kaiken kohun jälkeen äsken mainittujen laistosten edustajat ovat tiukentaneet kantojaan täysin joustamattomaan suuntaan ja vetäytyvät nyt muodollisuuksien taakse päätöksiä tehtäessä.

Valtiontilintarkastajien kertomuksesta löytyy monta kummallisuutta, tarkoitan mielenkiintoisuutta. Sivulla 26—27 mainitaan mm., että maanantaina 31.7. kauppa- ja teollisuusministeriön virkamiehet Wahlroos ja Niemi kertoivat illalla SYP:n pääjohtajalle, siis Ahti Hirvoselle, SYP:ssä Wärtsilä Meriteollisuuden tilasta. Kun 3.8. toinen rahoittajapankki Postisäästöpankki ryhtyi selvittämään lehtikirjoitusten perusteella Wärtsilä Meriteollisuuden tilannetta, telakkajohtaja Ingvesgård kuittasi asian pelkällä olankohautuksella, että jatketaan keskustelua sitten, kun kesälomat ovat päättyneet. Kysymys on useista sadoista miljoonista. 4.8. eli seuraavana päivänä oli sitten Helsingin Sanomissa Wahlroosin haastattelu, jonka perusteella Postisäästöpankin johtaja Eero Tuomainen tapasi Wahlroosin Tuomaisen pyynnöstä, että jos keskusteltaisiin, koska siinä on meidänkin paita pyykissä.

Arvoisa puhemies! Toivottavasti koko keitos nyt eduskunnassa, keskusrikospoliisissa, eduskunnan oikeusasiamiehellä jne. tutkitaan perusteellisesti ja katsotaan, mikä tässä on oikea totuus.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

17) Eduskunnan palkkavaltuuskunnan toimintakertomus vuodelta 1989 (K n:o 2)

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

18) Ed. Pekkarisen ym. lakialoite n:o 21 laiksi taloudellisissa vaikeuksissa oleville asunnontarvitsijoille myönnettävien lainojen korkotuesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin toiseen lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Perustellusti voidaan, minun mielestäni ainakin, väittää, että vastaavaa jaksoa Suomen sodanjälkeisessä historiassa, jonka aikana asumisen ongelmat olisivat kärjistyneet yhtä mittavasti kuin viimeisten 2—3 vuoden aikana, on kyllä aika vaikeaa löytää. Monella mittarilla mitaten voidaan tulla tämän suuntaisiin tuloksiin. Tilastokeskuksen laskelmien mukaan asuntojen hinta nousi vuoden 1987 ensimmäiseltä neljännekseltä vuoden 1989 vastaavaan ajankohtaan mennessä noin 70 prosentilla. Monille, varsinkin nuorille lapsiperheille tällainen asuntojen hintojen käsistä karkaaminen on merkinnyt ylivoimaista taloudellista taakkaa, kynnyksen nousemista oman asunnon hankinnassa ja myös vuokra-asuntojen kallistumisen kautta niin korkealle, että tuolle kynnykselle astuminen on käynyt monelle todella ratkaisevasti aiempaa

vaikeammaksi. Aivan viime kuukausien aikana tämä hurja kehitys toki on kääntynyt vähän järkevempään suuntaan. Asuntojen hinnat ovat kääntyneet jopa laskuun.

Samaan aikaan, kun näin on käynyt, ei kuitenkaan ongelmatiikka asumisen kärjistyneiden ilmiöiden ympäriltä suinkaan ole poistunut. Asuntojen vakuusarvot ovat nyt jonkin verran vähentyneet, ja niille asuntovelallisille, jotka rajun hintojennousun vuosina hankkivat asunnon, velkataakka on kuitenkin jäänyt, ei nyt alentuvien hintojen mukaisena, vaan silloin kalliilla rahalla hankittujen asuntojen velan mitoituksen mukaiseksi.

Kaiken lisäksi noista 1987 ajoista lähtien asuntolainojen korot ovat rajusti nousseet ja myös asunnon hankintoihin viime vuosina on alettu myöntää viitekorkoisia luottoja, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että useimmiten kolmen tai viiden vuoden jälkeen luottojen myöntämisestä lainojen korko tarkistetaan. Tänä päivänä tarkistus merkitsee monen prosentin nousua velan ottamisajankohdasta.

Rinnan asuntojen hintojen ja velanhoitokustannusten voimakkaan nousun kanssa kaiken lisäksi valtiovalta on myös verotuksellisia keinoilla tavallaan kaventanut asuntovelkaisten mahdollisuuksia selviytyä kasvaneesta asuntovelkataakasta. Näin on käynyt lähinnä siitä syystä, että lainakorkojen vähennysoikeutta verotuksessa on rajoitettu ylivoimaisesti suurimmalta osalta kansalaisia. On toki niitä, varsinkin uusia asunnonhankkijoita, joille uudet korkovähennykset antavat eräissä tapauksissa jopa vähän enemmänkin kuin aikaisemmat, mutta aivan valtaosalta asunnontarvitsijoita korkovähennysoikeutta on kaiken matkaa vielä leikattukin.

Tietysti sopii pohdiskella hieman, missä on syy siihen, että tällainen kehitys käytännössä on ollut mahdollista. Viime kädessä hallituksen asunto-, vero- ja talouspolitiikka yleisemminkin, kaikki tämä, on luonut ne puitteet, joiden yhteisvaikutuksena tämä asiantila on mahdollinen: siis sekä asuntojen hintojen kova nousu että myös asuntovelan varsin raju ja voimakas nousu.

Tässä yhteydessä ei malta olla kiinnittämättä huomiota siihen seikkaan, kuinka mielestäni yllättävän vaisuja ja hiljaisia kuluttajaviranomaiset, ennen kaikkea kuluttajajärjestöt pikemminkin, ovat olleet kaikessa sii-

nä, mitä asumisen hinnassa on viime vuosien aikana tapahtunut. Haluan mainita nimeltä yhden näistä järjestöistä, Suomen Kuluttajaliiton, joka on erinomaisen aktiivisesti askaroinut, paljossa varmasti aiheellisesti, nimenomaan elintarvikkeiden hintojen kanssa.

Jos tarkastellaan, mitä on tapahtunut erilaisten kotitalouksien menoryhmien osalta viime vuosien aikana, löydetään mielestäni aika mielenkiintoinen vertailutilasto siitä, miten tässä asiassa on oikein käynyt. Vuoden 1985 kotitaloustiedustelun mukaan elintarvikkekustannukset veivät tuolloin kotitalouksien käytettävissä olevista tuloista 19 prosenttia. Syyskuussa 1989 elintarvikkeet veivät perheiden käytettävissä olevista tuloista prosenttiyksikön vähemmän eli 18 prosenttia. Elintarvikkeiden osuus kotitalouksien käytettävissä olevista tuloista on siis näiden vajaan viiden vuoden aikana laskenut.

Samaan aikaan kotitalouksien asumiskustannukset ovat kehittyneet seuraavalla tavalla: Vuoden 1985 kotitaloustiedustelun mukaan asumismenot veivät yhteensä lämpö ja sähkö mukaanlukien 21 prosenttia kotitalouksien käytettävissä olevista tuloista. Syyskuussa 1989 asuminen lämpö ja sähkö mukaanlukien vei 21,9 prosenttia kotitalouksien käytettävissä olevista tuloista. Siis ruuan, lähinnä elintarvikkeiden, osuus kotitalousmenoista on pienentynyt samana aikana, kun asumisen menot ovat selvästi vuoden 1985 tasoon verrattuna nousseet.

Haluan tämän kertoa ihan sen takia, että kun asuminen näyttää todella ensinnäkin kaikkien merkittävää roolia useiden perheiden talouksissa ja kun kaiken lisäksi rooli on sitä, että asuminen vie entistä enemmän kotitalouksien käytettävissä olevista menoista, toivoisi myös erilaisten järjestöjen kiinnittävän asiaan huomiota ja ryhtyvän rummuttamaan sitä rumpua, jolla näitä kustannuksia saataisiin vähän alemmaksi.

Arvoisa puhemies! Kuten edellä sanoin, erityisesti nuoret asunnon hankkijat ovat asuntojen hinnan rajussa nousussa joutuneet vaikeuksiin. Nyt, kun asuntojen hinnat ovat jonkin verran laskeneet, erityisissä vaikeuksissa ovat ne asunnon hankkijat ja tarvitsijat, jotka ovat myyneet entisen pois taikka käynnistäneet uuden asunnon hankinnan ja jopa hankkineet sen ilman, että ovat vanhasta vielä päässeet irti. Uusien asuntojen hinta on se, mikä hankinnassa on sovittu, mutta

vanhasta asunnosta saatava raha ei ylläkään enää niihin odotuksiin, mitä uuteen hankkeeseen lähtiessä oli ajateltu. On suuri määrä sellaisia nuoria ja vähän vanhempiakin, jotka ovat tähän loukkuun tipahtaneet hyvin selvästi. Tässä tilanteessa tarvittaisiinkin valtiovallan toimesta jotain sellaisia järjestelyjä, joilla loukkuun joutuneet voitaisiin päästää pahimmasta pälkähästä.

Arvoisa puhemies! Tämä nimelläni kulkeva lakialoite sisältää erään ajattelman, mielestämme suhteellisen käyttökelpoisen, jolla voitaisiin kättä ojentaa mainittuun loukkuun pahimmin joutuneille. Tässä lakialoitteessa esitetään, että luottolaitokset voisivat myöntää korkotukilainaa asuntojen ennalta-arvaamattoman kustannus- ja hintakehityksen johdosta vuosina 1988—1990 oman asunnon vaihtamisen yhteydessä taloudellisiin vaikeuksiin joutuneille luonnollisille henkilöille. Näiden lainojen korkokustannusten alentamiseksi myönnettäisiin asunto-olojen kehittämisrahaston varoista korkotukea enintään viideksi vuodeksi siten, että sen määrä kolmelta ensimmäiseltä vuodelta olisi 8 prosenttia, siis silloin, kun tämä taakka on vaikeimmillaan, ja kahdelta seuraavalta 4 prosenttia. Tämän korkotukilainan myöntämisen edellytyksenä on, että asunnon vaihtajan on ollut välttämätöntä asunnon vaihtamisen rahoittamiseksi ottaa ylimääräisiä lainoja, joista tämä taakka syntyy. Korkotukilainaa tämän aloitteen mukaan voitaisiin myöntää enintään 50 prosenttia asunnon vaihtoa varten otettujen lainojen määrästä, enintään kuitenkin 400 000 markkaa.

Arvoisa puhemies! Toivoisin, että tämä aloite voitaisiin ottaa asianomaisessa valiokunnassa vakavaan käsittelyyn. Tiedossani on, että myöskin asuntoviranomaiset miettivät tämän suuntaisia ehdotuksia. Sitä parempi tietysti olisi, mitä nopeammin ongelmiin joutuneiden asiassa päästäisiin eteenpäin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään toiseen lakivaliokuntaan.

19) Ed. Maijalan ym. lakialoite n:o 23 laiksi rintamasotilaseläkelain 9 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaalivaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 20) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Maijala: Arvoisa puhemies! Totean aluksi, että vuosikymmenestä toiseen on eduskunnassa tehty aloitteita sotaveteraanien aseman parantamiseksi ja tuloksiakin on matkan varrella syntynyt, ei ehkä niinkään näiden aloitteiden vaan lähinnä hallitusten ehdotusten pohjalta. Kuitenkin on myönnettävä, että riittävää yksituumaisuutta ei ole löytynyt veteraaniläkkeiden ja kuntoutusasioiden saattamiseksi parempaan järjestykseen. Alkaa olla jo kiire näiden asioiden korjaamisella.

On aivan säännöksi tullut, kun on voinut asiaa tarkastella sekä opposition että hallituksen puolelta, että oppositiosta käsin on, niin kuin urheilukielellä sanotaan, hengitetty hallituksen niskaan ja sillä tavoin pidetty näitä asioita vireillä. Sekin on hyvä asia, vaikka se on puolin ja toisin antanut aihetta muistuttaa siitä, että se ja se harrastaa politikointia. Mutta tässä salissahan kaikki, mistä keskustellaan, on politiikkaa. Siitä ei pääse mihinkään.

Nyt on esillä kaksi aloitetta, joista on tarkoitus mainita. Lakialoite n:o 23 sisältää ehdotuksen rintamalisän korottamisesta 3 600 markkaan vuodessa eli 300 markkaan kuukaudessa. Tätähän on maksettu kaikille kansaneläkettä saaville rintamasotilaille ja rintamapalvelutunnuksen saaneille naisille, jotka myös saavat kansaneläkettä. Määrä on nyt 189 markkaa kuukaudessa, joten korotus olisi 111 markkaa kuukaudessa. Rintamalisä ei ole veronalaista tuloa. Tasokorotusta siihen ei ole tehty pitkään aikaan. Elinkustannusten nousu sen sijaan on otettu rintamalisän määrässä huomioon vuosittain.

Toinen lakialoitteeni n:o 24 merkitsee veteraanijärjestöjen tavoitteiden toteuttamista eli ylimääräisen rintamalisän korottamista 30 prosenttiin kansaneläkkeen lisäosasta. Ensi elokuusta lähtien ylimääräisen rintamalisän määrä on joulukuussa hyväksytyn lain mukaan 12,5 prosenttia ja hallituksen hiljattain lupaaman 5 prosenttiyksikön korotuksen jäl-

keen 17,5 prosenttia kansaneläkkeen lisäosasta. Jälkimmäinen muutos sisältyy saatujen tietojen mukaan keväällä annettavaan lisäbudjettiin.

Hallituksen periaatepäätöksen mukaisesti sitä korotettaisiin vielä johonkin aikaan ensi vuonna 22,5 prosenttiin. Miellyttävä yllätys olisi, jos korotus tapahtuisi jo vuoden alusta lähtien.

Kun ylimääräisen rintamalisän enimmäismäärä nyt on 137 markkaa, se olisi elokuun alusta 240 markkaa kuukaudessa eduskunnassa jo hyväksytyn lain mukaan. Elokuun alussa tulossa olevan toisen korotuksen jälkeen kuukausisumma olisi 300 markan molemmiin puolin riippuen indeksikorotuksista kulloinkin. Ensi vuoden korotuksen jälkeen summa olisi kuukaudessa 400 markan molemmiin puolin. Kyseisessä lakialoitteessani tähdätään siihen, että kuukausierä olisi noin 500 markkaa ja vähimmäismääräkin 50 markkaa.

Kun ylimääräisestä rintamalisästä ja sen korottamisesta on vuosittain keskusteltu, yleensä on nähty runsaamman korotuksen esteeksi se, että se aiheuttaisi tulon alenemaa eräille työeläkkeen saajille, joilla lisäksi on korkeista asumiskustannuksista saatavaa asumistukea. Verotuksen jälkeen käteen jäävä summa mm. 3 000—4 000 markkaa olevissa työeläkeluokissa pienenesi, ja se ei tietenkään ole tarkoituksenmukaista.

Tähän käsitykseni mukaan voisi auttaa se, että valtionverotuksessa verotettavan tulon alarajaa nostetaan, niin kuin eri tahoilta on julkisuuteen jo ehdotettukin, reippaasti ainakin 50 000 markkaan saakka.

Toinen mahdollisuus on poikkeusäänneksen laatiminen yleensä ylimääräisen rintamalisän saajia varten. Kolmas mahdollisuus, joka koskisi lähinnä myönteisesti aviopuolisoita, olisi kansaneläkeuudistuksen neljännen vaiheen toteuttaminen pikaisesti niin, että aviopuolisot saatettaisiin tasavertaiseen asemaan muiden eläkkeensaajien kanssa. Erityinen merkitys tällä uudistuksella olisi noin 200 000 rintamaveteraanille ja heidän puolisoilleen. Siviilisäädystä johtuva epätasa-arvoinen kohtelu on kiireesti poistettava senkin takia, että se rasittaa ainoastaan pienimpien eläkkeiden saajia.

Ilmassa väreilee nyt, sen voi mielihyvin todeta, paljon myönteistä suhtautumista veteraanien asioita kohtaan. Toivottavasti se

muuttuu teoiksi ja päätöksiksi mahdollisimman pian ja mahdollisimman tuntuvasti.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaalivaliokuntaan.

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13, kyselytunti ensi torstaina kello 17.

Täysistunto lopetetaan kello 18.36.

20) Ed. Maijalan ym. lakialoite n:o 24 laiksi rintamasotilaseläkelain 9 a §:n muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaalivaliokuntaan.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola